

Várostarténeti folyóirat

Veszprémi Szemle

15. évfolyam,
2013. 2. szám

29.

TARTALOM

TANULMÁNYOK

Veszprémi világi és egyházi személyek tevékenysége a zirci apátságért	3	Farkas Gábor
Bruszniai Árpád emlékének ápolása Veszprémben	11	Vajda Ilona
Gubicza családok kapcsolódása Veszprémhez	38	Gubicza Ilona
Padányi Biró Márton veszprémi püspök alakja egyházi és világi szerzők tollából	54	Fogl Krisztián Sándor

KÖZLEMÉNYEK

Emlékpark az egykori Felszabadulás út mellett	68	Jákói Bernadett
Adalékok a veszprémi fürdők történetéhez	75	Horváth Elvira

MEGEMLÉKEZÉSEK, ÉVFORDULÓK

75 éve hunyt el dr. Óvári Ferenc	81	
„E városnak önzetlen és mindenkor áldozatkész, bőkezű polgára dr. Óvári Ferenc”	82	Molnár Jánosné
Dr. Óvári Ferenc és a tűzvédelem	91	Szegedi József
Dr. Óvári Ferenc, Balatonalmádi mecénása	94	Rásky Mihályné

A fönixmadár éneke. Az 1977-ben alakult Hóvirág Énekegyüttes története (II.)	102	Somfai Katalin
---	------------	----------------

KÖNYVSZEMLE	118	Emmer Márta Tölgyesi József Mihálovicsné Lengyel Alojzia Karlinszky Balázs
-------------	------------	--

Várostarténeti folyóirat

Veszprémi Szemle

15. évfolyam, 2. szám 29. 2013.

Várostarténeti folyóirat
ISSN 1217-5358

Alapítva: 1993

Alapító főszerkesztő:
dr. Tölgyesi József

Főszerkesztő:
Csiszár Miklós

Technikai szerkesztő:
Szurmay László

Szerkesztőségi titkár:
Virág Istvánné

Szerkesztőbizottság:
Faa Judit, a Kuratórium elnöke,
Bánda László, dr. Csiszár Miklós,
dr. Tölgyesi József,
a Kuratórium tagjai
Sebő József

Kiadja:
a Veszprémi Szemle
Várostarténeti Közhasznú
Alapítvány
8200 Veszprém, Május 1 utca 2/1.
Levelezési cím:
8220 Balatonalmádi,
József Attila u. 101.

Felelős kiadó:
Faa Judit, a Kuratórium elnöke
A főszerkesztő elérhetősége:
8200 Veszprém, Erzsébet liget 3.
Tel.: 06-20-253-3078
E-mail: csizar.miklos@invitel.hu

Nyomda:
OOK-Press, Veszprém
Felelős vezető: Szathmáry Attila
A folyóirat évenként 4 számmal
jelenik meg.

E SZÁMUNK SZERZŐI

DR. FARKAS GÁBOR történész, ny. levéltár-igazgató, Székesfehérvár; FOGL KRISZTIÁN SÁNDOR történész hallgató, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Piliscsaba; GUBICZA ILONA okl. közgazdász, helytörténeti kutató, Veszprém; HORVÁTH ELVIRA ny. tanítónő, helytörténeti kutató Veszprém; JÁKÓI BERNADETT helytörténeti kutató, Veszprém; KARLINSZKY BALÁZS levéltáros, Érseki Levéltár, Veszprém; MIHALOVICSNÉ DR. LENGYEL ALOJZIA ny. egyetemi docens, Veszprém; MOLNÁR JÁNOSNÉ tanár, helytörténeti kutató, Veszprém; RÁSKY MIHÁLYNÉ tanár, helytörténeti kutató, Felsőörs; SOMFAI KATALIN középiskolai tanár, Veszprém; SZEGEDI JÓZSEF helytörténeti kutató, Veszprém; DR. TÖLGYESI JÓZSEF főiskolai docens, Veszprém; VAJDA ILONA ny. középiskolai tanár, Veszprém

Illusztrációk: Molnár Jánosné, Vajda Ilona, archív dokumentumok

Támogatóink:

KÖZIGAZGATÁSI ÉS IGAZSÁGÜGYI
MINISZTERIUM

Veszprém Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala

A Veszprémi Szemle 29. szám megjelenését támogatták:

Dr. Csuka Gyöngyi (Veszprém), Dr. Földesi Ferenc (Veszprém), Elek Miklós (Balatonfüred), Gy. Lovasy Klára (Veszprém), Somfai Balázs (Veszprém), Vereskuti Klára (Veszprém), Zsebe Lajosné (Veszprém)

A borító képei:

címlapon: Dr. Óvári Ferenc díszmagyarban (1910)
2. oldalon: Brusznai-emlékérem
3. oldalon: Lóránd Imre és Brusznai Árpád közös emléktáblája
hátlap: Részlet az 1927-es várostartékről

TANULMÁNYOK

Veszprémi egyházi és világi személyek tevékenysége a zirci apátságért

FARKAS GÁBOR

VESZPRÉM EGYHÁZI ÉS VILÁGI SZERVEI; a vármegye urai, az egyházmegye püspökei a 17–18. században felhasználták politikai befolyásukat, vallási összeköttetéseiket, hogy a zirci apátság történelmi szerepét, a vármegyében és az egyházmegyében végzett tevékenységét kihangsúlyozzák, s ezzel a szerzetesek középkori jelentőségére utalva, rávegyék az uralkodó köröket a rend visszaállítására, majd fejlesztésére. A tanulmányban utalunk Lippay György, Hoffmann Pál püspökök interveniálására, Koller Ignác útmutatásaira, Bajzáth József gazdasági jelleghű intéseire, Zsolnay Dávid segítő tanácsaira, javaslataira, Kurbély György békés megoldást szolgáló törekvéseire, adatokkal támasztjuk alá Rosos Pál püspök, Hornyik János káptalani helynök segítőkétségét a zirci eseményekkel kapcsolatban; láttatjuk Kovács Sándornak, a veszprémi káptalan birtokkezelőjének Előszálláson 10 esztendőn át végzett korszerű gazdasági újításait. Megemlékezünk a vármegyei nemesi kongregációról, amikor a rendek utasították a pozsonyi diétára küldendő vármegyei követet, hogy szorgalmazza a zirci renddel kapcsolatos kormányzati segítő tevékenységet.

A lilienfeldi apátság újjászervező tevékenysége

1609-ben a ciszterci generális káptalan (capitulum generale) határozatot hozott a 16. század első harmadában megszűnt magyarországi ciszterci apátságok újjászervezésére. A káptalan az európai ciszterci rezidenciák segítségét (köztük Lilienfeld, Heinrichau, Heiligenkreutz) kérte a szerzetesrendek reorganizálására. Az uralkodó (II. Ferdinánd) 1629-ben a lilienfeldi apátságot bízta meg az újjászervezéssel; utasítása: készítse elő a ciszterci rend Magyarországra való visszatérését.¹ Az uralkodó környezetében levő Khlesl Menyhért kardinális (titkos tanács elnöke) kezébe kerültek a magyar ügyek, aki a szerzetesrendi reorganizációra is ösztönzést adott, amelyet a katolikus restauráció eszközének tekintett. A veszprémi püspök, Lippay György (1633–1637) az egyházmegye területén a zirci apátság megszervezését szor-

galmazta volna. Köztudott, hogy Zirc ekkor romokban hevert, s geopolitikai értelemben sem lett volna szerencsés a török hódoltsági területhez közeli helységben apátságot szervezni. Lippay György érseki (prímási) funkcionálása alatt is fenntartotta a ciszterci szerzetesrendnek a veszprémi egyházmegye területén való működési igényét. Az elgondoláshoz csatlakozott Hoffmann Pál püspök (1658–1659), akit a világi főrendek is támogattak, köztük Nádasdy Ferenc országbíró (1655–1671). Az újjászervezést alapvető nehézségek gátolták; a hódoltsági terület közel esett Zirchez, továbbá az apátsági vagyont több évtizede világi főurak tartották kezükben (Thury család több ága). Az elpusztult egyházi intézmények vagyonáról az 1550. évi 19. tc rendelkezett. Eszerint a vagyont a török kiűzése után az egyházaknak vissza kell kapniuk. (A tc-t az 1715. évi 16. tc megerősítette.)² A zirci apátsági birtokok 1527–1660-ig voltak világi földesurak kezén. (A szerzetesek a létbizonytalanság következtében 1538 után elhagyták Zircet, a török a kolostort és a hozzátartozó épületeket feldúlta.)

A vagyon visszaszerzéséért hosszan tartó pereskedés folyt, s amikor a perben csekély eredményt sikerült elérni, az uralkodó (III. Ferdinánd) 1641. november 19-én Gorup Ferenc kanonokot zirci apáttá kinevezte. Lilienfeld a királyi Magyarországon, Veszprém vármegye területén, Pápán alakította ki filiális apátságát. Előzőleg felmerült a lilienfeldi apátban, hogy a telepítést Győrben hajtják végre, amely ekkor a dunántúli főkapitányság székhelye, mégis a hadak útjában fekvő Pápa mellett döntött, éppen a volt zirci birtokok közelsége miatt, melyet reményük szerint mindenképpen vissza kell kapni. Gorup a Kristóf utcában vásárolt nemesi házat, melyet rezidenciának átalakított, majd az idetelepült szerzetesek megélhetésére mezőgazdasági ingatlanokat vásárolt, a majorságot kiépítette. Gorup 1647-ig töltötte be az apáti tisztséget.³

Pápa végvárként funkcionált, az ottani őrség védelme alatt a lakosság élete biztonságosabb volt. A vár körül főleg a Dunántúlról, a török hódoltságból menekült nemesi családok laktak, akiknek hozzátartozóik katonaként szolgáltak a várőrségben. Pápán működtek 1638 óta a pálosok, 1660 óta a salvatoriánus ferencesek, akik mellett a katolikus hitújítást a ciszterciek is végezték. Pápán 1660-tól a rekatolizáció felgyorsult, német katonai segítséggel foglaltak el protestáns intézményeket. A lakosság többsége protestáns, belőlük kerültek ki a városi tanács tagjai is. A protestáns sérelmek kiváltották a katolikus intézmények elleni támadásokat. Ennek egyik jelensége volt 1675. szeptember 31-én a ciszterci rezidencia elleni katonai akció, amikor a házat az őrség kirabolta, majd felperzselté.⁴

A szerzetesrendek életre keltését a magyar közvélemény kétkedéssel fogadta; a szerzeteseket a nemzeti érzelmű és németellenes nemesség a bécsi gyarmati törekvések előharcosaiként értékelte. Az abszolutista kormányzat a Wesselényi összeesküvés felszámolásával, a vezető családok férfiaiának vérpadra hurcolásával, a protestánsok elleni akciókkal a nemzeti ellenállás felé terelte a nemzetet, s e viszonylatban a szerzeteseknek bizonytalan életük volt.

A lilienfeldi apátság az egykori Veszprém vármegyei zirci birtokokért (Zirc, Akli,

Koppány, Olaszfalu, Eplény, Sóly, a két Polány, Berend, Tevel) szívós küzdelmet folytatott, amelyeket a királyi bíróság 1666. februárban azzal a feltétellel nekik ítelt, hogy a vagyon akkor száll Lilienfeldre, ha a Thury családot kárpótolja. Ez 8 ezer forint volt, melyet a Thury család elődei, Thury Farkas és Benedek a királyi kamarának a birtokokért zálogképpen még 1575. július 2-i birtokba iktatáskor kifizetett.⁵ A ciszterciek pápai háza anyagi viszonyainak fejlesztésére 1660-tól került sor, amikor ez évben (május 26-án) a rezidencia élére zirci apát megnevezéssel, Ujfalussy Márton került Lilienfeldből.⁶ Ujfalussy soproni születésű, magyarországi származású szerzetes, akitől a magyar királyi udvari kancellária elvárta az eredményes tevékenységet. Az új apát 1675-ben Badacsonyban szólót vásárolt, melyet az utódok tovább bővítettek; Ujfalussy 1678-ig töltötte be az apáti tisztséget. (Ez évben badacsonyi útjában – Gyulakeszi határában – török martalócok megtámadták és súlyosan megsebesítették.)⁷ 1681-ben az ültetvény négy és fél hold, Pápán további házak, kertek kerültek apátsági tulajdonba (egyik ház az Uj utcában volt).

1696-ban Braun Zsigmond a zirci apát, aki az előző évben kapott kinevezést Lilienfeld élére, Pápa és a hozzátartozó birtokok eladásába kezdett, mivel a lilienfeldi épületek bővítésére, a régiek renoválására kellett nagyobb összegeket szereznie. Az elidegenítéshez a magyar ügyek teljhatalmú megbízottjának, Kollonics Lipótnak a hozzájárulását meg kellett szerezni. A bécsi kormányzatszervek a pápai házakat, a majort és a falvakat egy másik ciszterci apátságnak ajánlották fel. Ez az apátság a sziléziai Heinrichau. Az eladó Lilienfeld és a vásárló sziléziai apátság között az adásvétel 1699. december 15-én jött létre, az uralkodó (I. Lipót) az okmányt 1700. december 17-én jóváhagyta. A vételár 31 ezer forint, melyet Calert Henrik apát egy német kereskedőtől vett fel, és Braun apát kezébe kifizetett.⁸

A sziléziai Heinrichau történelmi szerepe; a zirci apátság megszervezése

Az első évtizedek Pápán a rend számára szinte végzetesnek minősíthetők. A nemzeti felkeléshez csatlakozó várórség 1704-ben kiűzte a szerzeteseket a városból, lerombolta az ideiglenesen létesített zirci szerzetesei cellákat, a gazdasági épületeket, s a pápai rezidenciában maradó és a vagyonra ügyelő az adminisztrátort (Wilhelm Sebastian) nemzetárulással vádolták, s hadbíróóság elé állították, s Árva várában bebörtönözték. Az 1711. évi pacifikáció után érkezett szerzetesek Sziléziából telepéseket hoztak a birtokokra, Zircre kézműveseket, akik az ideiglenes cellákat felépítették.

Heinrichau elévülhetetlen érdemeket szerzett monostori élet megszervezésében, a zirci építkezések és a gazdaságok fejlesztésében. Zircre az első szerzetesek 1726-ban költöztek, a templom 1732–1748 között felépült, a monostor 1733-ig készült el. A templomot Bíró Márton püspök 1752. június 3-án benedikálta.

A szerzetesek sziléziai (német) telepéseket hoztak a Veszprém vármegyei birtokokra, akik korszerűbb mező- és erdőgazdálkodással mintát szolgáltattak a hazai

magyar és tót lakosságnak, akiket naturális életvitelükből sikerült kiemelniük.⁹ Kivételt képezett a mezőföldi uradalom, melyet az apátság bérbeadással hasznosított, ahol legelőgazdálkodás folyt szinte az egész 18. században.

Az 1740–1742-ben zajlott első sziléziai háborúban a Dunai Monarchia véglegesen elvesztette a gazdag Sziléziát (Heinrichauval együtt) melyet a későbbi harcokban sem tudott visszaszerezni, és a drezdai békében (1745) a Porosz Királysághoz csatolták. A porosz–osztrák hatalmi rivalizálás az 1763. évet követően meghatározó Közép-Európában. A viszony Heinrichau–Zirc kapcsolatait is befolyásolta, és a zirci apátságra, az ottani szerzetesekre, mint idegen hatalom képviselőire tekintett a bécsi kormányzat. 1763-ban a Helytartótanács utasította a zirci rend előljáróit, hogy Sziléziába pénzt nem küldhetnek. Ezt a kormányzati lépést a zirci perjel úgy értékelte, hogy Zirc megkezdheti a leválást az anyamonostorról.

Több évtizedes küzdelem indult a függetlenítési törekvések realizálására, amely 1814-ben vezetett eredményre. Az anyamonostor ugyanis a zirci törekvésnek keményen ellenállt, az apát a leválást azzal ellensúlyozta, hogy a filiális apátság szerzetesei közé több sziléziait (német származásúakat) küldött, akiknek feladatai közé tartozott az önálló apátság megteremtésére való törekvés leszerelése (a 18. század végén Zircen a 28 szerzetesből 11 volt magyar).

1774. október 26-i keltezéssel Zircre érkezett heinrichau apáti levélből tudjuk, hogy a királynő parancsban figyelmeztette az apátot, hogy az 1763. évi helytartótanácsi utasítást meg kell tartani, Heinrichau anyagi támaszt nem nyújthat Zircnek, de a filiális apátság sem küldhet jövedelmet Sziléziába. Az anyamonostor a feleslegesnek ítélt pénzt bécsi bankban 4% kamatra helyezte el; 1767-ben 9 ezer forint volt a pénzintézetben, melynek éves kamata 360 Ft, ugyanakkor magánszemélyeknél is helyezett el tőkét, ez 22 105 Ft volt; ennek éves 5%-os kamata 1105 Ft-t hozott az apátságnak. 1795-ben a kihelyezett tőkeösszeg 3993 Ft. A pápai majorból állatokat hajtottak a birtokokra, különösen Előszállás és a puszták kaptak a fajállatokból. Előszálláson templomot építettek, két páttert helyeztek a plébániára, akik a lelkek gondozása mellett az építkezéseket, s a gazdaságot vezették.

1766-ban Koller Ignác püspök *visitatio canonicára* érkezett Előszállásra, s a püspökkel egy időben tartózkodott a pusztán a heinrichau apát. A püspök az iskolás gyermekekhez hittételekből intézett kérdéseket, akik megilletődtek, és nem válaszoltak. A püspök a földvári ferences páttert elmarasztalta, s a gyermekek „tájékoztatlanságát” a páter könnyelműségével magyarázta. A zirci perjel egy levélben (1766. október 26-i keltezéssel) tájékoztatta a veszprémi püspököt a szokatlan esetről. Azt írta a többi között, hogy a püspök a „maga méltóságából nem tudott a pusztai gyermekek gondolatvilágába illeszkedni”, és szó sincs arról, hogy a tanulók a kérdéseket ne értették volna meg. Egyébként a ciszterci páterek a plébániát és a hitoktatást 1766. augusztus 27-én kelt perjeli felhatalmazás alapján átvették. A mezőföldi uradalmi lakosság lelki gondozását a veszprémi püspökség 1777. augusztus 20-án teljes joggal átadta a zirci perjelségnek. Az uradalmi népes pusztán (Venyim) a perjel lelkészséget szervezett, a pasztorációt szerzetesre bízta.

József császár szekularizációs intézkedései Zircet nem érintették, míg a pilisi, pásztói apátságokat felszolta, vagyonukat állami célokra igénybe vette. Pilis–Pásztó a morvaországi Wellerad anyaapátságnak a filiája. Wellrad államosítása 1784. július 16-án történt, Pilis–Pásztó három esztendeig önálló lett. A felszámoló bizottság 1787. szeptember 16-án államosította a monostort és intézményeit, közte a birtokokat. Zirc tovább működhetett, mert az anyaapátság porosz tartományban volt. A Dunai Monarchia kormányzata Zirc államosításával csak fokozta volna a két állam között egyébként is feszült viszonyt, politikai bonyodalmakba nem bocsátkozhatott. A Helytartótanács 1786. szeptember 2-án elrendelte, hogy a zirci novíciusokat rendelje vissza a perjel Heinrichauból, és képzésüket a pesti központi szemináriumban végezzék. Még ebben az évben az uradalom központi térségében (Újmajorban) a sziléziai apát templomépítésbe kezdett, melyet 1787-ben befejeztek, és Sárlos Boldogasszony tiszteletére benedikáltak. A templom lelkeszésként működött, és Zirc a nagy kiterjedésű puszták lakosainak pasztorálására szerzetest küldött. A lelkeszés iskolát is szervezett a majorban. A sziléziaiak az újmajori alapítással bizonygatták, hogy József császár rendelkezéseit betartják. Az apát 1791. októberben nádori audiencián vett részt, ahol megerősítette Zirc megtartásának szándékát, egyben kérte a főurat, hasson oda, hogy a magyar rendek a zirci függetlenségi ügyet ne vigyék a diétára.

Zircen azonban most felerősödtek az önállósági törekvések, melybe bekapcsolódott Bajzáth József (1777–1802) veszprémi püspök is. A zirciek ígérték, hogy amint szabad cselekvést kapnak, Veszprémben átveszik az alsó fokú iskolát, tanszemélyzetet küldenek Veszprémbe, a működés anyagi oldalát vállalják, az épületet fenntartják.

Világi oldalról is szorgalmazták Zirc önállósági törekvéseit. A Veszprém vármegyei nemesi közgyűlés 1790. május 17-én hozott határozatot, mely szerint a diétára küldendő követet felhatalmazták, az ügyet vesse fel Pozsonyban. A határozat azt is rögzítette, ha Zirc visszafizeti a sziléziaiak által a magyarországi birtokokba és épületekbe fektetett összeget, nincs akadálya az önállóságnak. Kifejezték a vármegyei rendek azt is, hogy az önálló apátság élén csak magyar származású szerzetes állhat. A nemesi közgyűlés határozata a felterjesztett jegyzőkönyvből a Helytartótanács tudomására jutott, és válaszából kiderült, hogy egyelőre nem tartják aktuálisnak a zirci ügy diétai tárgyalását. A két rivalizáló hatalom között enyhülési folyamat volt kialakulóban. 1793. szeptember 23-án Ferenc császár a sziléziai apátot (Gloger Konstantin) nevezte ki Zirc élére. (A kinevezést a porosz király jóváhagyta.) A kinevezési okiratban a császár hangsúlyozta, hogy az apát nyomatékosan képviselje a zirci érdekeket, a konventben többségbe kerüljenek a magyar etnikumbeliek. Az apát néhány jelentékenyebb intézkedést hozott; német perjel helyébe a magyar Szabady Lászlót helyezte. A volt perjel szívós, német egyéniség, aki nem volt hajlandó a novíciusokat az anyaapátságból visszahívni, és felség folyamodványban fejtegette ki véleményét a Zircen uralkodó állapotokról; hangoztatta a többi között, „nem tehetnek róla, hogy németnek születtek, egyébként is az apát helyezte őket Magyarországra”. Az apát felszólítást kapott a Helytartótanáctól, hogy a novícius-

kat 14 nap alatt bocsássa vissza Magyarországra, s ha ezt elmulasztaná, az országba nem léphet be.

A perjelt (Christoff Bonaventura) tisztségéből ugyan eltávolította az apát, azonban Előszállásra helyezte jószágkormányzónak. Ez a lépés kivívta a kormányzati szerv rosszallását, mert az apát a kinevezési okiratban foglaltakkal ellentétben cselekedett. A jószágkormányzót 1802. december 22-én kitiltották az országból.

A zirci konventben többségi határozat született, hogy a perjelt az általuk javasolt három személyből nevezze ki az apát, még pedig 3 éves időtartamra. Abban is állást foglaltak, hogy a jószágkormányzók (Zircen és Előszálláson) lehetőleg magyarokból kerüljenek ki. A kuszált ügyek kivizsgálására a kormánysszék a veszprémi püspököt jelölte ki. Zsolnay Dávid vikárius erélyesen intézkedett; javasolta a kormánysszervnek, hogy Zirc fizessen Heinrichaunak 31 ezer forintot, melyet 1700-ban Lilienfeld kapott a sziléziai apátságtól. További javaslata, hogy a Zircet magyarítani szükséges; a perjel Dréta Antal, az alperjel Bauch Gottfried legyen (mindketten az önállósági törekvés képviselői). Dréta Antal perjelsége előtt tanított a veszprémi iskolában, majd lelkész Lókút, Polány falvakban, Borzaváron misszionárius, Zircen hitoktató, 1797-ben a nemesi felkelésnél tábori pap. Zsolnay javaslatára a kormánysszék 1802. július 6-án Zirc teljes jogú önállóságát deklarálta, Gloger Konstantint pedig felfüggesztette a magyarországi szerzetesi jogok gyakorlata alól. Az intézkedés előzménye, hogy a sziléziai apát nem teljesítette a magyar udvari kancellária határozatát, mely szerint a német szerzetesek távozzanak az országból.

A rend egyik jövedelmező uradalma az előszállási volt. 1803. augusztus 19-től a jószágkormányzói tisztséget Dréta Antal töltötte be. Ez ideig az uradalomban természetes gazdálkodás folyt. Az új kormányzó átszervezte a gazdasági irányítást, anyagiakat fordított a majorok korszerűsítésére. Kitűnő gazdasági vezetőt talált Kovács Sándor személyében, akit a veszprémi káptalan uradalmi inspektorátusból emelt ki. Kovács 1803 őszén került a mezőföldi uradalmi központba, s itt kamatoztatta a káptalani birtokokon végbe vitt fejlesztéseket. Az új gazdasági évben (1803–1804) átszervezte az irányító tisztikart; új embereket hozott részben a káptalani uradalmakból, másrészt az eddig beváltakat új tisztségekbe helyezte; számtartó, magtárfelügyelő, kulcsár, négy ispán, fiskális, provizor, pénztáros, sáfár, seborvos, lovászmester. 1808. év végi gazdasági jelentésében az inspektor beszámolt az uradalom helyzetéről; ebből is tudjuk, hogy az évi tiszta jövedelem 113 ezer 225 forint volt. Az uradalmi ágazati struktúra a következő: szántó 22 683, kaszáló 9369, legelő 10 156, szőlő ültevény 325, gyümölcsös és kert 77 hold; Állatállomány adatai: 325 igásökor, mely 54 fogatba (6 ökrös) volt szervezve, 231 igásló, 18 071 juh, 315 sertés. A gazdasági évben 840 szekér szénát takarítottak be a béresek a lábas pajtákba, vagy rakták kazalokba. Jövedelmet az állattartásból, a gyapjából, a gabonából szereztek, de termeltek még 6746 kg virginiai dohányt, 1731 mérő kukoricát, 690 mérő krumplit. A dohány, a kukorica, a krumpli termelését Kovács inspektor szorgalmazta. Kovács 10 évet dolgozott eredményesen az uradalmi központban, és betegsége miatt vált meg a fontos tisztségtől.

1806. december 26-án Dréta fontos okmányt szerkesztett, melyben összefoglalta a zirci jogokat. Kifejtette, hogy Zirc országgyűlési határozat nélkül is leválasztható; a monostor és a birtokok zálogképpen jutottak sziléziai apátsághoz, melyet bármikor felmondhatott volna a bécsi kormányzat. A 17–18. századi jogállapot sem volt alávétettség, ezt mostanában „agyalta ki” Gloger Konstantin.¹⁰

Ferenc császár is bekapcsolódott az önállósítási folyamatba; 1809. március 17-i rendelkezése szerint Heinrichau mutassa ki a Zircre a fordított anyagiakat és azok pénzbeli értékét, és kimondottan az országba küldött tőkét. A kimutatás azonban nem készült el, a közbejött francia támadás miatt. 1810. május 1-jére kitűzött helytartótanácsi egyeztető tárgyalásra Sziléziából nem küldhettek képviselőt, mivel a porosz reformok következtében a szerzetesrendeket feloszlatták, vagyonukat államosították. A sziléziai szerzetesek Zircre akartak áttelepülni. A kérést az apát fogalmazta meg. A Helytartótanács az apát kérésére nem reagált, Heinrichauból egyetlen személynek engedélyezték a magyarországi letelepedést. A kártérítési összeg kifizetésére a magyar udvari kamara pénztárát jelölték ki. Az összeg 87 ezer 200 forint lett; melyből a perjel csak egy kisebb részt tudott téríteni, a kamarai pénztár kölcsönözte a porosz kincstárnak a fennmaradó summát.

Dréta karrierje egyre emelkedett, a kormányzati körök méltányolták erélyét, meg nem alkuvó mentalitását. 1809. november 16-án Pilis–Pásztó apátság élére került, 1812. szeptember 29-én Zirc kormányzó perjele. Az 1814. július 5-i uralkodói paténs létrehozta az egyesített Zirc, Pilis–Pásztó ciszterci apátságot, és augusztus 19-én az apáti tisztelet megkapta.¹¹ Egyéniségét, munkamódszereit a káptalanon belül bírálatok érték, de elmarasztalást a felsőbb szervektől, többi között Zsolnay Dávid vikárius, Kurbély György (1809–1821) és Rosos Pál (1808–1809) veszprémi püspököktől, Rudnay Sándor érsek-primástól vagy a vármegyei vezetéstől nem kapott. A vármegye vezetésében döntő súlya a főispánnak volt, mint a kormányzók megbízott emberének E tisztséget 1725–1773 között a veszprémi püspökök (Ac nádor, Biró Márton, Koller Ignác) töltötték be, akiknek információi eljutottak a Helytartótanács illetékeseihez.

Dréta abszolutisztikus hajlamát a kor szellemiségével magyarították, amely jellemző a közéletre. Nála ez a mentalitás az előszállási adminisztrátorországban erősödött meg. Egyik bírálója és utóda (Villax Ferdinánd) az apáti tisztségben szintén intranzigens vezetési módszereket alkalmazott. Rezutsek Antal (1858–1879) apát véleménye szerint, Dréta érdemei elévülhetetlenek; éles ítéletével sikerrel oldotta meg a legfontosabb teendőket; leválasztotta Zircet az idegen szellemiséget sugalló Heinrichautól, Zircet tanító renddé fejlesztette az egri, pécsi és székesfehérvári gimnáziumok átvételével, a zirci monostorban a veszprémi püspökök által sugallt nemzeti szellem érvényesülésének szabad utat engedett, a gazdasági viszonyokat rendezte. Idéz egy ekkoriban közkeletű mondást; Zircet a nemzetnek alapították, ahol az idegen szellemiségnek nem lehetett helye.¹² Horváth Konstantin a rend történetírója szerint Dréta szigorú és kemény ember, aki gazdasági elgondolásait a konfliktusok ellenére is keresztülvitte. Az uradalom Dréta adminisztrátoráig gazdasági

tekintetben kihasználatlan; nincsenek majorok, kevés a munkaerő, hiányosak a termelési feltételek.¹³

FORRÁSOK

- AgtSz = Agrártörténeti Szemle 1966. (AgtSz 1966.) (Vö. a gazdasági rész.)
 Acta Papensia = Acta Papensia, 2007. 3–4. (Farkas Gábor, Ciszterciek Pápán.)
 Emlékkönyv = Emlékkönyv, melyet Magyarország ezeréves ünnepére közrebocsát a hazai ciszterci rend. Szerk. Békefi Remig. Budapest, 1896.
 HÓMAN–SZEKFŰ = HÓMAN Bálint–SZEKFŰ Gyula, Magyar történet, III. Budapest, 1939.
 HORVÁTH K. 1930. = HORVÁTH Konstantin, Zirc története, Veszprém, 1930.
 HORVÁTH K. 1945 = HORVÁTH Konstantin: Hogyan szerezte meg Heinrichau a zirci apátságot? Regnum Egyháztörténeti Évkönyv (Szekfű Emlékkötet) 1942–1943. V. Budapest, 1945.
 Mezőfalva tört. 1989. = Mezőfalva története 1989. Több szerzős kötet. 25–112. p. Farkas Gábor tollából. (Vö. Ujmajori templom építése)
 Századok 1881. = Thaly Kálmán tanulmánya. (Vö. Pápai eseményekhez 1704–1705.)
 VeML = Veszprém Megyei Levéltár. Zirci, Pilis-Pásztói- és Szentgotthárdi Ciszterci Apátság Levéltára
 Ap.lt. = Uo. Kéziratgyűjtemény; Horvát Konstantin birtoktörténeti feljegyzései, 5. f. Előszállás, Dréta Antal

JEGYZETEK

- ¹ Internet: Zirci Apátság, Wikipédia.
² HÓMAN–SZEKFŰ, III, 1939, 120, 242, 245; Ap. It. Archivum vetus, C 12, 928. A. 1574–1575.
³ Ap. It. Ua. Elenchus C 74. A. 1675.
⁴ Ap. It. Ua. C 65, A. 1678.
⁵ Uo. Ua. Elenchus C 28, A. 1666.
⁶ Uo, Ua. C 26, 27. a 199, A 1690.
⁷ Acta Papensia 2007, 227.
⁸ HORVÁTH K., történeti jegyzetei 5. f.
⁹ Acta Papensia 2007, 234–239.
¹⁰ Ap. It. Archivum vetus, C 2185. A. 1815.
¹¹ Uo. Ua. E I. Kc 1766. A. 1814.
¹² Emlékkönyv 41.
¹³ HORVÁTH K., történeti jegyzetei 5. f. (Dréta A.).

Brusznjai Árpád emlékének ápolása Veszprémben

VAJDA ILONA

*„Aki nem hisz abban, hogy mennyi jó ember van,
az kezdjen el valami jót tenni, és meglátja,
milyen sokan odaállnak mellé.”
(Böjte Csaba)*

DR. BRUSZNYAI ÁRPÁD (Derekegyháza, 1924. június 27.–Budapest, 1958. január 9.) a Lovassy László Gimnázium görög-latin-történelem szakos tanára volt 1952 és 1957 között. Tanári munkája és kulturális tevékenysége révén város-szerte ismerték és tisztelték.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc idején, október 26-án a Veszprém Megyei Forradalmi Tanács tagjává, majd október 31-én elnökévé választották. A forradalom utáni megtorlások során 1957. április 25-én letartóztatták, majd koncepció perben a Győri Katonai Bíróság október 15-én első fokon életfogytiglani börtönbüntetésre, a Legfelsőbb Bíróság Tanácsa pedig – Pap Jánosnak, az MSZMP Veszprém Megyei Bizottsága első titkárának kérésére – 1958. január 6-án másodfokon kötél általi halálra ítélte. Az ítéletet 1958. január 9-én hajtották végre a kőbányai gyűjtőfogház udvarán. A Rákoskeresztúri új köztemető 301-es parcellájában jeltelen sírba hantolták el.

Az 1989/1990-es rendszerváltás idején rehabilitálták a forradalom mártírjait, így Brusznjai Árpádot is, s méltó formában megtörtént újratemetésük. Brusznjai Árpád újratemetése 1990. július 13-án volt a 301-es parcellában.

A Magyar Demokrata Fórum veszprémi szervezete 1989. június 7-én Brusznjai-emléknapot szervezett, s ezen a napon avatták Brusznjai Árpád várbeli emléktábláját a mártír volt iskolájának falán. Ez volt az országban az első köztéri alkotás, amely '56-os áldozatnak állított emléket. 1993 októbere óta minden évben gyertyás megemlékezéssel és koszorúzással emlékezik itt az egykori lovassys tanárra a Lovassy László Gimnázium közössége.

A „Veszprémi Lovassy és volt Piarista Gimnázium Öregdiákjai Baráti Köre” kezdeményezésére 1998. január 9-én (a kivégzés 40. évfordulóján) az iskola mai épületének első emeletén avatott Brusznjai Árpád emléket őrző táblát a baráti kör és az iskola közössége.

1999. május 8-án – a Veszprémi Egyetem fennállásának 50. évfordulóján – is került emléktábla-avatásra: az egyetem „A” épületében, a bejárat mellett avatták fel a Veszprém Megyei Forradalmi Tanács két elnökének – Lóránd Imrének és Bruszniai Árpádnak – közös emléktábláját. A lyukas zászlóra emlékeztető bronztábla közepén a körben Bruszniai Árpád arcképét örökítette meg a szobrász.

Az ezredforduló után még három alkotással tisztelegtek Veszprémben a mártír tanárra emlékezve. 2006. október 25-én a Veszprémi Panteonban helyeztek el Bruszniait ábrázoló domborművet, a Lovassy gimnáziumba érkezőket pedig a felújított iskolaépület bejárata előtt fogadja 2007. október 19-e óta a Bruszniai tanár urat ábrázoló mellszobor.

A Védegylet Veszprémért Egyesület által szervezett közadakozás lehetővé tette, hogy a szeretve tisztelt tanár kivégzésének 50. évfordulójára elkészüljön a Bruszniai-emlékmű. Ennek alapkövetétele 2007. március 17-én, avatása 2008. január 9-én volt a Megyeház téren. Dr. Sólyom László köztársasági elnök úr avatta fel, aki az avatás előtt megkoszorúzta a várbeli Bruszniai-emléktáblát és a Lovassy gimnázium előtt álló Bruszniai-szobrot is.

Bruszniai Árpád szellemiségének, erkölcsi tisztaságának, emberi nagyságának bemutatását, a mártír tanár emlékének ápolását tekinti feladatának a *Bruszniai Árpád Alapítvány*.

Tőrekvése, hogy „hitet adó erővé” váljon Bruszniai Árpád öröksége „azt hirdetve, hogy érdemes értelmes cél tudatában a közösségért dolgozni! Azt hirdetve, hogy a felelősségvállalás bizonyos történelmi szituációkban, nem balekság, hanem sorsvállalás!” (Imre Frigyesné: A hitet adó erő. = Veszprém Vármegye, 1999. október 9.)

A Bruszniai-alapítványt dr. Horváth Balázs, Mészáros Gyula és Balogh Elemér javaslatára az MDF hozta létre 1989-ben. Az alapítvány minden évben *Bruszniai-emlékéremmel* tüntet ki egy veszprémi tanárt és egy veszprémi végzős középiskolás diákot.

A díjat először 1990 márciusában adták át, 1991-től pedig minden év januárjában, Bruszniai Árpád kivégzésének évfordulóján.

A díjátadási ünnepségek 1994 óta a város színvonalas zenei eseményei is. Előbb a Mendelssohn Kamarazenekar (művészeti vezető: Kováts Péter) hangversenye tette emlékeztetessé a díjátadást, 1996-tól pedig a Mendelssohn Kamarazenekar mellett (amely később kibővült a Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola hangszereseivel) közreműködött a mintegy 300 tagú Veszprémi Középiskolai Oratóriumkórus is neves énekes és hangszeres szólistákkal, kiváló hazai és külföldi karmesterekkel. Eddig 24 alkalommal került sor díjátadási ünnepségre, s az emlékhangversenyekkel méltóképpen tisztelegnek a lelkes zenészek és énekesek a zenéhez sok szóval kötődő mártír tanár emléke, „igaz embersége” előtt.

Köszönetet és elismerést érdemelnek a szervezők és a közreműködők kitartó, önzetlen fáradozásukért, hiszen évről évre lélekelmelő, katartikus élményekhez juttatják az aulát zsúfolásig megtöltő közönséget, amelynek soraiban évről évre ott ülnek a Bruszniai család tagjai és az egykori Bruszniai-tanítványok is.

A megemlékezések kronológiája

1989. VI. 7.

Bruszniai Árpád-emléknap – Veszprémi Vegyipari Egyetem A ép. T/1 előadó

Szervezők:

Dr. Horváth Balázs, Balogh Elemér, Nagy Károly

10 óra: A forradalom napjainak felidézése a résztvevők visszaemlékezései és korabeli dokumentumok alapján

15 óra: **Bruszniai Árpád emlékülés** (Salamon Konrád történész, Szabó Miklós történész, Mécs Imre mérnök, a TIB alapító tagja, Borenich Péter újságíró, egykori Bruszniai-tanítvány)

17 óra: **Bruszniai-emléktábla avatása** (alkotója: Balázs Péter keramikus) a veszprémi várban, a Lovassy László Gimnázium egykori épülete falán

Emlékezők:

Meskó Gábor egyetemi docens és Balogh Elemér író, egykori Bruszniai-tanítvány

Az emléktáblát Bruszniai Árpádné leplezte le

Közreműködött a Hóvirág Énekegyüttes

Az emléktábla avatása után dr. Bruszniai Árpád testvére, dr. Bruszniai József celebrált gyászmisét a Szent Mihály-székesegyházban

1990. III. 14.

Díjátadás az iskolai ünnepség keretében a Lovassy László Gimnáziumban

Emlékező:

Balogh Elemér író, egykori Bruszniai-tanítvány

Bruszniai-emlékérmét kapott:

Horváth Géza történelem-földrajz szakos tanár (Lovassy László Gimnázium) és *Rásky László* végzős diák (Lovassy László Gimnázium)

Díjátadó:

Dr. Papp Sándor, a Bruszniai Árpád Alapítvány kuratóriumi elnöke

1991. I. 9.

Díjátadás az egyetem E-kamaratermében

Emlékező:

Fazekas István általános iskolai tanár, egykori Bruszniai-tanítvány

Bruszniai-emlékérmét kapott:

Knoll János ny. igazgató, matematika szakos tanár (Lovassy László Gimnázium)

Diák kitüntetett ebben az évben nem volt

Díjátadó:

Bruszniai Árpádné

Bruszniai Árpádnénak dr. Horváth Balázs tárca nélküli miniszter megható szavak kíséretében átadta a Bruszniai-emlékplakett 1. példányát. (Az emlékérem Horváth László porcelántervező, iparművész alkotása.)

Közreműködött: Rásky László Brusznymai-díjas diák (vers) és az Ének-Zene Általános Iskola kórusa

1992. I. 9.**Díjátadás a Megyeháza Szent István-termében**

Emlékező:

Dr. Rohonyi Béla főorvos, egykori Brusznymai-tanítvány

Brusznymai- emlékérmét kapott:

Bodor Miklósné tanár (Kiss Lajos Általános Iskola) és *Golden Dániel Larikó* végzős diák (Lovassy László Gimnázium)

Díjátadó:

Dr. Papp Sándor, a Brusznymai Árpád Alapítvány kuratóriumi elnöke

A Keresztury Dezsővel készített beszélgetés videójának levetítése (Koltai Andrea, a városi televízió riportere beszélgetett Keresztury Dezsővel Brusznymai Árpádról)

Közreműködők: a Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola diákjai

1993. I. 9.**Díjátadás a HEMO nagytermében**

Emlékező:

Horváth Géza, a Lovassy L. Gimnázium Brusznymai-díjas tanára

Brusznymai- emlékérmét kapott:

Dorn Vilmosné tanítónő (Szilágyi Erzsébet Általános Iskola) és *Nagy Szilárd* végzős diák (Jendrassik György Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet)

Díjátadó: Brusznymai Árpádné

Közreműködők: a Szilágyi Erzsébet Általános Iskola diákjai (irodalmi, zenei összeállítással) a Szilágyi Erzsébet Általános Iskola néptáncsoportja

1994. I. 8.**Díjátadás az egyetemi aulában**

Emlékező:

Dr. Papp Sándor országgyűlési képviselő, a Brusznymai Árpád Alapítvány kuratóriumi elnöke

Brusznymai- emlékérmét kapott:

Kemény Géza magyar-német-orosz szakos tanár (Vetési Albert Gimnázium) és *Kürtösi Zsófia* végzős diák (Lovassy László Gimnázium)

Díjátadó:

Brusznymai Árpádné

Hangverseny műsora:

Mozart: D-dúr divertimento

Rossini: A-dúr szonáta

Vivaldi: A négy évszak

Közreműködött: Kováts Péter – hegedű, Mendelssohn Kamarazenekar (művészeti vezető: Kováts Péter)

1995. I. 7.

Díjátadás az egyetemi aulában

Emlékező:

Balogh Elemér író, egykori Bruszniai-tanítvány

Bruszniai-emlékérmet kapott:

Vajda Ilona magyar-történelem szakos tanár (Lovassy László Gimnázium) és *Sárvári József* végzős diák (Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola)

Díjátadó:

Bruszniai Árpádné

Hangverseny műsora:

Henrico Albicastro: h-moll concerto grosso

Mozart: B-dúr divertimento

Vivaldi: G-dúr csellóverseny

C. Ph. E. Bach: h-moll szimfónia

Weiner: I. divertimento

Közreműködött. Csuti Zsófia – cselló

Mendelssohn Kamarazenekar

(művészeti vezető: Kováts Péter)

1996. I. 13.

Díjátadás az egyetemi aulában

Emlékező:

Meskó Gábor, a Bruszniai Árpád Alapítvány kuratóriumának titkára

Bruszniai-emlékérmet kapott:

Takács Józsefné ny. tanár (Bárczi Gusztáv Általános Iskola és Speciális Szakiskola) és *Rasztovits Gizella* végzős diák (Padányi Bíró Márton Római Katolikus Gimnázium, Egészségügyi Szakközépiskola és Szakiskola)

Díjátadó:

Bruszniai Árpádné

Hangverseny műsora:

Bach: III. brandenburgi verseny

Bach: d-moll csembalóverseny

Handel: D-dúr szvit

Vivaldi: Gloria

Közreműködött: Nyíró Gábor – csembaló

Simai László – trombita

Hajnóczy Miklósné Kovács Erzsébet – szoprán

Veres Györgyné Petrőcz Mária – szoprán

Winterné Bakó Zita – alt

Mendelssohn Kamarazenekar, Veszprémi Tanárok és Diákok Vegyeskara
Vezényelt: Zámbó István

1997. I. 11.

Díjátadás az egyetemi aulában

Emlékező:

Bors József veszprémi alpolgármester

Brusznyai-emlékérmét kapott:

dr. Rác Miklósné ny. matematika-fizika szakos tanár (Dózsa György Általános Iskola) és *Reizinger Kinga* végzős diák (Vetési Albert Gimnázium)

Díjátadó:

Brusznyai Árpádné

Köszöntő:

Imre Frigyesné, a Brusznyai Árpád Alapítvány kuratóriumi elnöke

Dr. Horváth Balázs, Brusznyai Árpádné, Brusznyai Margit és kisebbik lánya, valamint Márton Jánosné (Zsóka). 1997. I. 11-én a Brusznyai-hangverseny után

Hangverseny műsora:

Vivaldi: C-dúr szinfonia

Bellini: Esz-dúr oboaverseny

Purcell: g-moll chaconne

*Márton Jánosné, Brusznyci Árpádné és Brusznyci Margit
a Brusznyci-hangversenyen (1997. január 11.)*

Hummel: Bevezetés, téma és variációk

Mozart: *Litaniae Lauretanae KV 109*

Mozart: *Ave verum corpus KV 618*

Közreműködött: Kőházi Edit – oboa és

Malomvölgyi Márta – oboa (a tokiói oboaverseny győztese)

Veres Györgyné Petrőcz Mária – szoprán

Winterné Bakó Zita – alt

Drucker Péter – tenor

Ötvös Károly – basszus

Mendelssohn Kamarazenekar, Veszprémi Középiskolai Oratóriumkórus

Vezényelt: Párkai István, a Liszt Ferenc Zeneakadémia professzora

1998. I. 9.

A Brusznyci-emléktábla avatása a Lovassy László Gimnáziumban

Moldoványi András (cselló) – Csajkovszkij: Nocturne

Polgárdi Ákos (vers) – Fodor András: Freskótöredék

Jakab Éva (ének) – Úgy elmegyek, meglássátok...

Homonnai János igazgatóhelyettes – köszöntő

Balogh Elemér író, egykori Brusznyci-tanítvány – emlékezés dr. Brusznyci Árpádra

Az emléktábla leleplezése – Balogh Elemér és Katanics Sándor igazgató
Himnusz – közös ének
Az emléktábla koszorúzása

1998. I. 10.**Díjátadás az egyetemi aulában**

Emlékező:

Dr. Mádl Ferenc akadémikus, egyetemi tanár

Bruszniai-emlékérmet kapott:

Békefi Zsuzsanna matematika-fizika szakos tanár (Lovassy László Gimnázium),
valamint *Szabó Károlyné* ny. magyar-történelem szakos tanár (Táncsics Mihály
Szakközépiskola és Szakiskola) és *Piros Petra* végzős diák (Lovassy László
Gimnázium)

Díjátadó:

Bruszniai Margit (Bruszniai Árpád lánya)

Köszöntő:

Imre Frigyesné, a Bruszniai Árpád Alapítvány kuratóriumi elnöke

Hangverseny műsora:

Haydn: Jézus utolsó hét szava

Mozart: g-moll szimfónia KV 183

Vivaldi: Beatus Vir R. 597

Közreműködött: Dövényi Gergely – fúvósoprán

Bubnó Lőrinc – fúvósoprán

Bubnó Tamás tenor

Mendelssohn Kamarazenekar, Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola
kamarazenekeara, Veszprémi Középfiskolai Oratóriumkórus

Vezényelt: Gillay András

1999. I. 9.**Díjátadás az egyetemi aulában**

Emlékező:

Kuti Csaba, a Veszprém Megyei Közgyűlés elnöke

Bruszniai-emlékérmet kapott:

Kallainé Gutscher Ágnes zenepedagógus (Dohnányi Ernő Zeneművészeti
Szakközépiskola) és *Bauernhuber Enikő* végzős diák (Lovassy László Gimnázium)

Díjátadó:

Bruszniai Árpádné

Köszöntő:

Imre Frigyesné, a Bruszniai Árpád Alapítvány kuratóriumi elnöke

Hangverseny műsora:

Schubert: c-moll nyitány

Mozart: A-dúr hegedűverseny, I. tétel KV 219

Haydn: e-moll „A gyász” szimfónia

Schubert: *G-dúr mise*

Közreműködött: Raposa Krisztina – hegedű (a Zathureczky Ede Országos Hegedűverseny III. helyezetteje, a Koncz János Országos Hegedűverseny különdíjasa)

Fers Márta – szoprán

Kállay Gábor – alt

Tóth János – basszus

Mendelssohn Kamarazenekar, a Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola kamarazenekara, Veszprémi Középiskolai Oratóriumkórus

Vezényelt: Andorka Róbert (Róma)

1999. V. 8.

Bruszniai Árpád és Lóránd Imre közös emléktáblájának avatása a Veszprémi Egyetem „A” épületében, a bejárat mellett

Az emléktábla alkotója: Lugossy László szobrászművész

Az egyetem fennállásának 50. évfordulóján rendezett ünnepség keretében avatták fel

2000. I. 8.

Díjátadás az egyetemi aulában

Emlékező:

dr. Szöllősy Pál ügyvéd, Bruszniai Árpád munkatársa 1956-ban

Bruszniai-emlékérmet kapott:

Homonnai János történelem-földrajz-biológia szakos tanár (Lovassy László Gimnázium)

(megj. Ebben az évben emlékérmes diák nem volt)

Díjátadó:

Bruszniai Árpádné

Köszöntő:

Imre Frigyesné, a Bruszniai Árpád Alapítvány kuratóriumi elnöke

Hangverseny műsora:

Felix Mendelssohn-Bartholdy: c-moll vonósszimfónia

Marc-Antoine Charpentier: Te Deum

Közreműködött: Hajnóczy Júlia – szoprán

Véres Györgyné Petrőcz Mária – szoprán

Winterné Bakó Zita – alt

Drucker Péter – tenor

Vikman Pál – basszus

Mendelssohn Kamarazenekar, Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola kamarazenekara, Veszprémi Középiskolai Oratóriumkórus

Vezényelt: Kesselyák Gergely

2001. I. 13.**Díjátadás az egyetemi aulában**

Emlékező:

Dr. Dávid Ibolya igazságügy-miniszter

Bruszniai- emlékérmét kapott:

Árpásy Csaba magyar-történelem-filozófia szakos tanár (Padányi Bíró Márton Római Katolikus Gimnázium, Egészségügyi Szakközépiskola, Szakiskola és Általános Iskola) és *Tenk István* végzős diák (Lovassy László Gimnázium)

Díjátadó:

Bruszniai Árpádné

Köszöntő:

Imre Frigyesné, a Bruszniai Árpád Alapítvány kuratóriumi elnöke

Hangverseny műsora:

Edward Elgar: e-moll szerenád

Benjamin Britten: Simple Symphony

Henry Purcell: Come ye sons of art

Wolfgang Amadeus Mozart: Regina coeli KV 276

Közreműködött: Bánhidi Eszter – szoprán

Bárány Péter – kontratenor

Turjányi Miklós – kontratenor

Winterné Bakó Zita – alt

Kállay Gábor – tenor

Jekl László – basszus

Mendelssohn Kamarazenekar, Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola vonósegíyütese, Veszprémi Középiszkolai Oratóriumkórus

Vezényelt: Roy Wales (Anglia)

2002. I. 12.**Díjátadás az egyetemi aulában**

Emlékező:

Dr. Kahler Frigyes jogtörténész, egyetemi docens

Bruszniai- emlékérmét kapott:

Sebő József magyar-szociológia-könyvtár szakos tanár (Padányi Bíró Márton Római Katolikus Gimnázium Egészségügyi Szakközépiskola, Szakiskola és Általános Iskola) és *Rodenbücher Katalin* végzős diák (Veszprémi Közgazdasági Szakközépiskola)

Díjátadó:

Bruszniai Margit (Bruszniai Árpád lánya)

Köszöntő:

Imre Frigyesné, a Bruszniai Árpád Alapítvány kuratóriumi elnöke

Közreműködött: Tenk István (Bruszniai-díjas diák)

*Patrik Nóra, Inotay Gergely, Meskó Gáborné, Bruszniai Margit és férje,
Patrik Nándor (2002. január 12.)*

Hangverseny műsora:

Johann Nepomuk Hummel: Bevezetés, téma és variációk

Wolfgang Amadeus Mozart: C-dúr „Koronázási” mise KV 317

Közreműködött: Varga Anikó – oboa (a 2000. évi Országos Oboaverseny I. helyezettje)

Csereklyei Andrea – szoprán

Megyesi Schwarz Lúcia – alt

Drucker Péter – tenor

Cser Péter – basszus

Mendelssohn Kamarazenekar, Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola zenekara, Veszprémi Középiskolai Oratóriumkórus

Vezényelt: Roy Wales (Anglia)

2003. I. 11.

Díjátadás az egyetemi aulában

Emlékező:

dr. Horváth Balázs országgyűlési képviselő

Bruszniai-emlékérmet kapott:

Lechnerné Kovács Ildikó zongoratanár (Csermák Antal Zeneiskola) és Németh András végzős diák (Vetési Albert Gimnázium)

Imre Frigyesné, dr. Brusznjai József plébános (Brusznjai Árpád testvére), Lechnerné Kovács Ildikó és Németh András Brusznjai-díjasok (2003. január 11.)

Díjátadó:

Brusznjai József ny. plébános (Brusznjai Árpád testvére), aki felidézte Brusznjai Árpáddal kapcsolatos emlékeit is

Köszöntő:

Imre Frigyesné, a Brusznjai Árpád Alapítvány kuratóriumi elnöke

Közreműködött: Kolti Helga színművész (Dsida Jenő: Psalmus Hungaricus)

Hangverseny műsora:

Antonio Vivaldi: C-dúr fagottverseny

Niccolo Paganini: Cantabile

Niccolo Paganini: La Campanella

Antonio Vivaldi: Magnificat

Közreműködött: Jónás Judit – fagott (a 2001. évi Országos Fagottverseny I. helyezettje)

Györe Nóra – hegedű (a 2001. évi Koncz János Országos Hegedűverseny III. helyezettje)

Zámbó Szilvia – szoprán

Puskás Eszter – alt

Mendelssohn Kamarazenekar, Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola Zenekara, Veszprémi Középfiskolai Oratóriumkórus

Vezényelt: Zámbó István

2004. I. 10.

Díjátadás az egyetemi aulában

Emlékező:

Balogh Elemér író, egykori Bruszniai-tanítvány

Balogh Elemér a Bruszniai Árpádtól örökölt zsebórával (2004. január 10.)

Ötvös Károly – basszus

A Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola tanulóival kibővített Mendelssohn Kamarazenekar, Veszprémi Középiskolai Oratóriumkórus

Vezényelt: Gary M. Schneider (USA)

2005. I. 15.

Díjátadás az egyetemi aulában

Emlékező:

Fekete Pál, az 1956-os Békés Megyei Forradalmi Bizottság elnöke

Bruszniai-émlékérmeket kapott:

Veres Györgyné Petrőcz Mária ének- és zenetanár, karvezető (Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola) és *Horváth Gábor* végzős diák (Lovassy László Gimnázium)

Díjátadó:

Bruszniai-émlékérmeket kapott:

Kanyár Erika magyar–gyors- és gépírás szakos tanár (Veszprémi Közgazdasági Szakközépiskola) és *Bordás Gábor* végzős diák (Padányi Bíró Márton Római Katolikus Gimnázium, Egészségügyi Szakközépiskola, Szakiskola és Általános Iskola)

Díjátadó:

Bruszniai Margit (Bruszniai Árpád lánya)

Köszöntő:

Imre Frigyesné, a Bruszniai Árpád Alapítvány kuratóriumi elnöke

Közreműködött: Kolti Helga színművész (Oriah Hegyi Álmodó öreg indián verse)

Hangverseny műsora:

Ludwig van Beethoven: C-dúr mise Op. 86

Közreműködött: Susan May Schneider – szoprán

Heim Mercedes – alt

Marosvári Péter – tenor

Bruszniai Margit (Bruszniai Árpád lánya)

Köszöntő:

Imre Frigyesné, a Bruszniai Árpád Alapítvány kuratóriumi elnöke

Közreműködött: Kolti Helga színművész (Szent Ágoston: Ne sírj azért, mert szeretsz!)

Hangverseny műsora:

Giovanni Battista Pergolesi: Laudate pueri – 112. zsoltár –

Közreműködött: Csereklyei Andrea énekművész

A Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola tanulóival kibővített Mendelssohn Kamarazenekar, Veszprémi Középskolai Oratóriumkórus

Vezényelt: Szabó Sipos Máté

2005. XI. 4.

Emlékezés a Megyei Pedagógiai Intézetben

Szervezők: az Óvári Ferenc Baráti Kör és a Bruszniai Árpád Alapítvány

Levezető elnök: dr. Navracsecs Tibor

Emlékezők: dr. Horváth Balázs országgyűlési képviselő (1988/89. fordulójának veszprémi eseményeiről),

*Lovassys gyertyás megemlékezés
a Bruszniai-empléktáblánál
2005. október 20-án.
Énekelt Rádli Katalin*

Dr. Schmidt Mária, a Terror Háza igazgatója (1956 világtörténeti jelentőségéről),

Dr. Kahler Frigyes jogtörténész (A Bruszniai-perről – azonos című könyve alapján),

Balogh Elemér író (Bruszniai Árpádhoz kapcsolódó személyes élményeiről. A Bruszniai Árpádtól örökölt zsebórát megmutatva szimbolikusan így fogalmazott: „Nekem ez mutatja az időt.”),

Sebő József tanár, a Moirák című könyv írója (Bruszniai Árpád szellemiségéről),

Mészáros Gyula erdőmérnök (Bruszniai Árpádra mint szentesi cserkész őrsvezetőjére emlékezett)

A 2005. évi Bruszniai-díjasok – Veresné Petrőcz Mária és Horvát Gábor – (Az elismerés jelentőségéről)

Dr. Horváth Zsolt, a Védegyelet Veszprémért Egyesület szóvivője (Beszámoló egy Bruszniai-szobor felállításának előkészületeiről)

2006. I. 14.

Díjátadás az egyetemi aulában

Emlékező:

dr. Szepessy Tibor klasszika-filológus emlékező írását Sebő József Bruszniai-díjas tanár olvasta fel

Bruszniai-emlékérmeket kapott:

Isztl János történelem-angol szakos tanár (Lovassy László Gimnázium) és *Bátori Anna* végzős diák (Vetési Albert Gimnázium)

Isztl János és Bruszniai Margit a díjátadás után. Háttérben Patrik Nándor, Bruszniai Margit férje (Bruszniai-emlékhangverseny, 2006. január 14.)

Díjátadó:

Bruszniai Margit (Bruszniai Árpád lánya)

Köszöntő:

Imre Frigyesné, a Bruszniai Árpád Alapítvány kuratóriumi elnöke

Közreműködött: Kolti Helga színművész (Wass Albert: Üzenet haza)

Hangverseny műsora:

Wolfgang Amadeus Mozart: C-dúr Credo mise KV 257

Közreműködött: Sáfár Orsolya – szoprán

Szolnoki Apollónia – alt

Szappanos Tibor – tenor

Hámori Szabolcs – basszus

A Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola tanulóival kibővített Mendelssohn Kamarazenekar, Veszprémi Középiskolai Oratóriumkórus
Vezényelt: Antal Mátyás

2006. VI. 24.

A Magyar Örökség-díj átadása a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében, Budapesten

A díj kihirdetése előtt Takács Bence tolmácsolásában részlet hangzott el Sebő József „Moira – Bruszniai Árpád élete és kora” című művéből

Dr. Bruszniai Árpád laudációját Imre Frigyesné, a Bruszniai Árpád Alapítvány kuratóriumi elnöke mondta

A posztumusz Magyar Örökség-díjat Bruszniai Árpád lánya, Bruszniai Margit vette át a Bírálóbizottság tagjától, Bakos Istvántól

A Magyar Örökség-díj Aranykönyvébe az ajánlás alapján bejegyezték, hogy „BRUSZNYAI ÁRPÁD HUMANISTA HELYTÁLLÁSA MAGYAR ÖRÖKSÉG”

A Magyar Örökség-díj díjátadási ünnepségén Gózon Ákos (a díjazott, az Élet és Tudomány főszerkesztője), Imre Frigyesné (laudátor), Bruszniai Margit (a díjazott Bruszniai Árpád lánya) – 2006. június 24. MTA díszterme, Budapest

A Magyar Örökség-díj átadási ünnepsége után a díjazott Bruszniai Árpád sírjánál egykori veszprémi tanítványai, veszprémi tisztelők emlékeztek a mártír tanárra (a képen az 1. Vajda Ilona, a 8. Tóth József, 5. Imre Frigyesné, 6. Balogh Elemér, 9. Sándor Ferencné, 10. Tenk Dezsőné, 12. Dorn Vilmosné, 16–17. dr. Varga Zoltán és felesége, 18. Sebő József, 21. Bors József)

2006. X. 25.

A Bruszniai Árpád-dombormű avatása a Veszprémi Panteonban

(szobrász: Diénes Attila)

Emlékezők:

Sebő József tanár, a Bruszniai Árpádról szóló Moira c. könyv írója

Asztalos István, a Lovassy László Gimnázium tanára, önkormányzati képviselő, Szarvas József (Anglia)

Közreműkött: Kiss T. István színművész (Petőfi: Föltámadott a tenger)

Péterné Rózsa Mária önkormányzati képviselő (részlet Sebő József Moira című könyvéből)

Veres Györgyné Petrőcz Mária (ének)

Szendi József ny. érsek (a dombormű megáldása)

Nagy Károly, a dombormű elhelyezését kezdeményező Reguly Alapítvány képviselőjében (konferált)

A dombormű leleplezői: Egresi Károly ('56-os) és Péterné Rózsa Mária

2007. I. 13.**Díjátadás az egyetemi aulában**

Emlékező:

dr. Gaál Zoltán, a Pannon Egyetem rektora

Bruszniai-emlékérmeket kapott:

Borián Tibor ny. igazgató (Padányi Bíró Márton Római Katolikus Gimnázium, Egészségügyi Szakközépiskola, Szakiskola és Általános Iskola) és *Fódi Róbert* végzős diák (Veszprémi Közgazdasági Szakközépiskola)

Díjátadó:

Bruszniai Margit (Bruszniai Árpád lánya)

Köszöntő:

Imre Frigyesné, a Bruszniai Árpád Alapítvány kuratóriumi elnöke

Közreműködött: Kolti Helga színművész (Vörösmarty Mihály: Az ember élete)

Hangverseny műsora:*Wolfgang Amadeus Mozart: Missa solemnis KV 337*

Közreműködött: Sáfár Orsolya – szoprán

Simon Krisztina – alt

Megyesi Zoltán – tenor

Mikecz Kornél – basszus

A Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola tanulóival kibővített Mendelssohn Kamarazenekar, Veszprémi Középiskolai Oratóriumkórus

Vezényelt: Záborszky Kálmán

2007. III. 17.**A Bruszniai-emlékmű alapkövetétele a Megyeház téren**

Emlékezők:

Bélafi László, a Védegylet Veszprémért Egyesület elnöke

Lezsák Sándor, az Országgyűlés alelnöke

Melocco Miklós szobrászművész

Közreműködött: Czaun János alpolgármester (Radnóti Miklós: Nem tudhatom)

2007. X. 19.**Bruszniai Árpád szobrának avatása a Lovassy László Gimnázium bejárata előtt**

(Diénes Attila és Diénes Csaba szobrászművészek alkotása a Bruszniai Árpád Alapítvány ajándéka az iskolának. A szoborállítás költségeit egy magát megnevezni nem kívánó veszprémi bankár állta.)

Emlékező, avató beszéd: Imre Frigyesné, a Bruszniai Árpád Alapítvány kuratóriumi elnöke

A szobor leleplezője: Balogh Elemér író, egykori Bruszniai-tanítvány

A szobrot az iskolai közösség nevében Schultz Zoltán igazgató vette át és koszorúzta meg

2008. I. 9.

A Brusznjai-emlékmű avatása a Megyeház téren

(Brusznjai Árpád kivégzésének 50. évfordulóján – Melocco Miklós alkotása, alkotótársa: Benke Zoltán)

Dr. Sólyom László köztársasági elnök megkoszorúzta dr. Brusznjai Árpád szobrát a Lovassy László Gimnázium udvarán a Brusznjai-emlékmű felavatása előtt (2008. január 9.)

Emlékező: Bélafi László, a Védegylet Veszprémért Egyesület elnöke

Avató beszéd: dr. Sólyom László köztársasági elnök

Az emlékmű leleplezése: dr. Sólyom László köztársasági elnök

Az emlékmű megáldása: Ittész János evang. érsek

Dr. Márfi Gyula r. kat. érsek

Dr. Márkus Mihály ref. püspök

Közreműködött: Veszprém Város Vegyeskara és az MH Légierő Zenekar

Az avatási ünnepséget követő fogadáson a megyeház Szent István-termében

Bélafi László felolvasta Brusznjai Margit köszönő levelét (ő betegsége miatt nem tudott jelen lenni az emlékműavatáson), valamint a Zürichben élő dr. Szöllősy Pál levelét (ő Brusznjai munkatársa volt 1956-ban)

Majd Melocco Miklós szobrászművész beszélt Brusznjai Árpádról, és dr. Navracsics Tibor mondott pohárköszöntőt, a Védegylet Veszprémért Egyesület alapítótájaként méltatta a veszprémi polgárok akaraterejét. Végezetül Debreczeni János veszprémi polgármester mondott köszönetet mindazoknak, akik hozzájárultak a nemes elképzelés megvalósításához

2008. I. 12.

Díjátadás az egyetemi aulában

Emlékező:

Dr. Lomnici Zoltán, a Legfelsőbb Bíróság elnöke

Brusznjai-emlékérmét kapott:

Kováts Péter hegedűművész, a Mendelssohn Kamarazenekar művészeti vezetője, igazgató (Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola), valamint Tóth

Zsuzsanna énektanár (Vetési Albert Gimnázium) és Mihálykó Ágnes végzős diák (Lovassy László Gimnázium)

2008. január 12-én a Bruszniai-díjat Patrik Móra, Bruszniai Árpád unokája adta át Tóth Zsuzsannának. Közöttük a Bruszniai-alapítvány kuratóriumának elnöke, Imre Frigyesné

Díjátadó:

Patrik Nóra (Bruszniai Árpád unokája)

Köszöntő:

Imre Frigyesné, a Bruszniai Árpád Alapítvány kuratóriumi elnöke

Közreműködött: Kolti Helga színművész (Nagy Gáspár-vers)

Imre Frigyesnének, a Bruszniai Árpád Alapítvány kuratóriumi elnökének a Magyar Politikai Foglyok Szövetsége ezüst plakettjét adta át Mészáros Gyula, a Pofosz Veszprém megyei elnöke

Hangverseny műsora:

Ludwig van Beethoven: Egmont-nyitány

Antonio Vivaldi: Gloria

Közreműködött: Hajnóczy Júlia – szoprán

Czelleng Mária – szoprán

Heim Mercedes – alt

Mendelssohn Kamarazenekar, a Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola tanulóiból alakult Auer Szimfonikusok, Veszprémi Középsékolai Oratóriumkórus

Vezényelt: Kováts Péter

Bruszniai-emlékhangverseny – Pannon Egyetem, 2008. január 12.– Veszprémi Középszkolai Oratóriumkórus és a Mendelssohn Kamarazenekar, vezényel Kováts Péter (Vivaldi: Glória)

2008. I. 13.

Sebő József Moirák című – Bruszniai Árpádról szóló – drámájának **díszbemutatója** a Pannon Várszínház előadásában a veszprémi Petőfi Színházban:

Rendező: Vándorfi László

Koreográfus: Krámer György

Főbb szereplők: Bruszniai Árpád – Zayzon Csaba

Bruszniai Árpádné – Hatás Andrea

Margitka – Hercsik Rebeka

Pálinkás János – Kiss T. István

Moirák – Soós Melinda, Huszti Réka, Pfitzner Andrea

2009. I. 10.

Díjátadás az egyetemi aulában

Emlékező:

Dr. Havas László klasszika-filológus, egykori Bruszniai-tanítvány

Bruszniai-emlékérmet kapott:

Zeitler Gusztáv történelem-néprajz szakos tanár (Padányi Bíró Márton Római Katolikus Gimnázium, Egészségügyi Szakközépiskola, Szakiskola és Általános Iskola) és *Andó Bálint* végzős diák (Lovassy László Gimnázium)

Díjátadó:

Patrik Judit (Bruszniai Árpád unokája)

Köszöntő:

Imre Frigyesné, a Bruszniai Árpád Alapítvány kuratóriumi elnöke

Közreműködött: Kolti Helga színművész (Radnóti Miklós: Töredék)

Hangverseny műsora:

Beethoven: Egmont-nyitány

Dvořák: Te Deum Laudamus

Közreműködött: Tokody Ilona (Kossuth-díjas, Kiváló Művész) – szoprán

Ráczy István – basszus

A Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola tanulóival kibővített Mendelssohn Kamarazenekar, Veszprémi Középiskolai Oratóriumkórus

Vezényelt: Kováts Péter

*A Bruszniai-émlékhangverseny 2009. január 10., Pannon Egyetem aulája.
Középiskolai Oratóriumkórus, betanító karnagyok: Hajnóczy Miklósné, Tóth
Mária, Bankó Mónika, Mille Veronika, Vilman Pál, Veresné Petrőcz Mária, Tóth
Zsuzsanna, Somfai Katalin*

2010. I. 9.

Díjátadás az egyetemi aulában

Emlékező:

Tókéczki László történész

Bruszniai-émlékérmeket kapott:

Sárfi Istvánné magyar-történelem szakos tanár (Hriszto Botev Általános Iskola)

és *Simon Dorottya* végzős diák (Padányi Biró Márton Katolikus Gimnázium, Egészségügyi Szakközépiskola, Szakiskola és Általános Iskola)

Díjátadó:

Patrik Judit (Bruznyai Árpád unokája)

Köszöntő:

Imre Frigyesné, a Bruznyai Árpád Alapítvány kuratóriumi elnöke

Közreműködött: Kolti Helga színművész (Kölcsey Ferenc: Zrínyi második éneke és részlet a Parainesisből)

Hangverseny műsora:

Joseph Haydn: Missa Sancti Nicolai

Közreműködött: Szabóky Tünde – szoprán

Schöck Atala – alt

Szappanos Tibor – tenor

Cser Péter – basszus

A Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola tanulóival kibővített Mendelssohn Kamarazenekar, Veszprémi Középkolai Oratóriumkórus

Vezényelt: Kováts Péter

2011. I. 13.

Díjátadás az egyetemi aulában

Emlékező:

Dr. M. Kiss Sándor történész

Bruznyai-emlékérmét kapott:

Csizmadia Károlyné matematika-kémia szakos tanár (Dózsa György Általános Iskola) és *Szabó Bence* végzős diák (Lovassy László Gimnázium)

Díjátadó:

Bruznyai Margit (Bruznyai Árpád lánya)

Köszöntő:

Imre Frigyesné, a Bruznyai Árpád Alapítvány kuratóriumi elnöke

Hangverseny műsora:

Georg Friedrich Händel: D-dúr szvit

Antonio Vivaldi: Dixit Dominus RV 595

Közreműködött: Klucsik Péter – trombita (a 2010. évi Országos Trombitaverseny 3. helyezettje)

Csereklyei Andrea – szoprán

Megyesi Schwartz Lúcia – alt

Fodré Lajos – tenor

Vikman Pál – basszus

A Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola tanulóival kibővített Mendelssohn Kamarazenekar, Veszprémi Középkolai Oratóriumkórus

Vezényelt: Kováts Péter

*A Brusznayai-émlékhangversenyen Brusznayai Margit és Patrik Judit
(Brusznayai Árpád unokája) – 2011. január 13.*

2012. I. 14.

Díjátadás az egyetemi aulában

Emlékező:

Dr. Navracsics Tibor miniszterelnök-helyettes, igazságügy-miniszter, országgyűlési képviselő

Brusznayai-émlékérmeket kapott:

Vesztergom János földrajz-testnevelés szakos tanár (Vetési Albert Gimnázium) és *Palásthy Gergely* végzős diák (Padányi Bíró Márton Római Katolikus Gimnázium, Egészségügyi Szakközépiskola, Szakiskola és Általános Iskola), valamint *Mihálykó András* végzős diák (Lovassy László Gimnázium)

Díjátadó:

Inotay Nóra (= Patrik Nóra, Brusznayai Árpád unokája)

Köszöntő:

Imre Frigyesné, a Brusznayai Árpád Alapítvány kuratóriumi elnöke

Hangverseny műsora:

Himnusz (az eredeti partitúra szerint)

Ludwig van Beethoven: Egmont-nyitány

Georges Bizet: Te Deum

Közreműködött: Kertesi Ingrid – szoprán, Liszt-díjas, érdemes művész

Muskát András – tenor, énekművész

A Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola tanulóival kibővített Mendelssohn Kamarazenekar, Veszprémi Középiskolai Oratóriumkórus

Vezényelt: Kováts Péter

2013. I. 12.

Díjátadás az egyetemi aulában

Emlékező:

Zeitler Gusztáv Bruznyai-díjas tanár

Bruznyai-emlékérmet kapott:

Tóth Mária magyar nyelv és irodalom – ének-zene – karvezetés szakos tanár (Lovassy László Gimnázium) és *Palásthy István* László végzős diák (Padányi Bíró Márton Római Katolikus Gimnázium, Egészségügyi Szakközépiskola, Szakiskola és Általános Iskola), valamint *Pósfai István* végzős diák (Lovassy László Gimnázium)

Díjátadó:

Patrik Judit (Bruznyai Árpád unokája)

Köszöntő:

Imre Frigyesné, a Bruznyai Árpád Alapítvány kuratóriumi elnöke

Hangverseny műsora:

Himnusz (az eredeti partitúra szerint)

Ludwig van Beethoven: Egmont-nyitány

Charles-Auguste de Bériot: a-moll hegedűverseny

Felix Mendelssohn: Lauda Sion

Közreműködött: Alföldi Nelli – hegedű (a keszthelyi Festetics György Zeneiskola és a veszprémi Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola növendéke)

A Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola tanulóival kibővített Mendelssohn Kamarazenekar, Veszprémi Középiskolai Oratóriumkórus

Vezényelt: Kováts Péter

Megjegyzések, mellékletek

A Veszprémi Középiskolai Oratóriumkórus összetétele

Cholnoky Jenő Általános Iskola és Gimnázium (2000),

Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola (1996–),

Gasztroker Alapítványi Vendéglátóipari és Kereskedelmi Szakközépiskola (2004–2009, 2012–),

Ipari Szakközépiskola és Gimnázium (1997–1999, 2001–)

Lovassy László Gimnázium (1996–),

Medgyaszay István Szakképző Iskola (Tetőfedő Szakmunkásképző Intézet és Szakközépiskola) (1996–2004),

Padányi Bíró Márton Római Katolikus Gimnázium, Egészségügyi Szakközépiskola, Szakiskola és Általános Iskola (1997–2001, 2004–),

Simonyi Zsigmond Ének-Zenei és Testnevelési Általános Iskola (1997–),

Veszprémi Közgazdasági Szakközépiskola (1996–),

Vetési Albert Gimnázium (1996–) és

Pannon Egyetem (= Veszprémi Egyetem) (2006–)

Belcanto Kamarakórus (1998–2000),

Cantilena Kamarakórus (2001–),

Dowland Kamarakórus (1998–2000),

Gizella Kamarakórus (2005–),

Hóvirág Kamarakórus (2004–),

Orlando Énekegyüttes (2008, 2010, 2012–)

Veszprém Város Vegyeskara (1998–2000, 2002, 2004–)

Betanító karnagyok:

Bankó Mónika (1998–2001, 2005, 2008–2010)

Borbásné Gazdag Gabriella (1998)

Erdélyi Ágnes (2007–2008, 2010–)

Hajnóczy Miklósné (2003–2011)

Hartmann Péter (1997, 2002–2003, 2005–2006)

Mike Veronika (1996–)

Simacsekné Kovács Karola (2006–)

Somfai Katalin (2000–)

Szlamek Gyuláné (1997–2001)

Tóth Mária (1996–)

Tóth Zsuzsanna (1996–2007, 2009–)

Vaszkóné Fekete Katalin (2000)

Veres Györgyné Petrőcz Mária (2000–)

Vikman Pál (2007–)

Zámbó István (1997–1999)

Zsilinszky Cecília (2011–)

A Mendelssohn Kamarazenekar művészeti vezetője: Kovács Péter (1994–)

A Dohnányi Ernő Zeneművészeti Szakközépiskola Kamarazenekarának művészeti vezetője: Horváth Csaba

FONTOSABB FORRÁSMUNKÁK, ÚJSÁGCIKKEK

JÓZSA Benő: In memoriam – dr. Brusznay Árpád. Számvetés és vallomás. = Napló, 1989. június 16.

- KURCZ Béla: A 301-es parcella. Bruszniai tanár úr végtisztessége. = Magyar Nemzet, 1989. november 6.
- BALOGH Elemér: Gyászbeszéd Bruszniai Árpád koporsója fölött. = Napló, 1990. július 21.
- MÉSZÁROS Gyula: Így indult a bosszúállás gépezete. = Napló, 1992. január 9.
- A veszprémi Lovassy László Gimnázium értesítője 1992–1993, 1993–1994, 1994–1995, 1995–1996. Szerk.: Vajda Ilona. Veszprém, 1997.
- KAHLER Frigyes: A Bruszniai-per. Kairosz Kiadó 1998.
- Veszprém Vármegye, 1999. október 9. Szerk.: Dr. Horváth Balázs, Nagy Károly. Kiadó: Reguly Antal Alapítvány
- A veszprémi Lovassy László Gimnázium értesítője 1996–1997, 1997–1998, 1998–1999. Szerk.: Vajda Ilona. Veszprém, 2000.
- MÉSZÁROS Gyula: Forradalom és szabadságharc Veszprémben 1956. Veszprém, 2001.
- SEBŐ József: Moira. Bruszniai Árpád élete és kora. Kairosz Kiadó, 2002.
- Emléknapok az iskolában. = Köznevelés, 2003. február 21.
- EGYHÁZY Tiborné – DÖMÖTÖR Lajosné: Üzen a múlt. Képzőművészeti alkotások a Pannon Egyetemen. Veszprém, 2006.
- A Magyar Örökség-díj negyvenharmadik díjátadási ünnepsége, 2006. június 24. Forгатatókönyv
- IMRE Frigyesné: Egy tiszta forradalmár. Részletek dr. Bruszniai Árpád életútjának méltatásából a posztumusz Magyar Örökség-díj átadásán. = Napló, 2006. június 31.
- (vdp): Köztünk él a szelleme. Bruszniai-dombormű avatása a panteonban. = Napló, 2006. október 26.
- (vdp): Bruszniai Árpád hazatalál. A Lovassy László Gimnáziumban felavatták a forradalom mártírjának szobrát. = Napló, 2007. október 20.
- Halál krisztusi korban. Ki volt a forradalom veszprémi mártírja, dr. Bruszniai Árpád? = Napló, 2008. január 9.
- (vdp): Sugározzon békességet. Sólyom László köztársasági elnök avatta fel Bruszniai Árpád emlékművét. = Napló, 2008. január 10.
- CSERI Péter: Sólyom felavatta a Bruszniai-emlékművet. = Népszabadság, 2008. január 10.
- RÉVÉSZ Sándor: Dr. Bruszniai és a hely szelleme. = Népszabadság, 2008. január 10.
- DRAHOS Nikolett: Bruszniai mára jelképpé vált. = Veszprémi 7 Nap, 2008. január 11.
- SARUSI Mihály: Angyalszárnyak borulnak Veszprémre. = Magyar Hírlap, 2008. január 14.
- KELLEI György: Istennők csellóval. Sebő József Bruszniai-dramáját mutatta be a Pannon Várszínház. = Napló, 2008. január 17.
- T. T. M.: Szellemissége ma is él. = Napló, 2008. január 18.
- VARGA Béla: Veszprém város lexikona. Veszprém, 2009.
- Lovassy László – volt Piarista – Gimnázium Jubileumi évkönyv 1711–2011. Beszélgetőkönyv. (DVD melléklettel) Írta és szerk.: Asztalos István. Veszprém, 2011.

Kézirat lezárva: 2013. március 18.

Gubicza családok kapcsolódása Veszprémhez

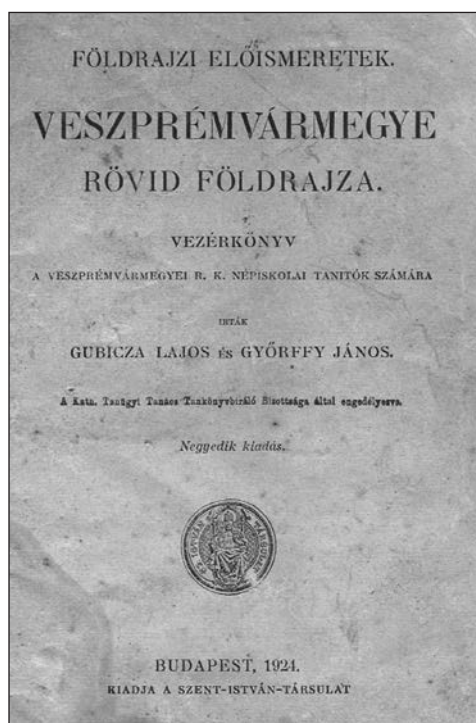
GUBICZA ILONA

Családkutatásaim eredményét a **GUBICZA CSALÁDOK ÉVSZÁZADAI** című, 2012 szeptemberében megjelent könyvemben mutatom be. Az elmúlt tizenkét évben családom három ágát kutattam, ezek: a Soós, a Gubicza és a Leitold családok. A Soós család (anyai ág) gyökerei Bakonyszentlászlóra, a Gubicza családé (apai ág) Olaszfalura, Tésre, Bakonyszentlászlóra vezetnek. Kutattam a Gubicza családokat Balatonszabadi, Balatonkenese, Dél-Alföldön: Békéscsaba, Szeged, Zenta térségében is. A Leitold család (első férjem, gyermekeim édesapjának családja) barnagi és vöröstói eredetű. Mind a három ágban tíz generációt (a Gubicza ágon 11. generáció is van!) tudtam felkutatni és feldolgozni.¹ Összefüggő és megbízható adatok az 1700-as évek elejétől – az anyakönyvek vezetésének kezdetétől – állnak rendelkezésre, így mintegy tízezer személy adatát kutattam, gyűjtöttem családom három ágán, de ennek csak mintegy felét tartalmazzák a feldolgozott, összefüggő családfák.

A Gubicza családok dunántúli ága nagyobb részt Olaszfaluból származik. Olaszfalu anyakönyveit 1747-től vezették, ezeket a Veszprém Megyei Levéltárban mikrofilmen tudtam kutatni. Mivel Olaszfalu a zirci apátság birtoka volt, így következett a Zirci Apátság Történelmi Levéltárának és a Régi Gazdasági Levéltár iratainak tanulmányozása.² Majd a helytörténeti könyvek, monográfiák, a Magyar Országos Levéltár kiadványai (dvd-k), Országos Széchényi Könyvtár, interneten elérhető források (betelepítésekkel összefüggő iratok, családnevek eredete, gyakorisága, stb.) kerültek sorra.

Olaszfalu, a Zirci Ciszterci Apátság birtoka volt, a központhoz tartozó majorságainak egyike. A ciszterci rend a sziléziai Heinrichau apátságából (ma Lengyelország) irányította a török hódoltság alatt elnéptelenedett magyarországi birtokainak újjáépítését és innen érkeztek az apátsági birtokok első lakói, a szerzetesek és az építkezésekhez a mesteremberek, a föld megmunkálását végzők. Szilézia mezőgazdasági részein a lakosság nagyobb része szláv anyanyelvű és római katolikus vallású volt. Az eddigi kutatásaim eredményeként bizonyítottnak mondható, hogy a betelepülés időszakában a sziléziai tartományokból érkeztek Olaszfaluba a Gubicza családok az 1730-as években.³

A levéltári kutatásokkal párhuzamosan felvettem a kapcsolatot a ma élő családokkal, akikről a családtagok adatait, dokumentumokat, fényképeket kaptam. A feldolgozott adatokból így állt össze 1748-tól a Gubicza családok történeti háttérét, származási helyeit és a 11 generációt, hatszáz leszármazott életrajzát is bemutató Gubicza családok évszázadai című kötet.

*Földrajzi előismeretek
VESZPRÉM VÁRMEGYE
RÖVID FÖLDRAJZA
Írta Gubicza Lajos (1862–1932)
és Györfly János*

az Anna iskolában kezdte a tanítást. Kiváló pedagógus volt a tanításban és nevelésben egyaránt. Az iskolai munkán kívül részt vett a közéletben. Éveken át több tanügyi egyesületnek, bizottságnak, alapítványnak aktív tagja volt. 1905 óta, hosszú éveken át tanítóvezér, az egyházmegyei tanítótestület elnöke, díszelnöke más egyesületekben és társaságokban is.

Pedagógiai munkája mellett több könyv szerzője is. A helyi lapokban versei és elbeszélései jelentek meg, például „A bozsoki feltámadás” című elbeszélése is. Közölt számos tanügyi és közérdekű témájú cikket is. Szépirodalmi írásainak gyűjteményét „Elbeszélések” című kötetben adta ki, megírta Györfly Jánossal együtt a „Veszprém vármegye rövid földrajza” című könyvet.⁶ Átdolgozta a Balaton-féle régebbi kiadású tankönyveket. Szerkesztője volt a Veszprémben megjelenő Tanügyi Értesítőnek, majd tizennégy éven át belső munkatársa, majd segéd-szerkesztője a Veszprémi Hírlapnak. Itt jelentek meg franciából műfordításai is.

A Gubicza ágból ma is nagyon sok leszármazott él Veszprémben és környékén. A Veszprémhez kötődő – 100 évnel korábban született – Gubicza családokhoz tartozó személyeket mutatom be.

A Veszprém Megyei Életrajzi Lexikonban találtam Gubicza Lajos (1862–1932) tanító, íróra vonatkozó információt, melyek – sajnos – téves adatokat is tartalmaznak. Ez alapján kutattam családjá adatait a Veszprém Megyei Levéltárban, majd Molnár János veszprémi pedagógustól Gubicza Lajos munkásságára vonatkozó kutatási dokumentumot kaptam.⁴

GUBICZA LAJOS Balatonkenesén született 1862. 06. 23-án. Édesapja Gubicza Andreas (1833–?) bognármester volt, aki Czvitkovits Sofiával (1839–1888) Balatonkenesén 1857. 02. 10-én kötött házasságot.

Gubicza Lajos tanult Veszprémben, majd Egerben. Oklevelét az egri érseki római katolikus Tanítóképző intézetben szerezte 1884-ben.⁵ A somogyendrédi, siófoki, tolnaozori, fokszabadi és veszprémi római katolikus elemi iskolákban tanított. Veszprémben 1899-től

*Gubicza Lajos (1862–1932) és felesége, Trombitás Vilma (1871–1920) síremléke
Veszprémben, az alsóvárosi temetőben*

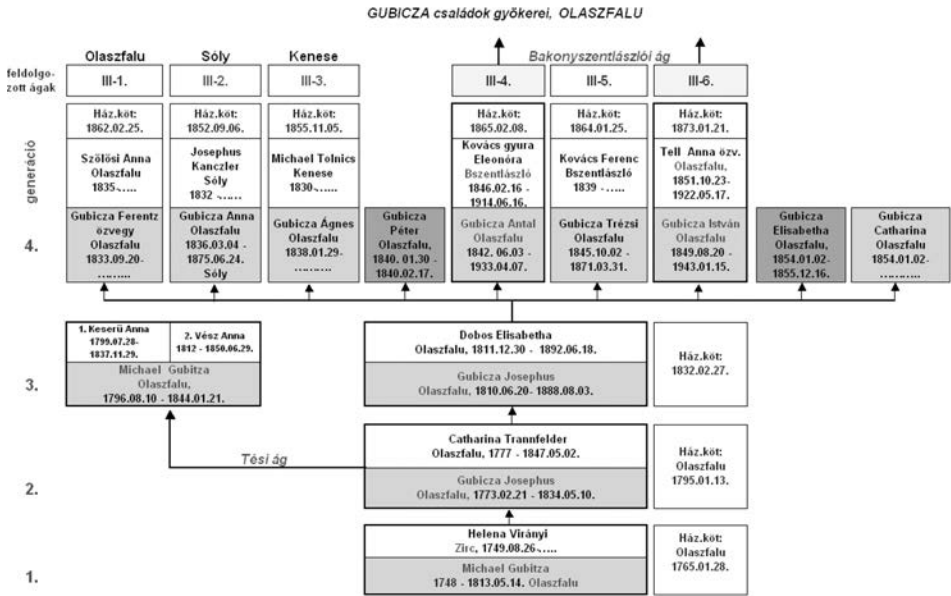
hogy a bakonyszentlászlói ághoz tartozó Gubicza Eleonóra lányának házasságkötési tanúja volt a veszprémi Gubicza Lajos (1862–1932).

* * *

A **GUBICZA CSALÁDOK ÉVSZÁZADAI**¹⁰ című könyvben 1748-tól napjainkig közel kétezer Gubicza családokhoz tartozó személy adatát dolgoztam fel, mutattam be.

1. generáció: GUBITZA MICHAEL 1748-ban született Olaszfaluban. (A keresztlési anyakönyvben a születési adatát nem találtam, a halálozási anyakönyvbe beírt megélt életkor alapján számított a születés éve.) 1765. 01. 28-án Olaszfaluban kötött házasságot Virányi Franciscus leányával, Virányi Helenával. Házasságukból 11 gyermek született. Olaszfaluban 1813. 05. 14-én 65 évesen halt meg.

2. generáció: GUBICZA JOSEPHUS negyedik gyermekként 1773. 02. 21-én

GUBICZA családok gyökerei, OLASZFALU

született Olaszfaluban. Keresztszülők: Keserű Stephanus, Magdaléna. Trannfelder Catharinával 1795. 01. 13-án kötött házasságot Olaszfaluban. Házasságukból 7 gyermek született Olaszfaluban: Michael (1796), Catharina (1798), Helena (1800), Joannes (1802), Helena (1806), **Josephus** (1810), Therezia (1813). Olaszfaluban 1834. 05. 10-én halt meg.

3. generáció: A 3. generációban született gyermekeknél négy ágon történt a kutatás. I. ág, Gubicza Michael (1796–1844), II. ág Gubicza Catharina (1798– ...), III. ág **GUBICZA JOSEPHUS** (1810–1888), IV. ág Gubicza Therezia (1813–1884).

4. generáció: Az Olaszfaluban élő a Gubicza őseink közül az 1860-as években többen házasodtak, költöztek el Olaszfaluból a környező községekbe, így Tésre, Bakonyszentlászlóra is. Az I. ágból Gubitza Michael (1796–1844) két gyermeke, György (1839–1917) 1863-ban, Boldizsár Gáspár (1841–1873) 1869-ben házasság révén Tésre költözött és ott telepedett le. A III. ágból Gubicza Josephus (1810–1888) három gyermeke, elsőként Trézsi (1845–1871) 1864-ben, **Antal (1842–1933)** 1865-ben házasságkötést követően telepedtek le, majd **István (1849–1943)** 1874-ben költözött Bakonyszentlászlóra. A három testvér a községben földterületeket vásárolt, melyet az évek során további vásárlásokkal gyarapítottak. Életük során folyamatosan segítették egymást, amivel példát mutattak gyermekeiknek is. A három testvér leszármazottaiból ma is sok Gubicza leszármazott él Bakonyszentlászlón.

GUBICZA ANTAL Olaszfaluban ötödik gyermekként született 1842. 06. 03-án. Bakonyszentlászlón 1865. 02. 08-án kötött házasságot Kovács gyura Pál és Benis Erzsébet leányával, Eleonórával (1846–1914). Házasságukból 14 gyermek született, azonban csak hárman érték meg a felnőttkort. Gyermekük: István (1865), Pál (1867), Rozália (1869), **Ferenc (1870)**, Eleonóra (1873), Rózsa (1875), Antal (1876), Katalin (1878), Mária (1880), Kálmán (1882), Ágnes (1884), Antal (1886), Ágnes (1888), Antal (1891). Ő állította 1914-ben Bakonyszentlászlón a kőkeresztet, melyet a rokonság 2007-ben adományokból felújított. Bakonyszentlászlón 1933. 04. 07-én halt meg, feleségével együtt a bakonyszentlászlói temetőben nyugszanak.¹¹

*Gubicza Ferenc (1870–1945)
két ciklusban országgyűlési képviselő*

GUBICZA FERENC Bakonyszentlászlón 1870. 10. 04-én született. Iskoláit Bakonyszentlászlón végezte, majd Nagyannán a német nyelvet sajátította el, ezután a gazdasági élet tanulmányozásának szentelte idejét. 1896-ban kezdte meg közéleti tevékenységét, ekkor a törvényhatósági bizottsági tagok sorába választották. Tizenhárom esztendőig szülőfalujának bírja volt. Neve, mint népszerű kispap, már ez időben ismert volt a vármegyében. Veszprém vármegyének huszonegy évig törvényhatósági bizottsági tagja. Az Országos Magyar Gazdasági Egyesületnek tagja, azon kívül tíz évig gazdasági tudósítónak is munkálkodik. A háború alatt községi bíró Bakonyszentlászlón. Tagja a Zirc vidéki Takarékpénztár felügyelő bizottságának, igazgatóságának.

1922-ben választották meg országgyűlési képviselővé. Az új nemzetgyűlésbe a keresztény Kiszgazda, Földműves és Polgári Párt programjával választották meg Zirc körzetében. Két cikluson át (1922–1927 és 1927–1932) volt országgyűlési képviselő.

Hat éven át a Ház jegyzője. A közgazdasági és a kérvényi bizottság tagja volt.^{12 13}

Családjával Bakonyszentlászlón élt, ahol képviselőtársai gyakran felkeresték, főleg vadász szezonban. Ő alapította Bakonyszentlászlón az erdészeti gazdaközös-

Sorszám	A város, község szavazatkör megjelölése	A megválasztottak életrajzi adatok száma	Érvényes szavazat leadott										A választottak párto- sági felvétel száma	A képviseleti, jegyzői életrajzi száma	Az érvénytelenül nyilvántartott szavazatok száma	
			Gubicza Ferenc	Gubicza Ilona	Pártok	Pártok	Pártok	Pártok	Pártok	Pártok	Pártok	Pártok				Pártok
1.	Aha	222	80	95										175	-	-
2.	Astaszér	334	154	92										246	-	-
3.	Bakonybányi	222	71	88										159	-	-
4.	Bakonybél	450	105	143										158	-	-
5.	Bakonyesermy	455	293	39										532	-	-
6.	Bakonyháza	104	15	226										241	16	-
7.	Bakonyosaton	364	19	238										257	-	5
8.	Bakonyost. király	87	10	55										65	-	-
9.	Bakonyzentlászó	112	9	85										94	27	-
10.	Bácssenyő	298	5	350										353	-	-
11.	Bérvár	448	-	326										326	-	-
12.	Bosalka	237	92	125										217	-	25
13.	Borsának	291	11	202										214	-	-
14.	Bosony	435	217	125										542	-	19
15.	Buda	466	308	71										379	-	-
16.	Buda	307	92	124										216	-	-
17.	Buda	306	1	290										291	-	-
18.	Buda	283	14	211										225	-	-
19.	Buda	597	34	142										179	-	-
20.	Budapest	314	109	159										268	-	-
21.	Budapest	613	177	309										486	12	-
22.	Budapest	320	12	201										203	-	-
23.	Budapest	329	88	387										475	-	13
24.	Buda	291	-	222										222	-	-
25.	Buda	532	87	310										397	-	-
26.	Buda	581	106	244										390	-	-
27.	Buda	117	67	18										85	-	-
28.	Buda	532	103	318										461	-	-
29.	Buda	181	5	119										424	-	7
		1181	217	565										744	55	69

Választási jegyzőkönyv, Zirci választókerület,
1922. június 1.¹⁴

Varga Izabella (1877–1946). Gubicza Antal a veszprémi piarista gimnáziumba járt 1910-től.¹⁵

séget és gondoskodott az erdő gondozásáról, fairtásról, faültetésről. Nagyon büszke volt az állatállományára. Irodájának fala tele volt első díjat nyert lovasfogatai, szarvasmarhái okleveleivel. Varga Izabellával (1877–1946) 1898. 05. 03-án kötött házasságot, aki Giczen született. Házasságukból hét gyermekük született, közülük hárman érték meg a felnőttkort. Gyermekük: **Antal (1899)**, Mária (1901), Ilona (1904), Ferenc László (1906), Imre (1908), László (1910), László (1912). Nem tudta elviselni, ami a háború után történt az élete munkájával, rövid idő alatt kifosztották, tönkre tették. Betegségének utolsó hetében fia, Gubicza Antal (1899) esperes plébános és unokatestvére Soós Pál (1883) ápolták az utolsó pillanatig, 1945. 08. 09-én halt meg, feleségével együtt a bakonyzentlászói temetőben nyugszanak.

GUBICZA ANTAL

1899. 01. 15-én született Bakonyzentlászón, édesapja Gubicza Ferenc (1870–1945), édesanyja

Gubicza Antal gimnáziumi tanuló
1911-ben

és egy pepita táblájú füzet. Hogy, ha majd esetleg szükség lenne rá, elküldhessétek.

Ugye már megkezdődik a nyári szezon. Tesztek nagy kirándulásokat, vagy talán megint akartok Böskével együtt rendezni valami táncmulatságot.

Csak rajta.

Már írtam néhányszor haza, nem tudom megkaptátok-e.

Csókol bátyád: Tóni

1918. V. 8." 18

Osztályfőnöke Dr. Szabó Mihály volt. Mindvégig jeles tanuló volt. Rendkívüli tantárgyként a művészeti rajzot választotta. 1917-től a küsszeminárium növendéke lett.

Az 1917–1918-as tanévben a piarista gimnázium VIII. osztályának 34 tanulója közül 25 fő katonai szolgálatban állt. A VKM. 7/1918. eln. sz. r. alapján szervezett VIII. osztály és érettségi előkészítő tanfolyam elvégzését követően érettségizhettek a tanulók 1918. áprilisában.¹⁶ Gubicza Antal a Magyar Királyi 20. Honvédosztag, Géppuska kiképző csoportjánál 1917-től teljesített katonai szolgálatot. Innen több levelet írt haza, Bakonyszentlászlóra.¹⁷

Levele hűgának, Máriának 1918-ban:

„Kedves Marinkó.

A Józsit úgysis mindig havasi gyopárért kínoztad, hát én küldök neked itt e levélben. A Bözsinek is küldtem.

Csak te is íj am nekem. Én hála Isten elég jól érzem magam. Hogy vagytok ti otthon.

Kérlek kedves Testvér a könyveimet, melyeket Veszprémből hazavittek tedd el, különösen a katonai jegyzeteimet, egy fekete

1922. július 2-án Bakonyszentlászlón, szülőfalujában szentelték pappá. A szertartáson a meghívott neves vendégek, a család, a nagyszámú rokonság, a falu aprajánagyja részt vett. A családi háztól a templomba hosszú menetben a résztvevők között 15 koszorúslány kísért a papszentelésre. Nagy ünnep volt ez a szülőfalujában! A koszorúslányok között a legkisebb e sorok írójának édesanyja, Soós Eleonóra, aki akkor 9 éves volt. Soós Eleonóra felnőtt korában is sokat mesélt gyermekeinek

Gubicza Antal (1899–1973) pappá szentelése Bakonyszentlászlón, 1922

látogatott haza szülőfalujába családjához. Többször misézett a bakonyszentlászlói templomban, aranymiséjét 1972. augusztus 6-án is itt mutatta be. Balatonfüreden 1973. 01. 03-án halt meg.¹⁹

Dr. Kis György, bakonyszentlászlói plébános feljegyzése

Historia Paroeciae Bakonyszentlászló
Ab Anno 1973-ban:

„1973. január 5.

Lékai László püspök számára legépeltem az egész temetési szertartást, még kottáztam is, hogy minden szépen menjen. Mindent elküldtem futárral Veszprémbe. Lékai ugyancsak egyszerűen intézett el mindent. Pár tollvonással áthúzott szövegeket, dallamokat! – Izente: Klempa Sándor Ordo premontrei nyugalmazott püspök jön temetni az elhunytat.

1973. január 6. a temetés napja. Jeges,

Gubicza Antal 1943-ban

1966/1943.sz.

Ntdő mb.Esperes, Lelkész Ur !

Értesitem, hogy Őszentsége XII.Pius pápa a balatonfüredi plebániát aláza-
tos előterjesztésemre Ntdőségednek adományozni kegyes volt. A
kinevezésről szóló bullát csatoltan mellékelem. Együttel kérem,
sziveskedjék érdeklődni Hivatalomnál, mikor találhat itthon,
hogy az előírt esküt előttem letehesse.

A kinevezéssel kapcsolatban felkérem Ntdőségedet, hogy a
kinevezés hivatalos római taxáját : 450 P-t a mellékelt befizetés
si lapon mielőbb küldje be, hogy azt Rómába továbbíthassam.

Hason szám és kelet alatt együttel kineveztem Ntdőségedet
a balatonfüredi esperesi kerület esperesévé, tanfelügyelőjévé
és hitoktatási felügyelőjévé /:visitator catechismi:/. A kine-
vezésről szóló okmányt csatolom.

Egyébként az Ur oltáránál buzgó imáiba ajánlottan marado!

Veszprém 1943 évi május hó 7-én
Ntdőségednek

jóakaró főpásztora
+ *Klempa*
püspök.

2 db melléklet!

Ntdő

B u b i c z a A n t a l U r n a k
esperes, lelkész

Balatonfüred.

e/j

A balatonfüredi plebániára történő kinevezése, 1943

hideg idő. A halottat előző nap ideszállították. A templomban ravataloztuk fel a mel-
lékoltár mellett, illetve előtt. ¼ 2-kor du. érkezett meg Klempa püspök Beöthy István
prelátussal s Hegedűs Arnold József, zirci plébánossal. Az Egyházméltóság ki-
vására gyászmisét én kezdtem 2 órakor. Mise alatt Klempa püspök beszélt.

*Elmondta, hogy a balatonfüredi szívkórházban volt: készült fel püspökké való felszentelésére. Gubicza Antal tartotta neki a lelkigyakorlatot.*²⁰

Szülőfalujában, Bakonyszentlászlón temették el 1973. január 6-án.

A „gyóntató pap” halálára

„A cím szokatlan, hiszen minden fölszentelt pap gyóntatja a híveket. A veszprémi egyházmegye legnagyobb plébániája, Kaposvár, új plébánost kapott, agilis, buzgó pap volt. A hívek nagyon csodálkoztak, amikor a templomba nyolc zárt gyóntatószéket csináltatott. A hitélet elmélyülése a nyolc gyóntatószéssel vette kezdetét. Mint kispap, magam is gyóntam az egyik új gyóntatószékben. Gyóntatóm Gubicza Antal, akkori kaposvári káplán volt. Tőle tanultam meg, hogy milyen nagy szeretettel és türelemmel kell a gyóntatónak meghallgatni a gyónókat, eligazítani őket lelki problémáikban.

Amikor érdeklődtem Gubicza Antal életútja felől, megtudtam, hogy az első világháborúban katona volt. A háború után kispapnak jelentkezett Veszprémben. A veszprémi szemináriumban akkoriban szinte az egész évfolyam leszerelt katonákból állt. Érdekes, hogy ezekből a leszerelt katonákból kiváló papok lettek.

Később is figyelemmel kísértem Gubicza Antal papi működését. Több helyen, így Bakonyszombathelyen, Sümegecsehin volt plébános. Legutoljára Balatonfürednek volt a plébánosa 22 éven keresztül, majd nyugdíjazása után a balatonfüredi Kerek templom lelkésze. Legutolsó káplánja, Szekeres Dezső, úgy jellemezte, hogy Gubicza Antal nem volt a nagy szavak embere, csak pap volt, igazi pap. Élete legszebb elismerése volt, hogy a papok is igazi papnak tartották. Benne látták meg szinte romlatlanul azt az eszményt, amit egy ízig-vérig lelkipásztortól megkíván az egyház. A békének őszinte híve volt. A hatóságok iránt megadta a tiszteletet és őt is tisztelték a más világnézetűek is.

Gubicza Antal nemcsak káplán korában, hanem 50 éven át nagyon buzgó gyóntató volt. Szinte az ország minden részéből gyóntak nála, akik Balatonfüredre jöttek nyaralni, vagy a balatonfüredi szívkórház betegei voltak. Újévkor még négy szentmisén gyóntatott a fáradt, aranymisés pap. Másnap reggel mosakodás közben agyvérzést kapott. Bevitték a balatonfüredi szívkórházba, de már nem tudtak rajta segíteni. Szinte ugyanabban az órában, a balatonfüredi szívkórházban egy másik veszprémi egyházmegyes pap, Doroszlai István ny. plébános is átlépte az örökkévalóság küszöbét. Január első péntekén a zsúfolt balatonfüredi nagytemplomban két paptársunkat búcsúztatta egyszerre Börzsey János balatonfüredi esperes plébános, és szentelte be Lékai László püspök, veszprémi apostoli kormányzó. Longauer Imre”²¹

(Új Ember, 1973. január 21.)

* * *

GUBICZA ISTVÁN a kilenc gyermekes családban hetedik gyermekként született 1849. 08. 20-án. Felesége Tell Anna (1851–1922), aki a tíz gyermekes családban nyolcadikként született, szülei Tell Mathias és Amberg Anna. Mindketten Olaszfaluban születtek. Olaszfaluban 1873. 01. 21-én kötöttek házasságot. Házasságukból 11 gyermek született. Első gyermekük András 1873. 11. 08-án Olaszfaluban született és – Bakonyszentlászlóra való költözésük után – 1874. 07. 20-án Bakonyszentlászlón halt meg. József (1875), Antal (1877), **Miklós (1879)**, István (1881), Ágnes (1883), Gergely (1885), Antal (1888), Anna (1890), István (1892), Julianna (1895). Bakonyszentlászlón 1879. augusztus 17-én – az adásvételi szerződés tanúsága szerint – 1520 forintért vásároltak több telket. Közel 100 kataszteri hold földbirtokkal rendelkezett. A községben különféle tisztséget töltött be, több évig bíró volt. Minden gyermekének 8 kataszteri hold földet adott nászajándékkul. A kapott földterületen építettek házat, s ez tette lehetővé, hogy egymás közelében éljenek a község Németfalu részén. Mindenben segítették egymást, földbirtokaikon gazdálkodtak. 1943. 01. 15-én 93 évesen, „*aggkori végelgyengülésben*” halt meg. Feleségével együtt a bakonyszentlászlói temetőben nyugszanak.

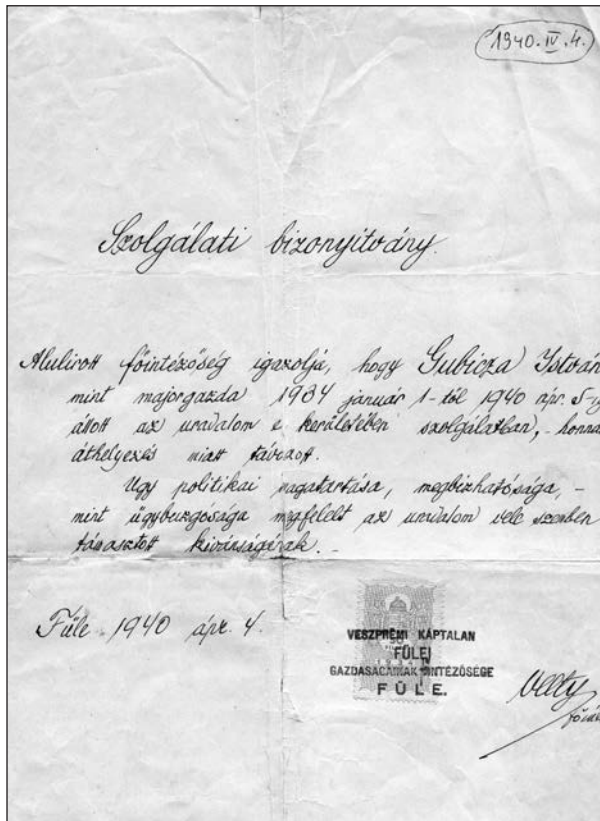

*Gubicza István (1908–2000)
1932-ben*

Édesapám, **GUBICZA ISTVÁN** 1908. 09. 24-én született Bakonyszentlászlón. Szülei, Gubicza Miklós (1879–1969) és Tolonics Katalin (1888–1963) is Bakonyszentlászlón születtek és éltek, saját földjükön gazdálkodtak, gyermekeik: István (1908–2000), Lajos (1919–1977). Szülei felismerték, hogy a gazdálkodást tovább kell fejleszteni, ezért gondoskodtak István gyermekük taníttatásáról, hogy szakmailag elsajátítsa a mezőgazdaság továbbfejlesztésének lehetőségét.

Gubicza István Pápan a Magyar Királyi Mezőgazdasági Szakiskolát végezte, ahol mezőgazdász képeztést szerzett 1932-ben. Soós Eleonórával (1912–1998), aki Soós Pál és Schwöller Mária első gyermeke volt, 1933. 06. 16-án kötöttek házasságot Bakonyszentlászlón. Első munkahelyén magtárosként dolgozott Akli pusztán, a Zirci Ciszterci Rend gazdaságában. Majd 1934. január 1-től 1940.

április 5-ig a Veszprémi Káptalan Fülei Gazdasága Intézőségének alkalmazásában, mint majorgazda dolgozott.

Gubicza István (1908–2000)
Szolgálati bizonyítványa 1940-ben

Házasságukból négy gyermek született: László (1934), Aranka (1937), Ilona (1941), Eleonóra (1944). Saját kérésére – gyermekei városi iskoláztatása érdekében – áthelyezését kérte a Veszprémi Káptalan jutasi gazdaságához, ahol uradalmi gazdaként irányította a gazdaságot 1945-ig. A földosztás után saját birtokán, gépesített gazdaságában mintaszerűen gazdálkodott gyermekei bevonásával.

A termelőszövetkezetek szervezésekor a régi cselédség az ő személyéhez kötötte a belépését. Ezt követően választották meg elnöknek. Így 1950-től 1955-ig a termelőszövetkezet elnökeként irányította ugyanazon a birtokon a gazdálkodást, mint amelyet korábban uradalmi gazdaként vezetett. Folyamatosan tovább képezte magát, több szakmai továbbképzésen, tanfolyamon vett

részt. Munkáját mindig nagy szorgalommal, odaadással végezte, precíz, pontos ember volt, munkatársaitól is ilyen munkát várt el. 1955-től, a Veszprém Járási Tanács Mezőgazdasági Osztályának alkalmazásában agronómusként dolgozott Kádárta, Királyszentistván, Sóly községekben, 1969-ben történt nyugdíjazásáig. Szakmai munkáját, többek között a Mezőgazdaság Kiváló Dolgozója kitüntetéssel ismerték el. Veszprémben nyugalmas életet teremtve éltek. 2000. 02. 24-én, 92 éves korában halt meg, feleségével együtt a veszprémi Vámosi úti temetőben, családi kriptájukban nyugszanak.

JEGYZETEK

¹ GUBICZA Ilona: Gubicza családok évszázadai, Veszprém, 2012

² Veszprém Megyei Levéltár Katolikus felekezeti anyakönyvek mikrofilmmásolatai (XV. 15. K)

- ³ MÁRKUSNÉ Vörös Hajnalka: A Veszprém megyei németek történetének levéltári forrásai. In: A magyarországi németek történetének levéltári forrásai 1670–1950. Szerk: APRÓ Erzsébet–TÓTH Ágnes. Institut für deutsche Kultur und Geschichte Südosteuropas an der Ludwig-Maximilians-Universität, München – MTA Etnikai.nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest 2010. 930–1025.
http://www.mtaki.hu/docs/apro_toth_a_magyarorszagi_nemetek/apro_toth_magyarorszagi_nemetek_veszprem.pdf
- ⁴ MOLNÁR János: Gubicza Lajos (1862–1932) munkásságának kutatása, kézirat
- ⁵ VARGA Béla: Veszprém megyei Életrajzi Lexikon, Veszprém, 1998.
- ⁶ Gubicza Ilona tulajdonában
- ⁷ MOLNÁR János: Gubicza Lajos (1862–1932) munkásságának kutatása, kézirat
- ⁸ MOLNÁR János: Gubicza Lajos (1862–1932) munkásságának kutatása, kézirat
- ⁹ GUBICZA Ilona: Gubicza családok évszázadai, Veszprém, 2012
- ¹⁰ FODOR Miklós: Bakonyszentlászló helytörténeti olvasókönyve. Bakonyszentlászló, 2000.
- ¹¹ BAJÁN Gyula, szerk.: Parlamenti almanach az 1922–27. évi nemzetgyűlésre. (Sturm-féle országgyűlési almanach)
- ¹² KUN Andor–LENGYEL László–VIDOR Gyula szerk. Magyar országgyűlési almanach. A felsőház és a képviselőház tagjainak életrajza és közéleti működése. 1927–1932.
- ¹³ PFEIFFER János: A veszprémi egyházmegye történeti névtára (1630–1950) püspökei, kánonokjai, papjai. München, 1987.
- ¹⁴ Veszprémi Érseki és Főképtalani Levéltár Egyházmegyei iktatott iratok
- ¹⁵ GUBICZA Ilona: Gubicza Antal (1899–1973) a balatonfüredi kerület esperese, pápai kamarás. In: Márványtábla helyett.
- ¹⁶ Gubicza Antal (1899–1973) unokahúgától – Karvas Zsuzsanna, Bakonyszentlászló – kapott irat
- ¹⁷ GUBICZA Ilona: Gubicza Antal (1899–1973) a balatonfüredi kerület esperese, pápai kamarás. In: Márványtábla helyett.
- ¹⁸ Bakonyszentlászlói Plébánia Levéltára. A bakonyszentlászlói plébánia anyakönyvei. A bakonyszentlászlói plébánia háztörténete [Historia domus parochie Bakonyszentlászló]
- ¹⁹ Longauer Imre: A „gyóntató pap” halálára. = Új Ember 1973. január 21.

Padányi Biró Márton veszprémi püspök alakja egyházi és világi szerzők tollából

FOGL KRISZTIÁN SÁNDOR

A KATOLIKUS EGYHÁZ TAVALY EMLÉKEZETT MEG a kommunista rendszer alatt meghurcolt Mindszenty József esztergomi érsekről, születésének 120. évfordulója alkalmából. A veszprémi egyházmegye reprint kiadásban adta ki doktori értekezését, melyet 1934-ben írt példaképéről, a 18. századi barokk katolicizmus egyik nagyformátumú személyiségéről, Padányi Biró Mártonról¹ zalai apát plébánosként. Ez a mű a mai napig a legrészletesebben vizsgálja Padányi alakját nem csak a veszprémi egyházmegye püspökeként, hiszen körvonalazódik személyisége és jellemvonásai is. Szintén a 2012-es évben emlékezett meg egy konferencia keretében a Veszprém Megyei Levéltár Padányi Biró Mártonról halála 250. évfordulójának alkalmából. Jelen dolgozatomban azt szeretném vizsgálni, hogyan rajzolható meg Biró Márton alakja egyházi és világi szerzők tollából, s miként vélekedtek róla a történettudomány nagy alakjai; Marczali Henrik, Szekfű Gyula vagy Kosáry Domokos. Nem az a célom, hogy egy historiográfiai áttekintést írjak, sokkal inkább arra szeretnék rávilágítani, miként vélekedtek a kortársak (Kácsor Keresztély, Halápy Konstantin), valamint későbbi szerzők a veszprémi püspökről és hogyan őrződött meg alakja a kulturális emlékezetben. A püspök jellemvonásait, személyiségét, szerepét a hely rövidege miatt, egyházi szerzők esetében katolikus perspektívából kívánom vizsgálni.

Padányi Biró Márton a 18. századi magyar egyháztörténet és a veszprémi egyházmegye történetének egyik legkiemelkedőbb alakja volt, ugyanakkor alakjáról mind a kortársak, mind a későbbi írók álláspontja megoszlik. Padányi püspökségét harcos anti-protestantizmus, a protestánsokkal való ádáz küzdelem jellemezte.² Jellemében egy igen szigorú, elveihez makacsul ragaszkodó ember volt, de példaértékű főpásztor. Papjai tartottak tőle. A kihágást vesszőzéssel büntette, illetve a felkészületlen papokat mise alatt megszégyenítette és leszólította őket a szószékről. Így járt az egyik piarista, Jegenyey József is, akit Padányi nyilvánosan parancsolt le a szószékről; szégyenébe belebetegedett ez a fiatalember. Rendkívül nagy szigorral ügyelt a közerkölcsekre. Fenn is maradt egy vers, ami valószínűleg Padányitól származik. A lámpaoltogató bakterekhez szól, a címe: *Kilencet ütött már az óra*. Beke Ince Kristóf pozitív véleményt fogalmaz meg a püspökről. Kiemeli a magyar nyelv ápolásával kapcsolatos érdemeit, továbbá a veszprémi egyházmegyében a Szentháromság-tisztelet³ előmozdítását. Ezzel kapcsolatban említi meg, hogy 6–6 körmöci aranyért az

összes plébánián Szentháromság szobrokat állíttatott.⁴ A Szentháromság-Társulat megalapításáról, valamint az angyali rózsafüzér imádságról is megemlékeznek.⁵ Személyével kapcsolatban annyi megjegyzést tesz: „Biró Mártonnál, mint püspök-nél korábban aligha volt rosszabb hangzású név bizonyos körökben épen azért, mert mint püspök működött.”⁶ Itt a szerző a „bizonyos körök” kifejezés alatt a protestáns közösségeket érti. Egy gondolata volt: a katolikus egyház felvirágoztatása egyház-megújében – ez a gondolatkör határozta meg püspökségének időszakát.⁷ Szekfű Gyula az ő műveiben találta meg legkifejezőbbben az apostoli királyság, a Regnum Marianum eszméje, a tekintélytisztélet, a rendiség és a béke kultuszából táplálkozó 18. századi magyar barokk lelkületet.⁸ A magyar barokk kultúrában születik meg az egységes magyar államszemlélet.⁹ Mária Terézia királynő az egyik legkedveltebb alakja a barokk történeti hőskultusznak, személyét Padányi Biró Márton országgyűlési prédikációiban egyenesen Szűz Máriához hasonlítja, aki a Boldogasszony példájára védi és pártfogolja országát, valamint a magyarságot.¹⁰ Padányi Biró Márton az „egy állam – egy vallás” elvét képviseli. Szekfű kiemeli személyét illetően, hogy az egyház és az állam között a legszorosabb kapcsolatot képzelte el; az államhatalmat, a király korlátlan hatalmában látja megnyilatkoztatni.¹¹

Szekfű Gyula Hóman Bálinttal közösen írt *Magyar Történet* című művében Padányi Biró Márton alakja lelkeségi kontextusban jelenik meg a barokk katolicizmus tárgyalása során. Ebben a munkában Padányi barokk lelkülete mellett udvarhűségét is megismerheti az olvasó. Eötvös Károly egyértelműen utal udvarhűségére, rigorózus jellemére és a protestánsok irányába mutatott ellenséges érzületére. „Erős nagy úr volt, hatalmaskodó indulattal. Származása és egyénisége tiszta magyar, vallása buzgó, lelkes római, de politikája kutyahitű német. Így tetszett a magyar író királyasszonynak.”¹²

Protestánsokkal szemben való magatartásáról a következőképpen ír: „Nem tetszett neki a kálvinista magyar, se szomszédnak, se jobbágnak. De ha jobbágya volt elvette ökrét, lovát, gúnyját, gyermekeit és minden jószágát.”¹³ Padányi prédikációiban – allegorikus formában – többször kitér a római katolikus vallástól elpártolt személyekre. Jó példa erre „A Lakodalom szerint letelepedett aitato seregeknek, lelki eledelül előadatott első fogás” című prédikációja, melyet 1756-ban írt Sümegen.¹⁴ Ebben a prédikációban az apostolok kezével kimorzsolt búzaszemek, valamint az úr asztaláról, illetve az apostolok kosarából kihullott kenyérmorzsálékok jelképezik a tiszta evangéliumot, a tiszta tanítást. „Értvén itten önön magának, a mi urunknak magyarátjából, a tiszta búzán, Filios Regni, az országnak fiait, Menny-országnak örököseit, avagy az egyedül üdvözítő, és üdvözíthető Romai közönséges Hiten lévő Hiveket: mert csak ezek a mennyei háznak örökösei...”¹⁵ A bolond búzán, vadócon, konkolyon az eredeti tanítástól elszakadt személyeket érti. 1760-ban egyházlátogatása alkalmával Felsőörsön elhangzott prédikációjában a következő szavakat intézte nyájához, Szent Pál apostolnak az ephesusiakhoz írt leveléből: „Valamikor setétek voltatok, most pedig világosság az Úrban.”¹⁶ Ezt a gondolatsort azokra a hívekre érti, akik megtértek a katolikus egyház kötelékébe.

A püspök alakját érdemes megemlíteni nemzetközi viszonylatban is. Nagy botrányt robbantott ki Padányi Biró Márton 1750-ben kiadott *Enchiridion* című könyvével, melyben érvénytelennek minősítette a protestánsok vallásgyakorlására vonatkozó korábbi magyar jogszabályokat és követelte az állam hatalmi eszközeinek alkalmazását a protestánsok fizikai megsemmisítésére.¹⁷ A könyv felháborodást keltett protestáns körökben, II. Frigyes porosz király a boroszlói püspök közvetítésével adott hangot aggályainak Rómában. XIV. Benedek pápa betiltotta a könyvet porosz közbelépésre, s a szentszék nyomására Mária Terézia is így cselekedett.¹⁸ Érdekes epizódja ez az ügy Magyarország és a Szentszék kapcsolatának. Ezt az esetet az egyházi szerzők közül többek között Hermann is megemlíti, valamint „Segesd krónikása”, Bozsóky Pál Gergely.

Bozsóky annyit jegyez meg az *Enchiridion* kapcsolatban, hogy „*Padányi élete végén bevallotta, hogy ezért a könyvért sokat szenvedett.*”¹⁹ Marczali Henrik a püspök fentebb említett munkáját széleskörű egyháztörténeti és politikai előzmények felvonultatásával tárgyalja. Energikus, magyaros, megalkuvást nem ismerő személyiségként jellemzi Padányit.²⁰ Pfeiffer János kanonok több évtized alatt összegyűjtött levéltári anyagából született a veszprémi egyházmegye történeti névtára, melyben Padányi alakjáról megjegyzi, hogy nagyvonalúan támogatta az írókat műveik kiadásában. Emellett művészetpártolásáról is szól egy pár szót. A barokk művészet kiemelkedő festőjét, Franz Anton Maulbertset támogatta; európai karrierje is ekkor indult.²¹ Padányi püspök több egyházi éneket is szerzett; ezek közül egyik-másik sokáig élt a nép körében, mint például az *Idvezlégy Jézusnak drága szent teste*, vagy *Imádlak tégedet láthatatlan Istenség.*²²

Szántó Konrád *A Katolikus Egyház Története* című munkájának a korszakra vonatkozó magyar fejezeteiben konkrét véleményt nem fogalmaz meg a püspök személyét illetően, csupán néhány alapadattal szolgál. Megemlíti, hogy 129 papot nevelt egyházmegyéje számára és 3774 protestáns tért vissza az ő közbenjárására a katolikus egyház kötelékébe.²³

Hermann Egyed összefoglaló munkájából több mindent megtudhatunk Padányi személyiségét illetően.²⁴ Rávilágít a püspök hatalmas munkabírására, kötelességtudatára. Biró már kinevezése évében megkezdte egyházmegyéje vizitációját, nagy szorgalommal járta be több vármegye területére kiterjedő egyházmegyéjét. Az időjárás viszontagságai, a hó, a víz vagy éppen a feneketlen sár sem tudta visszatarítani.²⁵ Egyházlátogatásai során ügyelt a rendszeres prédikálásra, naponta 4–5 prédikációt tartott. Hermann kiemeli, hogy nagy figyelmet fordított gazdasága személyes irányítására, még az utolsó disznót is számon tartotta. Alkalmazottaival kapcsolatban sem tudott kilépni árnyékából, szigorú rendet tartott közöttük.²⁶ Megtudhatunk néhány információt püspöki udvartartásáról, továbbá arról, hogy sümegi rezidenciáját könyvtárral egészítette ki. Ezek mellett nem került el Hermann figyelmét sem Padányi protestáns felekezethez tartozó személyek ellen táplált ellentéte. Padányi püspök sümegi könyvtáráról említést tesz Kosáry Domokos is *Művelődés a XVIII. századi Magyarországon* című munkájában.²⁷ Kosáry hangsúlyozza a püspök személyét illetően ambícióját, köznemesi származását.

A következő sorokkal jellemzi Padányi alakját: „*Sem a szervező munka irányításában, sem a protestánsüldözésben hatalmi eszközök alkalmazásával nem maradt el a született nagyurak mögött.*”²⁸ A vár területén a régi romos házakat leromboltatta, teret alakított ki közepén Szentháromság-szoborral. További, a püspök jellemével kapcsolatos megjegyzéseket is találunk Kosáry munkájában. Ünnepléses barokk szónoklatok szerzője. „*Keménykezű veszprémi püspök, számos, pompás magyar nyelvű beszéde látott napvilágot több emelet magasba halmozott allegóriákkal zsúfolt végelláthatatlan barokk címekkel.*”²⁹ Szónoki képességéről Mindszenty, Kosáry, és Szekfü mellett Nagy Iván is elismerően nyilatkozik családtörténeti munkájában.³⁰ Padányi fentebb említett, nemzetközi bonyodalmat eredményező munkájáról, a protestáns felekezetekhez fűződő viszonyáról Kosáry is megemlékezett. Az államhatárolom hagyta, hogy Bíró folytassa a protestáns templomok, imaházak elvételét, a protestáns jobbágyság elűzését, a lelkészek zaklatását.³¹

Milyen lehetett a viszony a volt piarista tanítvány és a rend között? Erre keresem a választ az elkövetkezendőkben. A források azt igazolják, hogy Bíró püspök a retorikát Nagyszombatban sajátította el piarista közegben, emellett – ha a megállapítások igazak, melyek arról szólnak, hogy Volkra Ottó János veszprémi püspök vette fel Padányit a kispapok sorába – ez minden bizonnyal a szeminárium megsemmisülése, azaz 1722 előtt történhetett. Ez azt bizonyítja, hogy volt a Szent Anna szeminárium növendéke, igaz, csak a filozófia kurzust sajátította el a királynék városában, de ennek ellenére jól ismerhette a piarista szellemiséget. A veszprémi ház történetét feldolgozó dokumentum, a *Historia Domus* elég változatos képet alkot a főpásztorról. A pozitív kép egyre inkább változik, mikor Kácsor Keresztélyből piarista házfőnök lesz.

Padányi Bíró Márton püspök viszonya a piarista renchez eléggé változatos. A piaristák, elődei alatt megszokták a dédelgetést, ami növelte öntudatukat. Volkra a papnevelő intézet vezetését is rájuk bízta, valamint elvállalta a piaristák által alapított Kármelhegyi Boldog Asszony Skapuláris társulat igazgatását. Acsády püspök is támogatta őket, és két telket adott nekik a várban. Ez akár gyűjtőszinór is lehetett a kezdeti jó kapcsolat elmergesedéséhez. A piarista házi krónika szerzője Kácsor András Keresztély³², 1751 és 1760 között volt házfőnök. Eleinte úgy beszél Padányiról, mint jóakarójukról, szükségükben segítőjükről. Bíró is – mint a piaristák növendéke – hálás tisztelettel emlékezik meg a rendről. A kegyesrendiek gondozták a várhegy alatt az 1724. esztendőben a Salomváry János és hitvese, Zámory Magdolna alapítványából épített Szent Anna kápolnát. 1745-ben a piaristák a plébánia vezetését is megkapták, ami az utolsó kanonok teendője lett volna. A püspök engedélyezte rendházuk felépítését, így szinte Veszprém egész hit- és szellemi életének irányítása Kalazanci Szent József fiainak kezében összpontosult.

Lehet, hogy Bíró is megijedt ettől a helyzettől.³³ 1750-ben váratlanul visszavonja tőlük az építési engedélyt. A viszony a rend és a püspök között ebben az időben még jónak mondható. A püspök támogatásáról biztosította a piarista rendtagokat tudományos törekvéseikben. Több piarista művét saját költségén jelenteti meg,

Desericszky Imre „*De initiis ac maioribus Hungarorum*” című művének egy részét és Halápy Konstantin *Apológusait*.³⁴ Halápy Kalazanci Józsefről írt verseit is ki akarta adatni, de időközben az alkotó meghalt, s halála után abbamaradt a dolog.³⁵ Kónya Kristóf professzor nyomdaköltségeit is vállalta.³⁶ Eleinte a tehetséges piaristát, későbbi ellenségét, Kácsor Keresztélyt is kedveli, meg is hívja a városon kívül fekvő kertjébe. A püspök néhány alkalommal vacsoravendég is volt a piaristáknál, és szemlátomást jól érezte magát közöttük. Szentimrey Ferenc kanonok vacsora után latin, tót és német nyelven tréfás énekekkel mulattatta az asztaltársaságot.³⁷ Ő derült rajta a legnagyobbakat. Az egyik rendtag megsértette a püspököt. 1752 őszére megromlott a viszony közte és a piaristák között.

Az egész egy ebédrel kezdődött; 1752. szeptember 29-én a piarista rendfőnök, Nemcsényi Adolf³⁸ és Kácsor Keresztély veszprémi házfőnök két kanonok társaságában (*Mindszenty név szerint említi őket, Lenthly és Kozorics kanonokokról van szó*) a püspök úrnál ebédelt. A társaság tagjai ebéd közben izzasztó teológiai kérdéseket kezdtek el boncolgatni. Padányi az ebédre meghívott vendégek előtt kezdte el hevesen szidni a bécsi érseket, akinek egy hírhedté vált enciklikáját eretnekségnek nevezte.³⁹ A feszültség akkor hágott a tetőfokára, amikor Nemcsényi felháborodottan kijelentette, hogy sem ők ketten Kácsorral, sem a két kanonok, de még a püspök sem hivatott arra, hogy bonyolult teológiai kérdéseket eldöntsenek. „A veszprémi püspök ajkaival nem csókolta a dogmatikus teológiát”, ezért egy püspöknek nincs joga arra, hogy megkérdőjelezze egy érsek döntését – szögezte le Nemcsényi az ebéd alatt. A piarista rend mindig nagyon büszke volt a tagok kimagasló tudására a hittudományok területén, szívesen látták őket a püspökök a szeminárium katedráin, püspöki titkárként esetleg udvari teológusként.⁴⁰ Ez véleményem szerint csak olaj lehetett a tűzre. Ebben az időben már kezd a régi jó viszony a múlté lenni és a Historia Domus is máshogy kezd el Padányiról beszélni. Kácsor hangsúlyozza, hogy már Acsády püspöksége alatt Padányi kártékony ellenségük volt.⁴¹

Kácsor Keresztély munkája, a veszprémi ház történetét feldolgozó Historia Domus Kácsor kéziratai közül a legvonzóbb, leglendületesebb olvasmány.⁴¹ Az első kötet nagy része az ő alakja. Padányi püspök alakját igen jelentős mértékben igyekszik befeketíteni. Azokat a dolgokat igyekszik Kácsor Padányi alakjában megfogni és kidomborítani, amelyek negatív fényt vetnek rá. Szinte kárörvendve számol be Padányi peres ügyeiről. Nem emeli ki a püspök azon cselekedeteit, amelyek miatt a veszprémi egyházmegye tisztelettel őrzi emlékét. Egyházpolitikájáról, a katolicizmus szempontjából nagy értékű cselekedeteiről, az egyházmegye újjáalakításáról s ellenreformációs tevékenységéről nem ejt szót. Bármilyen negatívumot felhozhatunk Padányi személyét illetően, de igenis tett olyan dolgokat, amellyel a katolikus vallás diadalát kívánta előmozdítani. Gondolok itt elsősorban a már fentebb említett Szentháromság kultuszának elmélyítésére a veszprémi egyházmegyében; prédikációs nagyban hangsúlyozzák a katolikus vallás elsőségét.

A Szentháromság-szobrot 1751-ben állíttatta fel, és megalapította a Szentháromság-társulatot. A Szentháromság-szobrokat a püspökök általában valamilyen termé-

szeti katasztrófa vagy egy járvány után állították fel. Az 1750-es évek közepén marhavész söpört végig a Dunántúlon. Padányi körmeneteket tartott, s meg kell említeni, hogy a Szent Vendel kultusz⁴³ ez idő tájt bontakozik ki és válik jelentőssé a veszprémi egyházmegye életében. A Szent Vendel tisztelet háttérében valószínűleg a Demeter-kultusz ellensúlyozása állhatott.

A kép, amelyet Kácsor Keresztély Padányi Biró Márton püspökről rajzolt, sok részletében igaz és hű a valósághoz, több helyen viszont torzít, jelentősebb vonások hiányoznak, éspedig azok a vonások, amelyek alakját a legjobban jellemzik.⁴⁴ A szegedi piarista, Halápy Konstantin⁴⁵ dicséri munkáiban Padányit. Többek között egy elégiájában emlékezik meg a püspökről; lelkesen zengi, milyen hősiesen küzdött a protestánsok ellen. Igyekszik a Padányi-képen javítani; még ha nem is ez a konkrét célja, de mindenképpen ellenpólusként említhető Kácsor vélekedéseivel szemben. Talán ha Kácsor és Halápy írásait összevetjük, úgy kaphatunk egy objektívabb képet a püspökről. Hangsúlyozni kell, hogy rendkívül nehéz természete volt, emberileg sokan nem kedvelték. A 18. században a veszprémi megyéspüspökök Volkra püspökkel visszaköltöztek eredeti székhelyükre Veszprémben. Padányi nem véletlenül lakott Sümegen. Egyházfőként szerzett érdemeit viszont egy pillanatig sem vonhatjuk kétségbe. Ugyanazt a barokk öntudatot képviselte, amit a jezsuita Szántó István, Forgách Ferenc vagy példaképe, Pázmány Péter.

1754 májusában Veszprém városa még nem rendelkezett a megyeháza épületével, ezért a királyi biztos egyre jobban sürgette az építkezést. Biró püspök kijelölte a megyeháza területét ott, ahol a piaristák templomot akartak építeni. Az építkezés hamarosan kezdetét vette. Ezáltal a piaristák kiszorultak az Anna-kápolnába, majd a székesegyház altemplomába, rá négy évre pedig saját kis kápolnájukba. A templomépítésnél sem szűnt meg a püspök ellenérzése a renddel szemben. Az ezzel szomszédos telket két alkalommal is el akarta tőlük venni. Vizsgálat kezdődött az ügy megoldására. A piarista rend képviselői magát Mária Teréziát kérték fel védelmükre. A királyi biztos püspök kicsikart némi engedélyt Padányitól.⁴⁶ A telekvita ügyében fontos kiindulópont a piaristák telkének elhelyezkedése, ugyanis az a püspöki rezidencia szomszédságában található.

Padányi még nagyprépost és káptalani helynök volt, amikor közbenjárt Acsády Ádám püspöknél a kegyesrendiek érdekét szolgálva, hogy a Térj-meg utcai házak telkeit adja át nekik, hogy ott felépíthessék kápolnájukat.⁴⁷ Miután püspök lett, megváltoztatta véleményét e tekintetben, a felépítendő palotát szem előtt tartva az Acsády-féle telkek visszaszerzésére törekedett. Tisztában volt vele, hogy ezt ingyen nem érheti el, ezért a piarista rendet a reformátusok egyik várbeli telkével akarta kárpótolni. Ebbe az alkuba a kegyesrendiek nem mentek bele, visszautasították a püspök ajánlatát. Ezután a püspök nem adta fel szándékait, és kárpótlásként a várkapunál akart a rend számára telket biztosítani.⁴⁸

A rend generálisa 1749-ben levél formájában fordult Biróhoz, hogy a felajánlott telekről állítson ki adománylevelet. Rá egy évre a tartományfőnök – aki ebben az időszakban Nemcsényi Adolf volt – titkárával és nyitrai kőművesmesterekkel jött

Veszprémbe, hogy a várkapunál lévő telket felmérhessék, és hogy a tervrajzot elkészíttethesse. A terület elég szűkös volt, Padányi terve nem sikerült. 1750. május 7-én kelt levelében azt kérte Nemcsényi Padányitól, hogy az Acsády által tett adományt hagyja meg a rend fennhatósága alatt. Ezután Nemcsényi Adolf az Acsády-féle telken jelölte ki a leendő kápolna helyét. Ez a huzavona már egészen Rómáig eljutott. A generális 1754-ben levelet küldött Biró püspöknek, hogy némi engedményt csikarjon ki tőle. Biró 1755-ben Sümegen írta meg levelét az új rendfőnöknek, aki Bajtay Antal⁴⁹ volt. Ebben összefoglalta álláspontját a kérdést illetően. A piaristák a területet fallal kerítették be. 1756-ban a küzdő felek között a harc ismét a régi lett. Ezt a falat Biró püspök Ősi településről származó jobbágyokkal leromboltatta, mondván, hogy a fal miatt a püspöki palota nem kap kellő megvilágítást. Padányi a helytartótanácsoshoz fordul védelemért, a helytartótanács a vármegye útján vizsgálatot kezdeményezett. A házi krónika szerint csak le akarta romboltatni a falat, s ugyanezzel az indokkal. Úgy oldotta meg a problémát Padányi, hogy 1754-ben lecsökkentette a piaristák telkét.

1757-ben történt egy utas próbálkozás a konfliktus lezárására, melyet Sümegen próbált véghezvinni Nemcsényi Adolf volt piarista rendfőnök, de látogatásával csak tovább rontott a helyzeten. Padányi megmakacsolta magát, Nemcsényi fogadtatása is elég hideg volt a részéről; vérig sértette őt azzal, hogy még ebédre sem hívta meg, míg Kőszeghy Szaniszló⁵⁰ piaristát marasztalta. A probléma az lehetett, hogy a püspök neheztelt Nemcsényire Kácsor Keresztély miatt, aki ekkor már hatodik éve volt veszprémi házfőnök. A házfőnöki tisztség ugyanis eredetileg három évre szólt. A püspök Kácsorban látta tervei véghezvitelének fő akadályát.⁵¹ Nehezen viselte, hogy a házfőnök olyan személyekkel barátkozik, akikkel neki konfliktusai vannak, többek között az alispánnal, Nemeskéry Kiss Sándorral. Kácsor Keresztély személye szálla volt a püspök szemében. 1759-ben Padányi felküldte a szóban forgó terület helyrajzát az udvari kamara elnökéhez. Az ürügy az volt, hogy rontani fogja a püspöki palota megvilágítását, ha azon a területen a piaristák templomot építenek. Kácsor Keresztély cáfolatban tiltakozott. Mellékelte a püspöki rezidencia melletti terület tervrajzát, és világosan rámutatott arra, hogy az Acsády-telek nem csak a rezidencia irányába bővíthető.

Az ügy megoldása Wimmer Ágoston veszprémi házfőnök nevéhez fűződik. Kácsor ekkor már Szentannán volt. A megegyezés a püspök javára dőlt el, ugyanis az Acsády-féle telket a rezidencia területéhez csatolták. De a rendi képviselők keze sem maradt üres. A *Historia Domus* oktalan huzakodásnak nevezi az eddigi krónikás és Padányi több éves ellentétét.⁵² Padányi a per után 1000 forint értékű alapítványt tett a piaristák javára, cserébe minden héten egy alkalommal kötelességük volt szentmisét mondani a püspök lelki üdvéért. A rend ekkor kapta meg azt a megbízást, hogy ők gondozzák a főpásztor majdani sírját. Padányi Biró Márton püspökségének idején kisebb-nagyobb túlzással mondhatjuk – ahogy már fentebb utaltam erre –, hogy szinte egész Veszprém szellemi és hitélete a rend kezében összpontosult. Akadt néhány probléma, amely elég jelentős mértékben megnehezítette a rend és a püspök viszonyát.

A piaristákban kezdettől fogva volt egyfajta törekvés arra, hogy intézményeik minél szélesebb körben kiterjedjenek Magyarországra és esetlegesen a határokon túlra is. Kácsor Keresztélynek veszprémi tartózkodása alatt voltak ilyen jellegű ambíciói.⁵³ Egyik elődjének iratai között talált egy levelet, amelyet a kaproncai szenátor, Hegedics Mátyás írt. Ő volt a kaproncai plébános, Igersics Gergely végakaratának végrehajtója. Ebben a levelében arról ír Bodrovinszky Lázár az akkori veszprémi házfőnöknek, hogy a plébános végrendeletében a piarista rendről sem feledkezett meg, és van arra remény, hogy Kaproncán iskola jöjjön létre a kegyes tanítók vezetése alatt.⁵⁴ A gyenge egészségügyi állapotban lévő Bodrovinszky házfőnök nem kívánt foglalkozni ezzel a bizonytalannak látszó ügyvel. Félretette Hegedics szenátor levelét, és nem is válaszolt rá. Miután a házfőnök meghalt, a helyére lépő Kácsor Keresztély felkarolta az ügyet. Nem kis dolgot vitt volna véghez, ha rendjét horvátföldön is érdekeltté tette volna. Levelezni kezdett Hegedics Mátyással, aki 1754-ben megjelent Veszprémben, hogy a házfőnököt elhívja Kaproncára a meg egyezést nyélbe ütni. Friedrich Endre részletezi Kácsor Keresztély életét bemutató munkájában, hogy milyen szerencsétlenség éri őket útban Kapronca felé. A kocsival történik egy kisebb baleset. Az úticélt elérték, tárgyaltak a városi vezetőkkel, de sem velük, sem a zágrábi hatóságokkal nem tudtak megegyezni. Kácsor Keresztély sikertelen próbálkozása után visszatérek a főpásztorra és a rendre.

Padányi püspök kalandos életét ismerve nem lehet meglepődni azon, hogy a piaristákkal is pereskedett, és még rajtuk kívül is volt jó néhány peres ügye, például Felsőörs urával, Fajiszi Ányos Krisztinával, a vörösberényi jezsuitákkal, vagy hogy nagy ellenfele volt a veszprémi alispán, Zámory Magdolna második férje, Nemeskéry Kiss Sándor is. Elég sok ellenségre tett szert Veszprémben, volt egy incidense Orosz Pál nagypréposttal is. Padányi mentségére szolgáljon, hogy piarista szerzők munkáit (nem csak a veszprémi piaristákét) saját költségen adatta ki annak ellenére, hogy ebben az időben perben állt a renddel.

1745-ben indult újra az oktatás, a teológiát a piarista atyák tanították 1782-ig. Sőt, 1745-től hét éven keresztül voltak a kegyesrendi tanárok Veszprém katolikusainak lekipásztorai.⁵⁵ 1752-ben Padányi azt akarta, hogy a piaristák ne mutassanak be szentmiséket. Kácsor levélben kérte a püspököt, hogy indokolja meg, miért tiltja el a kegyesrendieket a misézéstől. Padányi rövid választ adott a házfőnök levelére: mivel elegendő a világi pap létszáma az egyházmegyében, nincsen szükség arra, hogy a szerzetesközösségek segédkezzenek a lekipásztorkodásban.⁵⁶ Bíró püspököt sokáig foglalkoztatta a gondolat, hogy Veszprémben plébániát alapít, melynek irányítását világi papokra bízta.⁵⁷ De a hívek – akik egyrészt hozzászórtak a hosszú ideig tartó rendezetlen állapotokhoz, másrészt tartottak az esetleges anyagi terheléstől – számos akadályt gördítettek a világi papok munkája elé.⁵⁸ A főpásztor – annak érdekében, hogy a híveket a legcsekélyebb mértékben se terhelje meg anyagilag – 1752. szeptember 29-én a szeminárium prefektusát, Kozorits Ferencet nevezte ki plébánosnak, aki hivatalát megtarthatta.

Az 1756-os esztendő sok megpróbáltatást hozott, természetesen Veszprém lakos-

ságát sem kímélte. Természeti katasztrófa sújtott le ebben az esztendőben. Sziklay János a következőképpen ír erről: „Az 1756-os évben borzalmas égháborúk dúltak, napokon keresztül dörgött és villámlott az emberekben az utolsó ítélet gondolatát elevenítette fel.”⁵⁹ A villám belecsapott a piarista házba. 1758-ban ismét nehéz időszak következett a gimnázium életében. Éhínség söpört végig az országon, emiatt a tanulók csak szórványosan tudtak iskolába járni. Szinte Isten csapása vonult át a Dunántúlon, amely megtizedelte a népet. A termény nagy része elpusztult. Az emberek az éhség csillapítására kénytelenek voltak különféle gabonákból, hajdinából, kukoricából, zabból készült gabonakeverékeket fogyasztani, ami kétszer vagy többször annyiba került, mint a normál búza. Aztán jött a hideg tél, amely megadta a kegyelemdőfést a lakosságnak. Nehéz időket jelentett ez a kenyerüket a szegény sorsú emberekkel megosztó piaristákra nézve is. Ekkor szólították el a magasabb érdekek Kácsort is a házfőnöki állásból.

Összegzés

Padányi Bíró Márton püspök a 18. századi magyar egyháztörténet egyik legvitatottabb, legmegosztóbb személyisége. Ez a megosztottság legjobban a felekezeti történetírásban ragadható meg. Nyilván az egyes felekezetekhez tartozó történetírók saját vallási hovatartozásuk szerinti nézőpontból igyekeznek megragadni a püspök személyiségét. Talán ha mindkét fél álláspontját vennénk vizsgálat alá Padányit illetően, akkor tudnánk messzemenő következtetéseket levonni. Tanulmányomban katolikus perspektíva szerint vizsgáltam meg a nagyobb egyháztörténeti monográfiákat, műveket, Padányi prédikációi közül néhányat, illetve a történetírás néhány kimagasló személyiségének véleményét a püspök alakjáról. Majdnem mindegyik, általam vizsgált szerzőnél valamilyen formában előkerül Bíró püspök protestánsok ellen folytatott „hajtóvadászata”, s ezzel kapcsolatban *Enchiridion de fidei.* című munkája. Kiemelik szigorú magatartását, udvarhűségét, valamint fáradhatatlan munkabírását, barokk öntudatát. Mindent egybevetve, általában pozitív véleményt fogalmaznak meg a püspökről. Kácsor Keresztélynél fogalmazódik meg negatív álláspont, de ezzel kapcsolatban meg kell említeni, hogy kezdetben ő is pozitív véleményt alkot róla. Itt a kettejük közötti feszült viszony az, amely megváltoztatja a Padányi-képet. Egyházmegyéjében a katolikus vallást mindenképp felvirágoztatta, ennek tudatában méltóképpen őrizte meg nevét a barokk történeti emlékezet.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BEKE Ince Kristóf: Bíró Márton született 1696, meghalt 1762, In: Ifjúsági plutarch, kiadja: Pápai Katolikus Gimnázium, Pápa, 1859.
BEKE Ince Kristóf: *Historia Diplomatica almae dioecesis Wesprimiensis*, III. Tomus
BOZSÓKY Pál Gergő: *Segesdi krónika, (A veszprémi egyházmegye múltjából 15.)*, Szeged, 1993.

- EÖTVÖS Károly: A Bakony I. köt. Budapest, é. n.
- FRIEDRIEICH Endre: Halápy Konstantin emlékezete 1698–1752, Temesvár, 1903.
- FRIEDRIEICH Endre: Kácsor Keresztély élete, Budapest, 1909.
- HERMANN Egyed: A Katolikus Egyház története Magyarországon 1914.-ig, Aurora, München, 1973.
- HÓMAN Bálint–SZEKFŰ Gyula: Magyar történet, (IV. köt.), Budapest, 1935.
- JAKAB Réka: Padányi Bíró Márton püspök és a piaristák viszonya a rend veszprémi megtelepedése és építkezése idején, In: Forgó András (szerk.) A piarista rend Magyarországon, Budapest, 2010. (p.109.)
- KATUS László: A Szentszék és Magyarország kapcsolata 1700–1848, In: Ecclesia Semper reformanda et renovanda, (Katus László egyháztörténeti tanulmányai és cikkei.) Pécs, 2007.
- KOLTAI András (szerk.): Catalogus Religiosorum Provinciae Hungariae Ordinis Scholarum Piarum 1666–1997, Budapest, 1998.
- KOSÁRY Domokos: Művelődés a XVIII. századi Magyarországon, Akadémiai kiadó, Budapest, 1996.
- LUKCSICS Pál–PFEIFFER János: A veszprémi püspöki vár a katolikus restauráció korában, (A veszprémi egyházmegye múltjából. 1.) Veszprém, 1933.
- MARCZALI Henrik: Magyarország története III. Károlytól a bécsi congressusig (1711–1815), Budapest, 1898.
- NAGY Iván: Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal, II. köt., Pest, 1858.
- PADÁNYI BIRÓ Márton: A Lakodalom szerint letelepedett aitas seregeknek, lelki eledelül előadatott első fogás, In: Micae et spicae evangelico apostolicae avagy evangyéliumi kenyérmorzsalékok és apostoli búzakalászkok, Győr, 1756.
- PADÁNYI BIRÓ Márton: Compendiosa genvina sincera relatio actorum generalis canonicae visitationis Diaecesis Weszprimiensis, 1760.
- PÉHM József: Padányi Bíró Márton veszprémi püspök élete és munkássága. (1696–1762). Zalaegerszeg, 1934.
- PFEIFFER János: A veszprémi egyházmegye történeti névtára (1630–1950), Püspökei, kanonokjai, papjai, Görres Gesellschaft, München, 1987.
- SZÁNTÓ Konrád: A Katolikus Egyház Története, II. köt, Ecclesia, Budapest, 1985.
- SZIKLAY János: Veszprém város az irodalomban és a művészetben, Veszprém, 1931.
- TÜSKÉS Gábor–KNAPP Éva: Népi vallásosság Magyarországon a 17–18. században, Osiris, Budapest, 2001. (p. 333–346.)
- VÉL: H I/28. Pfeiffer (Veszprémi és Érseki Káptalani Levéltár)

JEGYZETEK

- ¹ PÉHM József: Padányi Bíró Márton veszprémi püspök élete és munkássága. (1696–1762). Zalaegerszeg, 1934.
- ² Földesúri, kegyúri jogaira hivatkozva 48 templomot foglalt vissza a protestánsoktól. Lásd PÉHM József, Padányi Bíró Márton veszprémi püspök élete és munkássága. (1696–1762). Zalaegerszeg, 1934. p. 25. Lásd TÜSKÉS Gábor–KNAPP Éva: Népi vallásosság Magyarországon a 17–18. században, Osiris, Budapest, 2001.
- ³ A Szentháromság-kultusz, mint áhitatforma a 16–17.században éli fénykorát Európa középső részén . A katolikus hitvallás szimbóluma, valamint a császári hatalom vallási legitimációja lett a törökök, valamint a protestánsok ellen vívott harcoknak. Vö. TÜSKÉS Gábor–KNAPP Éva: Népi vallásosság Magyarországon a 17–18. században, Osiris, Budapest, 2001. p. 340.

- ⁴ BEKE Ince Kristóf: Biró Márton született 1696, meghalt 1762, In: Ifjúsági plutarch, kiadja: Pápai Katholikus Gimnasion, Pápa, 1859. p. 165. Vö. BEKE Ince Kristóf, *Historia Diplomatica almae dioecesis Wesprimiensis*, III. Tomus
- ⁵ BEKE Ince Kristóf: *Historia Diplomatica almae dioecesis Wesprimiensis*, III. Tomus, p. 236.
- ⁶ BEKE Ince Kristóf: Biró Márton született 1696, meghalt 1762, In: Ifjúsági plutarch, kiadja: Pápai Katholikus Gimnasion, Pápa, 1859. p. 172.
- ⁷ Uo. p. 173.
- ⁸ PÉHM József: Padányi Biró Márton veszprémi püspök élete és munkássága. (1696–1762) Zalaegerszeg, 1934. Vö. HÓMAN Bálint–SZEKFŰ Gyula: *Magyar történet*, (IV. köt.), Budapest, 1935. p. 373.
- ⁹ HÓMAN Bálint–SZEKFŰ Gyula: *Magyar történet*, (IV. köt.), Budapest, 1935. p. 373. Az egységes Magyar államszemlélet és a barokk kultúra viszonyáról, illetve Mária Terézia, mint II. Mária: A barokk korszakban az egységes államszemlélet összefonódik a *Patrona Hungariae*, *Regnum Marianum*-toposszal. Hazánk felszabadulását a török uralom alól, a közvélemény a boldogságos Szűz Mária különleges pártfogásának, kegyelmének tulajdonította. Az 1699-es karlócai békével a Temes vidéke még nem szabadult fel a török járom alól, ez a terület csak az 1718-as pozsareváci békével szabadult fel. A 18. század közepéig az Oszmán birodalom tényleges katonai veszélyt jelentett Magyarországra nézve, ez volt az oka annak, hogy a magyar rendek 1741. szeptember 11-én „életüket és vérüket” ajánlották Mária Terézia birodalmának megmentése érdekében. A töröktől való védelmet és a nemesi jogok tiszteletben tartását várták érte cserébe. A török veszély elmúlta után kezdte el Padányi Máriaéhoz hasonítani prédikációiban az uralkodónót. A *Regnum Marianum*-ról lásd NÉMETH László: A *Regnum Marianum* államszemlélete, In: *Regnum Egyháztörténeti Évkönyv 1940–41*, p. 223–292., KÁLLAY István: A *Regnum Marianum* közjogi vonatkozásai. In: *Szent István–emlékülés Székesfehérvárott, Fejér Megyei Levéltár közleményei*, 7. szám, Székesfehérvár, 1989. p. 27–30., TÜSKÉS Gábor–KNAPP Éva: Egy történelmi toposz az egyházi irodalomban: Magyarország – Mária országa, In: TÜSKÉS Gábor–KNAPP Éva: *Az egyházi irodalom műfajai a 17–18. században*, Irodalomtörténeti Füzetek, 151. Budapest, 2002. p. 11–54.
- ¹⁰ HÓMAN Bálint–SZEKFŰ Gyula: *Magyar történet*, (IV. köt.), Budapest, 1935. p. 387.
- ¹¹ Uo. p. 548.
- ¹² EÖTVÖS Károly, *A Bakony*, (I. köt), Budapest, é.n. p. 151.
- ¹³ EÖTVÖS Károly: *A Bakony*, (I. köt), Budapest, é.n. p. 151.
- ¹⁴ PADÁNYI BIRÓ Márton: *A Lakodalom szerént letelepedett aitas seregeknek, lelki eledelül előadatott első fogás*, In: *Micae et spicae evangelico apostolicae avagy evangyéliumi kenyérmorzsalékok és apostoli búzakalászok*, Győr, 1756.
- ¹⁵ PADÁNYI BIRÓ Márton: *A Lakodalom szerént letelepedett aitas seregeknek, lelki eledelül előadatott első fogás*, In: *Micae et spicae evangelico apostolicae avagy evangyéliumi kenyérmorzsalékok és apostoli búzakalászok*, Győr, 1756. Igyekeztem az idézetet az eredeti helyesírás alapján írni.
- ¹⁶ „*Eratis aliquando tenebrae, nunc autem lux in domino*” Eph, 5,8 Vö: Felső Eörsi prepostság templomában fejér vasárnap mondott Prédikáció:1756. esztendőben, In: PADÁNYI BIRÓ Márton: *Compendiosa genvina sincera relatio actorum generalis canonicae visitacionis Diaecesis Wesprimiensis*, 1760.

- ¹⁷ KATUS László: A Szentszék és Magyarország kapcsolata 1700–1848, In: *Ecclesia Semper reformanda et renovanda*, (Katus László egyháztörténeti tanulmányai és cikkei.) Pécs, 2007. p. 59. Vö. HERMANN Egyed: *A Katolikus Egyház története Magyarországon 1914-ig*, Aurora, München, 1973. p. 361–362.
- ¹⁸ KOSÁRY Domokos: *Művelődés a XVIII. századi Magyarországon*, Akadémiai kiadó, Budapest, 1996. p. 88.
- ¹⁹ BOZSÓKY Pál Gergő: *Segesdi krónika*, (A veszprémi egyházmegye múltjából 15.), Szeged, 1993. p. 404.
- ²⁰ TÜSKÉS Gábor–KNAPP Éva: *Népi vallásosság Magyarországon a 17–18. században*, Osiris, Budapest, 2001. (p. 335.), Vö. MARCZALI Henrik: *Magyarország története III. Károlytól a bécsi congressusig (1711–1815)*, Budapest, 1898. p. 334.
- ²¹ PFEIFFER JÁNOS: *A veszprémi egyházmegye történeti névtára (1630–1950)*, Püspökei, kánonokjai, papjai, Görres Geschelschaft, München, 1987. p. 19.
- ²² Uo. p. 19.
- ²³ SZÁNTÓ Konrád: *A Katolikus Egyház Története*, II. köt, Ecclesia, Budapest, 1985. p. 295.
- ²⁴ HERMANN Egyed: *A Katolikus Egyház története Magyarországon 1914-ig*, Aurora, München, 1973.
- ²⁵ HERMANN Egyed: *A Katolikus Egyház története Magyarországon 1914-ig*, Aurora, München, 1973.) p. 297. HERMANN Egyed három vármegyét említ a veszprémi egyházmegye területi kiterjedésével kapcsolatban, ám név szerint nem említi őket. HERMANN Egyed: München, 1973. p. 297. Az 1777-es egyházmegye-felosztás érinti a veszprémi egyházmegye területét is, elveszíti Fejér megyét, ugyanis azt a területet a rendelkezés alapján a székesfehérvári püspök iurisdictionója (joghatósága) alá vonták. A veszprémi egyházmegye négy vármegye területére terjed ki (Veszprém, Fejér, Somogy, Zala). A veszprémi római katolikus egyházmegye közigazgatása a 18. században, (1720–1777), Hermann István (készítette), Veszprém, 2008.
- ²⁶ HERMANN Egyed: *A Katolikus Egyház története Magyarországon 1914-ig*, Aurora, München, 1973. p. 304.
- ²⁷ KOSÁRY Domokos: *Művelődés a XVIII. századi Magyarországon*, Akadémiai kiadó, Budapest, 1996. p. 136.
- ²⁸ Uo. p.72.
- ²⁹ Uo. p. 192.
- ³⁰ NAGY Iván: *Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal*, II. köt., Pest, 1858. p. 108.
- ³¹ KOSÁRY Domokos, Budapest, 1996. p. 88.
- ³² KÁCSOR András Keresztély (Pest, 1710.–Pest, 1792.): Eredetileg az András keresztnevet kapta. Kácsor Keresztély munkája, a *Historia Domus vezérfonalát* képi a veszprémi piaristák történetének. Nagy hatással volt személyiségére irodalomtanára, Fiala Jakab, kinek nevéhez több iskoladráma is köthető. Kácsor is írt iskoladrámákat. Ő írta többek között az Alexis című bukolikus költeményt. 1727-ben öltötte fel magára először a rend ruháját. 1729-ben tett örök fogadalmat Korponán. 1734-ben szentelték pappá. 1732-ben Nagykárolyban kezdte el filozófia tanulmányait, s 1733-ban Vácott folytatta. Debrecenben a grammatistákat és a syntaxistákat tanította. Ezen kívül még tanított Nyitrán, Korponán. Magántanár volt Zboróban, az Aspremont

- családnál. A rend történetét Kácsor foglalta össze először, s mint levéltáros gyűjtötte a rend történetének dokumentumait. Medgyes, Nagykároly, Kecskemét, Pest házainak történetét írta meg. A veszprémit csak részben, házfőnöksége alatt vezette (1751–1760). Kilián, Budapest, 2003. p.319–320. Vö. KOLTAI András (szerk.): *Catalogus Religiosorum Provinciae Hungariae Ordinis Scholarum Piarum 1666–1997*, Budapest, 1998. p. 177., továbbá: FRIEDRIECH Endre: *Kácsor Keresztély élete*, Budapest, 1909.
- ³³ PÉHM József: *Padányi Biró Márton veszprémi püspök élete és munkássága. (1696–1762)*. Zalaegerszeg, 1934. p. 170.
- ³⁴ FRIEDRIECH Endre: *Halápy Konstantin emlékezete 1698–1752*, Temesvár, 1903. p. 12.
- ³⁵ FRIEDRIECH Endre: *Kácsor Keresztély élete*, Budapest, 1909. p.34.
- ³⁶ JAKAB Réka: *Padányi Biró Márton püspök és a piaristák viszonya a rend veszprémi megtelepedése és építkezése idején*, In: *Forgó András (szerk.) A piarista rend Magyarországon*, Budapest, 2010. p. 107.
- ³⁷ Uo. p. 170.
- ³⁸ NEMCSÉNYI Adolf (Benedicto) (Aranyosmarót, 1702.– Nyitra, 1757.): 1720-ban lépett be a piarista rendbe Privigyén. 1723 és 1725 között Veszprémben tanított, a principisták magisztere volt. A filozófiai kurzust 1726–1727-ben, a pozsonyszentgyörgyi intézmény falai között hallgatta. A teológia stúdiumot Nyitrán végezte 1728–1730-ban, 1731-től a piaristák pesti iskolájában tanított ékesszólástant és költészettant. Sokáig tanított teológiát és dogmatikát Nyitrán, 1752 és 1757 között a magyar piarista rend tartományfőnöke volt. Koltai, Budapest, 1998. p. 272.
- ³⁹ JAKAB Réka: *Padányi Biró Márton püspök és a piaristák viszonya a rend veszprémi megtelepedése és építkezése idején*, In: *Forgó András (szerk.) A piarista rend Magyarországon*, Budapest, 2010. p. 109.
- ⁴⁰ PÉHM, Zalaegerszeg, 1934. p. 171.
- ⁴¹ Uo. p. 171.
- ⁴² FRIEDRIECH Endre: *Kácsor Keresztély élete*, Budapest, 1909. p. 32.
- ⁴³ Szent Vendel a barmok védőszentje, a katolikus egyház október 20-án tartja ünnepét. A Vendelkultuszt Tüskés Gábor is említi. Lásd. TÜSKÉS Gábor–KNAPP Éva, *Népi vallásosság Magyarországon a 17–18. században*, Osiris, Budapest, 2001.
- ⁴⁴ FRIEDRIECH, Budapest, 1909. p. 36.
- ⁴⁵ HALÁPY Konstantin (Franciscus) (Ungvár, 1698–Privigyé 1752.): A piarista rend tagja. Privigyén volt novícius 1719 és 1721 között. Itt kezdi el a filozófia stúdiumot 1724-től, egy évet töltött itt, utána Pozsonyszentgyörgyre került, ahol befejezte a filozófiát. 1726-tól Debrecenben költészettant és retorikát tanított. Teológiai tanulmányait Nyitrán végezte, itt is tanított. Koltai, Budapest, 1998. (p.138.), továbbá: FRIEDRIECH Endre: *Halápy Konstantin emlékezete 1698–1752*, Temesvár, 1903.
- ⁴⁶ A királyi biztos Klimó György pécsi püspök (1751–1777) volt.
- ⁴⁷ LUKCSICS Pál–PFEIFFER János: *A veszprémi püspöki vár a katolikus restauráció korában*, (A veszprémi egyházmegye múltjából. 1.) Veszprém, 1933. p. 165.
- ⁴⁸ Uo. p. 166.
- ⁴⁹ BAJTHAY Antal (1717–1773) provinciális, Sok időt töltött Bécsben, mint József főherceg (a későbbi II. József) tanára, itt írta meg Magyarország történetét, 1751 és 1754 között a pécsi püs-

pök udvari teológusaként tevékenykedett, 1761 és 1773 között gyulafehérvári püspök volt. Koltai, Budapest, 1998. p. 41.

⁵⁰ KÖSZÖGHY Szaniszló (Kacsóc, 1708–Nyitra, 1778): Vácott Végezte el a filozófia kurzust 1730 és 1731 között, szintén a piaristák nyitrai intézetében hallgatott teológiát 1735-ig. Tanított Nagykárolyban és Kecskeméten, Veszprémben teológiatanár volt abban az időben, mikor Padányi püspök újjraalapította a szemináriumot. Koltai, Budapest, 1998. p. 215.

⁵¹ Uo. p. 35.

⁵² PÉHM, Zalaegerszeg, 1934. p. 173.

⁵³ FRIEDRIECH, Budapest, 1909. p. 37.

⁵⁴ FRIEDREICH, Budapest, 1909. p. 37.

⁵⁵ SZIKLAY János: Veszprém város az irodalomban és a művészetben, Veszprém, 1931. p. 112.

⁵⁶ JAKAB Réka: Padányi Biró Márton püspök és a piaristák viszonya a rend veszprémi megtelepedése és építkezése idején. In: FORGÓ András (szerk.) A piarista rend Magyarországon, Budapest, 2010. p. 111.

⁵⁷ VÉL: H I/28. Pfeiffer

⁵⁸ VÉL: H I/28. Pfeiffer.

⁵⁹ SZIKLAY János: Veszprém város az irodalomban és a művészetben, Veszprém, 1931. p. 112.

KÖZLEMÉNYEK

Emlékpark az egykori Felszabadulás út mellett

JÁKÓI BERNADETT

Előzmények

Az 1907-es utcanévjegyzék szerint a mai Jutasi út melletti nyugati irányban, az Aranyos-völgy felett keletre elterülő, viszonylag sík területet már művelésre alkalmas földeknek tartották. Egykoron itt Pléhszőlők néven ismert, – az 1927-es térkép is ezen a néven jelzi – hatalmas kiterjedésű zöld övezet húzódott, melynek nyugati oldalában a Séd-patak és az Aranyosi erdő határozta meg a tájképet. Sokáig ennek a területnek konkrét, közcélú funkciója nem volt, a kertekhez tartozó, művelésre alkalmas területként szerepelt a térképek nyilvántartásában. Hosszú évszázados szünet után 1969-ben tervek készültek a leendő lakótelep zöld területének a kijelölése céljából.¹

Területrendezés előtt

1974-ben a közelgő felszabadulási évforduló és a lakótelep felépítésének a finisére tervezték a Jubileumi Emlékpark létrejöttét.

A rendezendő terület a Felszabadulás út nyugati oldalán a lakóteleppel szemben helyezkedik el 8,5 ha területen. Talaja középkötött, kötött, helyenként köves, lejtése 3–12%.²

A beruházó kívánságára külön tervek készültek akkor az előfásítások segítésére. A fásításhoz szükséges termőföldet a depóniából³ lehetett felhasználni. Az előfásítás csak a fásítandó terület durva tereprendezése után volt lehetséges.

Kertrendezési programterv

1974-ben a kertrendezési kivitelezési tervben már nagyobb kiteljesedésű, közösségi igényeket kielégítő szabadidő és sport centrumot kívántak létrehozni. Ez is lát-

A Napló megyei napilapban közzétett építési terv

szik a gondosan kivitelezett programtervben. Többek között szabadtéri színpadot, pihenő és sétaparkot, szökőkutat, kártyázó és sakkasztalokat, emlékművet, felvonulási díszteret, emlékművet, KRESZ-parkot, homokos játszóteret, rönkvárat, sportpályákat álmodtak meg a tervezők.⁴

1974-ben megjelölték azokat a területeket, ahol a fásítás és a zöld övezet kialakítása volt a legfőbb cél.

Veszprém polgárai Barátság-parkként ismerik ezt a területet. A Felszabadulás lakótelep kiépítésével egyidejűleg már 1974-ben, hazánk felszabadulásának 30. évfordulója alkalmából tervezték az Emlékpark létrehozását a veszprémi polgárok szabadidős és sportcélú tevékenységeinek az eltöltéséhez.

1977-ben már folyamatosan zajlott a terep alakítása, és egyre inkább népszerű lett a faültetési akció.

A park kialakításában főbb szerepük volt:
Területi koordinátor: Márton István
Irodavezető: Jakab Zoltán
Osztályvezető: Mester Jenő
Szaktervező: M. Baló Borbála
Tervező: Szentpéteri István és Lovas István

Emlékpark építése társadalmi munkával

1975-ben elkezdődik a tereprendezés, amelyen városi kiszesek, a honvédség kiskatonái, valamint társadalmi munkát végző fiatal szocialista brigádok képviselői vettek részt. A Hazafias Népfront felhívást intézett a város ifjúságához, a város tisztaságáért és a parkok megóvása, valamint létesítése céljából is. A felhívásra több szocialista brigád, KISZ- szervezetek, munkahelyek jelentkeztek, amely során társadalmi munkában el is kezdhették a terület terep kialakítását. Ezzel egyidejűleg nemcsak a leendő Emlékparkban, hanem az új lakótelepen létesült zöld övezetek, parkok kialakításán is több százan dolgoztak.

1975-ben a KISZ városi Bizottsága, a Városi Tanács és a Hazafias Népfront Városi Bizottsága felhívást tesz közzé a város lakosságának, szervezeteinek, szocialista brigádjai részére a városi napilapban:

„Az V. ötéves tervben Veszprémben a Felszabadulás úton városi emlékpark épül, amely a város egyik legnagyobb létesítménye lesz. Az eddigi tervek szerint a park több funkciót tölt be: felvonulási tér; pihenő utak, díszter; szabadtéri színpad, KRESZ-pályák, sportpályák. A park megvalósítása csak széles körű társadalmi összefogással lehetséges, amely nemcsak egészségesebb, kulturáltabb, szebb életmódot és környezetet biztosít a város lakosságának, hanem azt is szeretnénk elérni, hogy legyen büszkesége a megyeszékhelynek. Ezért kérjük, hogy aki szereti városunkat, a tervről nyilvánítson véleményt. Észrevételeiket, javaslataikat kérjük 1974. november 15-ig a Hazafias Népfront Veszprém városi Bizottságának (Bajcsy-Zsilinszky u. 28.) szíveskedjék küldeni.

Közreműködésüket köszönjük!

KISZ Városi Bizottsága, Városi Tanács, Hazafias Népfront Városi Bizottsága”

1976-ban már folyamatosan dolgoztak a veszprémi szocialista brigádok a park csinosításán. Itt jelentős létszámban képviseltette magát a Centrum Áruház Szocialista Brigádja is, akik 600 óra társadalmi munkát vállaltak a park építésében. A tereprendezésben több városi szocialista brigád is nagy számban vette ki a részét. Elsősorban gödörásásban, az út menti terep rendezésében, facsemeték ültetésében (főleg hársfasuhángokat ültettek). Ekkor készült el a transzformátor ház melletti három betonmedence a leendő homokozók számára. A tereppel valamennyi brigád megküzdött, ugyanis nem mindennapi keménységű talajréteggel és agyaggal volt dolguk. A terepmunkák előkészítésében és rendezésében a megyei és városi pártbi-

zottság, a KISZ, az MSZMP Oktatási Bizottságának Igazgatósága, valamint a Kossuth Könyvkiadó is 40 fővel vett részt. A már előkészített és bekerített sportpályák mellett a kemény talajban fárasztó munkával csákányolták ki a jövődő facsemeték helyét, ásták a gödröket, egyengették a talajt. Az ÉPGÉP veszprémi KÖZÉPGÉP gyára szocialista brigádjai már szinte túlteljesítették a vállalásaikat! Leszabták és összehegesztették a különböző kispályák kerítéseit, és be is festették. A MÜM 306. Szakmunkásképző 30–50 fővel, zömmel KISZ-esekkel tereprendezési munkálatokat vállalt, a Vegyipari Egyetem hallgatói pedig 2000 óra társadalmi munkát számoltak el. Ők betonozták a homokozókat, állították fel a rönkvárat. A park részére az elültetendő facsemetéket a veszprémi Erdőgazdaság és Erdőrendezés biztositotta. Az emlékpark gondnoksága elismerően fejezte ki a társadalmi munkások segítségét.

1977. május 28-án, vasárnap 8 óra 45 perces kezdettel ünnepélyes keretek között felavatták a kispályákat és sportlétesítményeket. Gyerekeknek, iskolásoknak szóló vetélkedők, ügyességi játékok váltották egymást, majd kispályás foci és szellemi vetélkedők kerültek lebonyolításra a közeli Schönherz-pályán, illetve a Kiserdőben. A legjobb eredményt elérő csapatok kéthetes zánkai táborozásban részesültek.⁵

A park további rendezése során 1977-ben 4000 éves leletekre bukkantak a facsemete ültetők. Csiszolt kőkorszakbeli, lengyel kultúrához tartozó telepnyomok kerültek elő. A legértékesebb leletek a vörös festéssel díszített edények, egy csontból készült ár, valamint pattintott kovaeszközök, melyek a feltárás után a Bakonyi Múzeum tulajdonába kerültek.

Emléktábla a Parkban

Az 1977-ben felállított emlékkő

A felszabadulás 30. évfordulója alkalmából Veszprém-ben koszorúzási ünnepségeket tartottak. 1975. április 4-én délelőtt 9.30 órakor a Jubileumi emlékparkban a tér közepén elhelyeztek egy emléktáblával ellátott emlékkövet, melyen 1945–75 évszám szerepel és elültették az első fákat. Az emléktábla, parkosított szép környezetben volt látható hosszú évekig. A rendszerváltás környékén a körülötte lévő zöld növényzet, és a bokrok, cserjék takarásba

vették. Már nem látható, elgazosodott, fák által benőtt zöld övezetben csak azok tudják az ott létét, akik ismerték eredetileg is a helyét.

Az ünnepségen Bongor Erzsébet a Hazafias Népfront városi Bizottságának titkára köszöntötte a résztvevőket, köztük Pap Jánost, az MSZMP KB tagját, a Veszprém megyei Pártbizottság első titkárát, és a testvérmegyék delegációit. Berei Ferenc a városi Tanács elnöke mondott ünnepi beszédet. Az emlékpark létrehozásával is kifejezésre kívánták juttatni azt a nagy társadalmi összefogást, egységet, az áldozatkész munkát, melyet az elmúlt években is oly sokszor kiemelkedő sikerek alapját képezték. *„Ez a park gyönyörű szimbóluma kell, hogy maradjon a szívélyes testvéri kötelességnek, amely a testvérmegyék és a városok népét örökre összekapcsolja. Úgy gyarapodjon e testvéri barátság, ahogy terebélyesednek az itt elültetendő fák”* – hangzott el az ünnepi beszédben.

Ezt követően Pap János a szónok felkérésére elhelyezte az emlékpark alapkövét, és emlékfákat ültettek el.

Faültetési akció az Emlékparkban

A park kialakítása után nem sokkal a Fegyveres Erők Napja tiszteletére hadibemutatókat, és katonai terepgyakorlat bemutatókat tartottak a park területén. Veszprémi középiskolások részére honvédelmi rajversenyeket szerveztek, amelyen a város valamennyi középiskolája képviseltette magát.

A konkrét és nevezetes alkalom a Felszabadulás 30. évfordulója alkalmából itt rendezett ünnepség volt, melyen zenés műsorok és fáklyás felvonulás mellett a területen meggyújtott hatalmas tábortűz emelte a rendezvény nagyságát. Ez alkalomból ültették el azokat az első fákat is, amelyek később a Faültetési akció első példányai voltak. Ekkor még a Jubileumi Park céljára ültetnek, majd később beindul egy faültetési akció „Egy Gyerek–egy Fa” címen, és 1980-ra már a veszprémi újszülöttek születésének az emlékére ültetik a családok a facsemetéket, elegáns névtáblával és születési évszámmal megjelölve.

1980-ban hagyomány teremtődött. Legelső faültetők között Sente Béla volt, aki Balázs fiának ültetett el fát, majd Kovács Sándor Natasa nevű lányának került újabb facsemete a parkba.

Éveken keresztül nagyon népszerű volt ez az akció. A fák folyamatosan nőttek, terebélyesedtek, lassacskán árnyat adtak. Miután már elligettedett a park, a kellems sétányt és játszóteret újra építették, ami a lakótelepen élők szabadidejének eltöltésére is szolgált. A parkban 1975-től folyamatosan, majd a 80-as években jellemző KISZ-rendezvényeket, fáklyás felvonulásokat, valamint bemutatókat, látványos népünnepélyeket tartottak.

S mit lát az utókor?

Kedves emlékemként tartom számon, hogy az emlékkő jelenlegi helyét még Szokoly Tamás jeles veszprémi művészember segítségével tudtam megtalálni, és beazonosítani, ugyanis ő vitt el a helyszínre és mutatta meg a mára már bokrokkal benőtt egykori helyét. Erről a beazonosításról fotó is készült. Szokoly Tamás nagy átéléssel és lelkesedve beszélt az egykori park létrehozásáról, hiszen még ő is aktívja volt akkor annak az egykori szervezetnek, akik társadalmi összefogással szorgalmazták a Jubileumi Emlékpark létrejöttét.⁶

A parkban ma is, 35 év elteltével már kissé átalakított játszótér, sétahely és sportcentrum működik. A fák megnöttek, terebélyes árnyékot adnak. Kevés olyan veszprémi van, aki mára felismeri azt a facsetetét, amit egykoron a gyermekének ültetett. Sajnálatosan, a fák mellé helyezett jelölő réztáblákat a korábbi években elvitték. Ma már nem jelzi semmi az egykori faültetési akció emlékét.

Jutasi úti régészeti feltárás felülnézetből 2004

2004-ben egy területberuházás kapcsán régészeti feltárást végeztek a Laczkó Dezső Múzeum munkatársai, Regénye Judit régész irányításával. Ősi kultúra nyomait fedezték fel, mindazt még föld alatt lévő ősi településnyomokat tárták fel, aminek darabjait a 35 évvel ezelőtti csákányél forgatott ki az akkori parkrendezés során. Sajnálatosan, hogy a terület teljes része ismét feltáratlan maradt, csak bizonyos részen lehetett elvégezni az ásatási munkálatokat.

Napjainkra a Barátságpark kultusza elmúlt, de a mai veszprémiek, kisgyermekes családok és kutyás gazdák a lakótelep betonrengetegéből rendszeresen járnak a mára már árnyakat adó fák alá pihenni, kikapcsolódni.

FORRÁSOK

- Tavaszi nagytakarítás Veszprémben. Parkerdő és sportpályák létrehozása = Napló, 1975. március 23. 7. o.
Alapkötetétel az emlékparkban. = Napló, 1975. április 7. 1. o.
Faültetés az Emlékparkban. = Napló, 1977. október 30. 1. o.
Kis VIT a Barátságparkban. = Napló, 1978. május 30. 1. o.
Veszprémben a Felszabadulás lakótelepi Emlékparkban szorgos kezek ültetik a facsemetéket. = Napló, 1980. április 1. 5. o.
Beruházási tervdokumentációk Felszabadulás lakótelep. VeML XXIII. 660. d. I. 144
Veszprém Városi Tanács Műszaki Osztály Építési tervdokumentációk VeML XXIII. 660. 3286
Jákói Bernadett saját visszaemlékezései

JEGYZETEK

- ¹ 1969-es tervek szerint 1200 férőhelyes gyógycentrumot terveztek a területre.
² VeML XXIII. 660. 3286 Felszabadulás lakótelep rendezési terve a beruházási tervdokumentációk alapján
³ depónia = anyagok tárolására felhasznált munkaterület; kitermelt termékletlen anyag tömege
⁴ VeML XXIII. 660. d. I. 144 tervdokumentációk alapján
⁵ Napló, 1977. május 29. Sportrovat közleménye
⁶ Szokoly Tamás közreműködésével

Adalékok a veszprémi fürdők történetéhez

HORVÁTH ELVIRA

VESZPRÉM MÚLTJÁT KUTATVA EGYÉRTELMEŰEN KIDERÜL, hogy a királyi családok kitüntetett figyelmet fordítottak a település fejlesztésére. Ezt az egyházi élet, a püspökség is életben tartotta. Felvállalták az időközben kialakult középkori kultúra itteni meghonosítását, amihez az életszínvonal emelése érdekében hozzátartozott a fürdő létesítése. Mindehhez lehetőséget biztosítottak kis patakunkon, a Sédnél kívül a tisztavízű források és kutak.

1. A Káptalani fürdőt számíthatjuk elsőnek. Több kutató is foglalkozott a meglétével. A működése kezdetére határozott időt nem mondhatunk, mert említik már a 13. századtól, de bizonyítottan csak az 1400-as évektől tekinthetjük; 1416-ból maradt fenn írásos bizonyíték.¹ Ekkor már kialakultak a Vár környéki „szegek” mint településrészek. Zömmel káptalani lakónegyedek voltak. A fürdő helye a Séd partján a Szent Margit-szegen lehetett, tehát nem a püspökségé, hanem a káptalané volt. Az bizonyított, hogy alkalmaztak benne fürdőmestert, és a város lakói fürdőpénz ellenében, a veszprémi iskola növendékei ingyen használhatták. Igaz, a németek felégették, de újjáépítése után a korábbi állapotának megfelelően működhetett tovább.

2. Szegények fürdője. A Benedek-hegy ellenkező keleti oldalán, a Sárszeg településrészen Vetési Albert a szegények részére mintegy nyolc épületet, közöttük ispotályt építtetett, amelyben egy szobát kápolnának rendezett be. Az egyik oklevél alapján feltételezhető, hogy az e ház melletti épületet az ott lakók fürdőjének készíttette, ami az 1500-as évek elején még működött.^{1,7}

3. Izraelita rituális fürdő. Ennek a használata speciális, kizárólag felekezeti jellegű volt. A zsidók Eszterházy Imre veszprémi püspök engedélyével telepedtek le a 18. század során városunkban. A Vártól Nyugatra a Séd patak mellett kaptak erre lehetőséget, tehát először itt kezdték meg az építkezéseiket. Szükségük volt imaházra, rituális fürdőre és sakterlakra.² A harmadik rabbi tanháza is működött, hiszen élen jártak a nevelés, oktatás, publicisztika terén is. A későbbi központjuk a Jeruzsálem-hegyen, végül a városközpontban volt. Van olyan kutató, aki arra a következtetésre jutott, hogy az első rituális fürdőjük³ a Buhim-völgyben épült fel, de egy év elteltével leégett. Az bizonyított, hogy ez az esemény 1826. augusztus 27-én történt egy helyben keletkezett tűz következtében. Azt nagyobb valószínűséggel tarthatjuk számon, hogy imaházzal rendelkeztek a Buhim utca városközpontjához közeli részén.⁴

A leégett épületeiket 1831-re építették újra, de ismereteim szerint a Sédhez közeli területen a mostani Jókai utcában. A fürdőház 4 szobából, egy konyhából és egy

fürdőszobából állt. A szobák elosztása: kettő a zsidó sakteré, aki a szárnyasok rituális előírás szerinti levágására képzett, vizsgáztatott metsző volt; egy a távolabb lakó, nagyobb utat megtett zsidók helye; egy a megbetegedett „jövő-menő” zsidóké volt. A fürdő elhasznált vize a városi vezetés engedélyével külön kőből készített csatornán át ömlött a Séd új kanálisába. Annak ellenére, hogy a fürdő felekezeti tulajdon volt, és ilyen céllal működött, a városi orvos ellenőrizte⁵, miután az ő feladatköréhez tartozott a fürdők, kutak, tavak állapotának, használhatóságának az ellenőrzése is. Az emberek ugyanakkor fürödtek a Séd melletti erre alkalmas kertekben, a malmoknál, de e helyek rendőrileg sem voltak ellenőrizhetőek. Az egészségrendőrség feladata lett volna. Viszont már ebben a században elkezdődött a magánemberek által létesített fürdőházak, gőz- és kádfürdők, uszodák rendelkezésre bocsátása a lakosság számára.

4. Vizler János fürdőháza. 1843. húsvét hétfőn nyílt meg. Vizler János építőmester vásárolt egy 675 négyszögöl nagyságú kertet a Fejes-völgyben. Nagyjából a Davidikum tájkára helyezhető ez a terület. Itt, a kert Keleti oldalán épített egy tánctermet előcsarnokkal, a két oldalán 1–1 egyenlő nagyságú és kinézetű szoba-konyha-pince lakrészt és egy 7 fürdőszobából álló fürdőházat. Oszlopok díszítették az épületet a Fejes-völgy felőli oldalon. Szép kert, gondozott sétautak, szökőkút tette hangulatossá az egészet. A szökőkutat abban az időben a felfelé törő víz látványa miatt ugrókútnak is nevezték. A patak mentét fával ültette be. A fatáróló fészter helyét a város adományozta a kerten kívül, és 1846-ban a területétől 20 ölnyre megtiltották az itatást, hogy a víz tiszta maradjon. Az építmények és a kert kényelmet nyújtó szépségét, hasznát tehát a városi hatóságok is elismerték. A fürdőház jellege 1866-ban szűnt meg, bár egészen a zárásig élénk forgalmat tudhatott magának. Igaz, a neve ekkorra már „Teleky-kert” lett.⁷

5. Kopácsy-féle gőz- és kádfürdő. Kopácsy György veszprémi birtokos 1859. április 6-án nyitotta meg ezt a fürdőt a saját házában, ami az egykori Komakúti laktanya, a mai Rendelőintézet helyén állt. A vize tiszta volt, a Komakútból kapta. A berendezés kényelmet nyújtott, mégis 1864 év végén megszűnt. A gőzfürdő felszerelését 45 akós kazán és 120 akós víztartó alkotta; társalkodó, öltözőkódó helyiségek, izzasztó és hűtő szobák tartoztak hozzá. A kádfürdőt öt berendezett szoba jelentette.

6. Lang József gőz- és kád-fürdőháza. Ez 1872-ben nyílt meg a Pápai úton egy újonnan készített épületben, nem a saját lakóházánál. A gőzfürdő részlege csak egy évig működhetett, mert nem ítélték elegendőnek a felszereltségét. Ekkor az egészségrendőrség az 5 szobával kialakított kádfürdőt még engedte továbbra is működtetni.⁷

7. Csikász József gőzfürdője és uszodája az Eszterházy utcában. 1878. május 18-án nyújtotta be az iparhatósági engedély iránti kérvényét a meleg- és hideg vizes fürdő üzletének megnyitására a családi házában a Séd jobb partján. Ezt azonnali hatállyal megkapta, mivel az előírt intézkedések megtörténtek, és csatolta a fürdőnél használandó gázkazán megvizsgálását bizonyító ügyiratokat. Erről értesítést kapott az adófelügyelőség, a rendőri hivatal és a városi orvos. A gőzfürdő hat szobából állt, az uszodát egy medence képezte a hozzá tartozó öltözőhelyiségekkel. Ez utóbbinál

fürdőmestert is alkalmaztak, Guthard Ignác úszómestert.⁸ A megszűnte után 1918-ban a fürdőépületet Szigeti Sándor vette meg, aki vendéglőt nyitott benne.^{1, 6, 10}

8. Lang Józsefné/Lang József gőz- és kádfürdője. A városunk képviselői közgyűléseiről vezetett jegyzőkönyv bejegyzése szerint 1878. április 17-én Lang Józsefné a házánál berendezendő gőz- és kádfürdő üzemeltetésére kért iparhatósági engedélyt. Az érintett ház a Séd bal partján az 1303. számú volt, később Miklós u. 2. Ez azt jelenti, nem a korábbi fürdőjüket kívánták újból működtetni, hanem egy újat hoztak létre. Csakhogy a kornak megfelelő előírt ügyintézkedések még nem történtek meg, ezért a közgyűlés a polgármester intézkedésére bízta az ügyet, ami hamarosan meg is történt. Még ebben az évben beüzemelhették a fürdőt. A vizet ásott kútból nyerték és gőzgép használatával hozták megfelelő hőmérsékletűvé.^{1, 6, 10}

A fürdőházakról és a fürdőházakban alkalmazott női személyekről 1905-ben készült szabályrendelet, ami kivonatosan a következőket foglalta magában. – A fürdőházakban a szobák, bútorok és fürdőkádak állandóan tisztán tartandók. A kádakat használat után azonnal és fürdés előtt a vendég jelenlétében ki kell súrolni és leöblíteni. A fürdőruhákat minden használat után ki kell mosni. A tulajdonos köteles külön férfi és női fürdőosztályról gondoskodni, mert csak a legszorosabb családi kötelékbe tartozó vendégek engedhetők be egy helyiségbe. Fertőző betegek vagy ilyen betegségből gyógyultak nem fürödhetnek közfürdőben. Ezt a rendőrkapitány

A Deák strand az 1927-es veszprémi várostérképen

és a városi orvos köteles ellenőrizni. – A rendőrkapitány nyilvántartást vezetett a nő alkalmazottakról. Személyazonosságukat, jó erkölcsüket igazolták, figyelemmel kísérték. Nem lehettek kéjnyök. Ha ez vagy botrányos viselkedésük, esetleg fertőző betegségük bebizonyosodott, azonnal el kellett őket távolítani. Ilyen esetekben első fokon a rendőrkapitány, másodfokban a vármegye alispánja, harmadfokban a belügyminiszter intézkedett. De bejelentési kötelezettség vonatkozott a fürdő tulajdonosára ez esetben és bármilyen más személyi változásra is. Ezek a szabályok vonatkoztak a vásárcsarnokokra, kocsmákra, más szórakozóhelyekre is. Az alkalmazottak nem lehettek 40 éven aluliak a fürdőkben, a többiben 16 éven aluliak.¹¹

A strand létrehozója és első üzemeltetője Deák Ferenc a feleségével és hat fiúgyermekével. A strand üzemeltetését felnőtt korában a szülők között álló Deák István vette át, és fejezte be. (fotó Lárissné Deák Margit tulajdonában)

9. Deák strand. Az kevésbé közismert, hogy az 1933. júliusában felavatott Csomay strandot megelőzően már működött városunkban a Deák strand a mai Jókai u. 25-ös ház udvarán. A teleknek egy másik kapuja is volt a Jókai u. 45. számon, a mai Kittenberger utcában. Miután a közeli Csikász-féle fürdő és uszoda megszűnt, azonnal mutatkozott a hiánya. Deák Ferenc fűszerkereskedő és felesége Tatai Etelka 1927-ben vállalkoztak arra, hogy a saját telkükön építtetnek egy uszodát, amit a család szabad strandként működtet. Ehhez megfelelő helyen laktak. A családi házuk jelentős nagyságú telken állt árnyas kerttel, virágos udvarral, és közel volt a Séd mint vízforrás. A szabadban két medencét készíttettek. Versenysportra nem voltak

*Deák Ferencné Tatai Etelka
a medence előtt 1940 körül.
(fotó Deák Attila
tulajdonában)*

alkalmasak, de különböző méretűek: az egyiket öt év elteltével kitisztították és 33,33 m-esre kiszélesítették, a másikat meghagyták pancsoló medencének a kiskorúak számára. Így az előző fürdőknél olcsóbb és népszerűbb lett. Semmi extra kiszolgáló hellyel nem rendelkezett, de hűségesen jártak ide a fürdőzni vágyók. A működtetés a családfő irányítása alatt állt, legnagyobb segítsége a felesége és a legkisebb fia István volt. A leszármazottak elmondása szerint az apa halála után 1938–40 között a felesége vette át a vezetést, majd az ebben gyakorlatot szerzett fia. A II. világháború idején még látogatták a fürdővendégek, de ezen történelmi eseményt követően a fürdőkultusz hanyatlásnak indult, s az ekkori tulajdonos, Deák István szüntette meg a strandot. Összetartó család volt, a családi vagyont felosztották a családtagok között. A vegyeskereskedés az államosításig túloldalt a Vörösmarty utcában működött tovább. Az 1950-es évek elején különböző időben és okból betemetette a medencéket. Jogilag

rendezte családjával a kert területét, hiszen ott éltek az őseik házában. Ezt is felosztották, de 1989-ben, amikor a honvédség kisajátította a telket, a Kiskőrösi utcába költöztek. A honvédség a kertet végleg megszüntette, beépítette, a házat pihenőnek használta.

Bár kevésbé volt igényes ez a strand, de hasznosnak bizonyult. Mégis természetesnek vehető, hogy a környékbeli kamaszok is örömmel pártoltak át a Csomay strandhoz.

Tárgyi emlék nem maradt e fürdőről, csupán anekdoták. A kereskedő és strandtulajdonos dinasztia a régi szép időket emlékképekben őrzi tovább. De dicsőségére válik a városnak, hogy volt egy Séd-szabadfürdője, amit az 1927-es helyi térképen is jelöltek.^{9, 12}

JEGYZETEK

¹ VARGA Béla: Veszprém város lexikona. – Veszprém. 2009. 149–150. p.

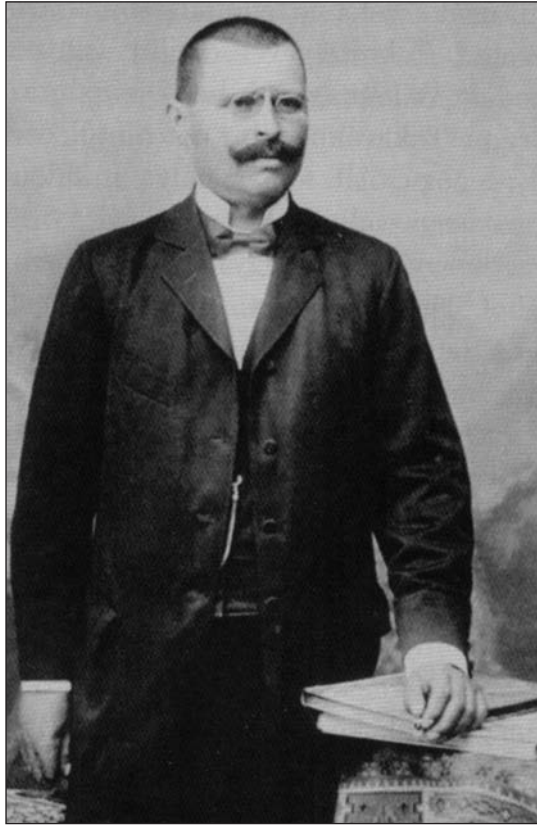
² <http://www.jewinform.hu>

³ Rituális fürdő az az épület, amelyet vallási előírás (Tóra = tanítás, törvény) alapján a megmerítkezés céljára építettek, és nemek szerint külön időbeosztás szerint használtak. Egyes vidékeken a Mikve elnevezéssel is illették.

-
- ⁴ KUN Lajos: A veszprémi zsidóság múltja és jelene. – Karcag. 1932. 188 p.
- ⁵ Magyar zsidó lexikon. – Budapest. 19 29. 747 p.
- ⁶ HORNIG Károly: Veszprém múltja és jelene. – Veszprém, 1912. 14. és 93. p.
- ⁷ VÉGHÉLY Dezső: Emléklapok rendezett tanácsu Veszprém város közigazgatási életéből. – Veszprém. 1886. 202–204. p.
- ⁸ Veszprém megyei hivatalos heti közlöny. Veszprém. 1878. V. 13.
- ⁹ VeML 1927-es veszprémi térkép.
- ¹⁰ VeML V. 171. b. Veszprém város képviselőtestületének iratai. Közgyűlési jegyzőkönyvek 1875–1942.
- ¹¹ VeML V. 191. II. sorozat 12. Fürdőházakról szabályrendelet. Vp R.T.V. Szabályrendelete a fürdőházakról és fürdőházakban alkalmazott női személyekről.
- ¹² Jákói Bernadett helytörténeti kutató interjúja Lárisné Deák Margit Deák Ferenc unokájával és Severnyák Andrea Katalinnal, Deák István unokájával.

ÉVFORDULÓK, MEGEMLÉKEZÉSEK

75 éve hunyt el dr. Óvári Ferenc

VÁLOGATOTT BIBLIOGRÁFIA

- SZINNYEI József: magyar írók élete és munkái. 10. köt. Budapest, 1891–1914.
Veszprémmegyei fejek. Veszprém, 1929.
SZIKLAY János: Veszprém város az irodalomban és a művészetben. [Veszprém] 1931.
Óvári Ferenc (nekrológ). = Veszprémvármegye, 1938. márc. 20. p. 2.
Óvári Ferenc emlékének = Balatoni Kurír, 1938. március 23. p. 1.
Magyar Életrajzi Lexikon. 2. köt. Budapest, 1969.
Veszprém megyei életrajzi lexikon. Veszprém, 1998.
HOGYA György: Veszprém város díszpolgárai. Veszprém, 2001.
VARGA Béla: Veszprém város lexikona. Veszprém, 2009.

(Cs. M.)

„E városnak önzetlen és mindenkor áldozatkész, bőkezű polgára dr. Óvári Ferenc”

MOLNÁR JÁNOSNÉ

A KORABELI EGYIK ÚJSÁG ÍGY ÍRT VESZPRÉM SZÜLÖTTÉRŐL, az akkor negyvenéves ügyvédről, országgyűlési képviselőről. Születésének 155., halálának 75. évfordulója alkalmából illő, hogy megemlékezzünk e páratlan ember-ről, helyi mecénásról.

Veszprém város képviselő-testülete már száz évvel ezelőtt is elismerte polgárainak vagy külső személyeknek a településért tett különös, kiemelkedő fáradozásait. Az akkori szokás szerint egyedi kiállítású díszpolgári oklevelet adományoztak minisztereknek, közéleti személyiségeknek. Ennél nagyobb, országszerte is ritkán előforduló kitüntetés megtisztelő formája, hogy még életében valakiről utcát nevezzenek el. Ezen kivételes személyek közé tartozott dr. Óvári Ferenc ügyvéd is. Hosszú évek áldozatkész tevékenységét honorálta ezzel a város 1909-ben a színház megnyitása alkalmával, ugyanekkor vehette át a díszpolgári oklevelet is.¹

Óvári (Obele) Ferenc Veszprémben született 1858. május 3-án. Apja Obele Ferenc kereskedő, földbirtokos, takarékpénztári könyvvivő (könyvelő), anyja Kováts Lídia. Az elemi iskola elvégzése után a szülők fiukat a helybeli piarista nagygymináziumba írták be. Az utolsó két évfolyam elvégzésére Székesfehérvárra kellett mennie. 1876-ban joghallgató a budapesti egyetemen. 1880/81-ben katonai köteletségének tett eleget. 1882-ben jog- és államtudományi doktorrá avatták. A hároméves ügyvédi gyakorlatát Budapesten és Veszprémben végezte. 1884-ben letette az ügyvédi vizsgát. Szülővárosában telepedett le: ügyvédi irodát nyitott a mai Kossuth Lajos utca 13. számú házban. 1885-ben pedig feleségül vette Szilber Vilmát. Munkája mellett aktívan bekapcsolódott a város társadalmi életébe.

Óvári közéleti, politikai pályája gyorsan ívelt fölfelé. 1892 óta a nagyvázsonyi kerület országgyűlési képviselője. Veszprém megye törvényhatóságának különböző bizottságaiban tevékenykedik. Veszprém város képviselő-testületének egyik legtekintélyesebb és legbefolyásosabb tagja. A város tiszteletbeli ügyésze. Számos egyesületnek, intézménynek agilis alakja. Kezdeményez, szervez, fáradhatatlanul előmozdít.

Óvári Ferenc a szülői házból hozta mozgékony, tevékeny alkatát, az elesettek iránti együttérző magatartását, amely felnőttkorában még jobban kiteljesedett azonos mentalitású felesége mellett.²

Dr. Óvári Ferenc (1858–1938)
(Laczkó Dezső Múzeum történeti fotótára)

Különösen szíven viselte választópolgárainak sorsát, érdekeit. 1896 márciusában a képviselőházban rendkívüli nagy hatású beszédet tartott az elpusztult szőlők felújítása érdekében.³ Csékúton (1961-től Padragkút része), Szentkirályszabadján ismertette a szőlők rekonstrukciójára vonatkozó törvényjavaslatot. „A törvény végrehajtását eszközölő anketten [értekezleten – a szerző] kieszközölte, hogy kerületének minden bortermelő községére kiterjesztessenek az új törvény áldásai.”

Körlevélben értesítette az érdekelt falvak előljáróságát az új szőlők telepítésére felvehető kedvezményes kölcsönről.⁴

1896 – a millennium éve. Óvárinak újabb alkalmat teremtett a közért való cselekvésre és adakozásra. Választóival szorosan tartotta a kapcsolatot. Ajkán, Herenden, Szentgálon részt vett a község millenáris ünnepségén. Herenden „hazafias és lelkes szellemről áthatott” beszédet tartott. A nagyvázsonyi olvasókör ezredéves megemlékezésének felkért szónoka. Ünnepi beszédét ki is nyomtatta Emlékbeszéd címmel, és eljuttatta minden választójához.⁵

Az iskolai ünnepélyek emlékeztetéssel tételéhez is hozzájárult adományaival. A nemesvámosi református iskolának hazánkat ábrázoló falitérképet küldött. „Hazafiságra buzdító emlékül” megajándékozta a nemesvámosi, csékúti, tótvázsonyi iskolásokat a nemzet történetét feldolgozó füzetek egyikével. A nagyvázsonyi gyermekmajális maradvány emlékéhez dr. Óvári is hozzájárult. A Balatonfüredi Erzsébet Szeretetház ünnepélyére két 10 koronás aranyat küldött a két legjobb tanuló megjutalmazására. A herendi iskola záróvizsgáján 30 ezüstforintot és 30 koronát osztatott ki a jeles tanulók között.⁶

Lakóhelyének iskoláira is gondolt. A veszprémi főgimnázium, valamint a polgári és felső kereskedelmi iskola igazgatóságához négy–négy 10 koronás aranyat juttatott el azzal a kikötéssel, hogy a legjobb „historikusnak”, írónak, rajzolóknak, tornásznak adják oda a millennium emlékére. A volt alma materének, a piarista főgimnáziumnak ezer koronát adott új tornaterme felépítéséhez, amelyet millenniumi alapítványként helyezett el a Veszprémi Takarékpénztárban.⁷

A veszprémi önkéntes tűzoltóegylet ezredéves díszgyűlése alkalmából, mint főparancsnok, ezer koronával emelte az egylet alaptőkéjét. Feleségével együtt az előző évek szokásához híven az 1896-os évben is a szegényházban egy ápoló eltar-tásához 80 forinttal járult hozzá. A millennium emlékére Óvári Ferenc díszkutat állíttatott fel a Jeruzsálemhegyen lévő Fejlesztő utcában; neje, Szilber Vilma pedig a Plosszer sétány (ma Erzsébet liget) elején.⁸

Országos kongresszusok résztvevője, egyesek szervezésének aktív közreműködője. Veszprém megyéből anyagilag is segítette 156 önkéntes tűzoltó kongresszusi részvételét.⁹

Óvári legnagyobb mértékű vállalkozása viszont a mintegy ezer ember háromnapos budapesti útjának, tartózkodásának finanszírozása. 1896. június 19-én választókörzetének falvaiból (Ajka, Bánd, Bódé, Csehbánya, Csékút, Öcs, Farkasgyepű, Fajszt, Halimba, Herend, Kislőd, Kis-Hidegkút, Leányfalu – 1950-ben Nagy-vázsonyhoz csatolták –, Magyar-Barnag, Mencshely, Nagyvázsony, Nagy-Hidegkút, Német-Barnag, Németbánya, Padrag, Szentgál, Szentkirályszabadja, Tósok, Tótvázsony, Úrkút, Vámos, Városlőd, Vöröstó¹⁰) két különvonat szállította Budapestre az egyszerű földműves népet, kiknek 95 százaléka nem volt még a fővárosban. Óvári körültekintően szervezte meg az ott-tartózkodást. Az ezredéves országos kiállításának pavilonjainak és a Feszty-, ill. a Kosciuszko-körkép (lengyel szabadsághős) megtekintésén túl a főváros nevezetességeivel is megismertette földijé-

it. A Duna-parton sétáltak, megkoszorúzták Petőfi szobrát, a várban is körülnéztek, betértek a Mátyás-templomba. Szórakoztatásukról sem feledkezett meg: a Wulf-féle cirkuszba vitte őket. Az élmények sokasága kiegészült még azzal, hogy a szálláshe-lyüket megszemlélő királlyal, Ferenc Józseffel is találkoztak.¹¹

A tanulmányait befejező fiatalember szülővárosában telepedett le. Egyéniségénél és vagyonánál fogva hamarosan a társadalmi és közigazgatási élet sűrűjébe került. Mint a Veszprém város képviselő-testületének és Veszprém megye törvényhatósági bizottságának tagja, sokszor tett előrelépést jelentő indítványt. Vitakozott, érvelt a jó cél érdekében. Lehetőségei is kitereljesedtek, hisz mindkét fórum különböző bizottságaiba bevásztották. Tevékenysége kiszélesedett, amikor 1892-től több cik-luson keresztül a nagyvázsonyi-, majd 1906-tól a veszprémi kerület országgyűlési képviselője lett. A képviselőházban választópolgárainak, 1926-tól pedig a felsőház tagjaként az egész vármegye érdekeit hathatósan szolgálta.¹²

Hosszú közigazgatási pályafutása alatt több, az egész országot érintő kérdésben tevőlegesen lépett fel. Csak néhány említék gazdag honatyai ténykedéséből. 1896-ban eredményesen szólalt a képviselőházban a filoxéra által elpusztított szőlők fel-újítása érdekében.¹³ A Balaton-felvidék híres szőlőkultúrája újból fellendülhetett az újra telepítő gazdák kedvezményes kölcsönhöz jutása révén.¹⁴ Majd tíz év múlva, amikor a bor értékesítése révén nehézségekbe ütközött, szintén Óvári volt a cselek-vő ember. Mint a Magyar Szőlősgazdák Országos Egyesülete Almádi és Vidéke fiókjának elnöke népgyűlést hívott össze tiltakozásul az olasz bor és a magas bor-italadó ellen. Beadványukra megnyugtató választ kaptak Tisza István miniszterel-nöktől.¹⁵

Óvári Ferenc hatalmas mozgalmat indított a Balaton vizének mértéktelen apasz-tása ellen az érintett három megye fürdőtelepei körében.¹⁶ 1904. március 19-én Budapestre összehívott értekezleten megvitattott, a földművelésügyi miniszterhez intézendő memorandumot megfogalmazta, s a deputáció egyik szórnoka lett. Ez az értekezlet a bölcsője az általa alapított Balatoni Szövetségnek, melynek ügyvezető alelnökeként példátlan buzgalmú tevékenységet fejtett ki a Balaton kultuszáért.¹⁷ Munkássága nyomán lett Balatonalmádi a magyar tenger egyik legszebb fürdőjévé. Nyaralóját is itt építtette fel (ma a római katolikus plébánia épülete).¹⁸

Felismerte, hogy a Balaton-parti települések fejlődésének egyik fő akadályja a vasút hiánya. A parlament országgyűlési bizottságának tagjaként a vasútvonal kiép-ítését szorgalmazta. Óvári ismertette a képviselőházban „A balatonvidéki vasút meg-építéséről” szóló törvényjavaslatot, mely 1907. április 6-án szentesítést is nyert. Államköltségen két év alatt megépült a vasút.¹⁹

A magyar ipart pártoló mozgalomnak, a tulipán-mozgalomnak egyik kezdemé-nyezője. A tulipános jelvényt büszkén viselte.²⁰ Óvári Ferenc a honi iparcikkek fej-lesztése céljából létrehozott Magyar Védőegyesület Veszprémi fiókjának ügyvezető elnöke. A magyar ipar felkarolásának módjára példát mutatott. Az 1900-ban alapí-tott veszprémi vajgyárnak a feldolgozandó nyersanyagot Óvári által megszervezett 26 megyébeli tejszövetkezet biztosította.²¹ 1906 végén Veszprémben a Buhim utcá-

*Óvári Ferenc síremléke a veszprémi Alsóvárosi temetőben.
(Fotó: Molnár Jánosné)*

ban kötő- és szövőgyárat létesített, ahol harisnyát és kesztyűt gyártottak. 1931-ig állt fenn az üzem.²²

A Veszprémi Takarékpénztár elnök-igazgatójaként kedvezően befolyásolta a város gazdasági életét.²³

Tán a gyakori tüzesetek fordították Óvári figyelmét a katasztrófát okozó elemi veszély megfékezése felé. 1885 végén belépett a Veszprémi Önkéntes Tűzoltó Egyletbe. Tíz évig volt a főparancsnoka.²⁴ Akkor mondott le tisztségéről, miután

1896-ban megválasztották az Országos Tűzoltó Szövetség elnökének. Huszonöt évig látta el ezt a feladatot, miközben a szövetség védnöksége alatt működő segélyező pénztárnak is alelnöke volt.²⁵ Veszprém megye területén százhetven tűzoltó egyesületet szervezett, s ezek összefogására létrehozta 1896-ban a Veszprém Megyei Tűzoltó Szövetséget.²⁶ A megyében kezdeményezésére száznegyvenhárom tűzoltószertár épült. Óvári gyakori adományaival lehetővé tette a veszprémi egylet fennállását, megerősödését.²⁷ 1891-ben a Tűztorony, az őrtanya és a Kossuth Lajos utcai lakása között telefon-összeköttetést létesített saját költségén.²⁸ A Szegelethy utcában a tízes években épült tűzoltólaktanya és szertár építési költségeinek majd egyötödét Óvári Ferenc állta.²⁹

A veszprémi vízmű építése mellett kardoskodott.³⁰ A fajszi és a tótvázsonyi vízvezeték megépítését is Óvári szorgalmazta.³¹

Nagyon korán érezte a pártfogó szeretetét a gyermekekkel. Szentgálon, Bándon, Herenden, Ajkán és Tóskoberénden az óvodáskorúak számára idényjellegű menedékházakat állíttatott fel.³² A városlódi kiseddóvó létrejöttéért tetemes áldozatot hozott.³³ A nagyvázsonyi óvodának alapját megvetette azzal, hogy a Fő téren megvásárolt erre a célra egy házat.³⁴ Kezdeményezésére hét elemi népiskola épült.³⁵ Balatonalmádiban a Zsófia Gyermekszanatórium Óvári áldásos tevékenységének szép példája. Gyakran küldött aranyakat iskolákba a jó tanuló diákok tanév végi jutalmazására. Az általa alapított hadiárva-segélyező bizottság útján háromszáz hadiárvat neveltetett. Agilis elnöke volt a veszprémi piarista öregdiákokat összefogó Piarista Diákszövetségnek.³⁶

Kulturális téren országos méretekben is kifejtette hatását több éven keresztül az országgyűlés közoktatási bizottságának tagjaként és Dunántúli Közművelődési Egyesület alelnökeként.³⁷ Szűkebb pátriájában is érezhető volt gondoskodása. Nagyvázsonyi országgyűlési kerületében minden nagyobb községben összesen tizenöt olvasókört alapított, s ellátta hasznos olvasmányokkal.³⁸ Veszprém több társadalmi egyesületének segítő tagja. Irodalmi tevékenységéről is tudunk. Veszprémben a Petőfi Színház felépítésén fáradozott.³⁹ Jeles elődök emlékére szobrok, emléktáblák felállításán fáradozott. Ha saját pénze kevés volt, akkor adományokat gyűjtött, kulturális rendezvényeket szervezett terve megvalósításáért. Korának kiemelkedő mecénása volt.⁴⁰

Vagyonát, ismertségét, pozícióját a köz szolgálatába állította. Önzetlen munkájáért kortársai háláját is érezhette – bár támadásokban is része volt – Balatonalmádi, Szentkirályszabadja, Herend és még több község díszpolgárává, számtalan egyesület dísztagjává választotta.⁴¹ Életében utcát neveztek el róla a megyeszékhelyen, szobrot kapott Almádiban és Veszprémben, a színházban.⁴²

* * *

Óvári Ferenchez kegyetlen volt a sors. A folyton cselekvő embert élete utolsó éveiben szinte tehetetlenségre kárhoztatta a szembaja és az ehhez járuló időskori

Dr. Óvári Ferenc (19-es számmal jelölve) a 25 éves érettségi találkozóáról készült fényképen (Laczkó Dezső Múzeum történeti fotótára)

gyengesség. Feleségét is elvesztette. Magára maradt.⁴³ A veszprémi kórház egyik ágyában érte utol a halál 1938. március 11-én éjjel fél 12-kor.⁴⁴ Másfél hónap múlva lett volna nyolcvanéves.

JEGYZETEK

- ¹ Veszprémi Hírlap (továbbiakban: VH) 1909. január 10.
- ² SZINNYEI József: Magyar írók élete és munkái. Bp., 1905. X. köt. 24–25. – Veszprém 1896. november 21.
- ³ Veszprémi Független Hírlap (továbbiakban: VFH) 1896. március 14.
- ⁴ VFH 1896. február 15., 29., december 12. – Veszprém 1896. november 21.
- ⁵ VFH 1896. május 16.
- ⁶ VFH 1896. május 16., 23., június 6., 20.
- ⁷ VFH 1896. május 9. – Veszprém 1897. január 17.
- ⁸ VFH 1896. május 16. – VeML Vvjkv 1895. 21.(tanácsülés). – VeML Vvjkv 1897. március 13. (tanácsülés)
- ⁹ VFH 1896. április 1. – VFH 1896. augusztus 15.
- ¹⁰ Veszprém vármegyei naptár (Vmn), 1897. 72.
- ¹¹ VFH 1896. június 6., 20., 27.
- ¹² V 1896. november 21. – Veszprémi Piarista Diákszövetség 1938-ban. (VPD) 6.
- ¹³ VFH 1896. március 14.
- ¹⁴ VFH 1896. december 12.
- ¹⁵ Veszprémvármegye (továbbiakban: VV) 1904. május 14. – VV 1904. július 17.
- ¹⁶ VV 1904. március 6. (Veszprém, Zala, Somogy megye)
- ¹⁷ VV 1904. március 24. – VPD 6.
- ¹⁸ Pápai Hírlap (továbbiakban: PH) 1938. március 19. – Balatonalmádi és Vörösberény története. Balatonalmádi, 1995. 532–533.
- ¹⁹ Mo. t. cím 1907. 65. – Veszprémi Ellenőr (továbbiakban: VE) 1907. március 10. – VE 1907. március 24. – Az 1907. évi törvények gyűjteménye. Bp., 1907. 483–484.
- ²⁰ PH 1938. március 19.
- ²¹ Veszprém múltja és jelene. Veszprém, 1912. 116., 173.
- ²² VE 1906. december 16. – VPD 6.
- ²³ FODOR Zsuzsa: Dr. Óvári Ferenc. In. Veszprémi művészek és mecénások a századelőn. Kiállítási katalógus. 1994. 14.
- ²⁴ CZECZEY Nándor: Veszprém rendezett tan. város tűzrendszete és a Veszprémi Önkéntes Tűzoltó Egylet története. Veszprém, 1911. 5–6. – V 1885. december 20.
- ²⁵ V 1896. augusztus 22. – Balatonalmádi... 553. – Mo. t. cím 1913. 759.
- ²⁶ VPD 6.
- ²⁷ Vm tb jkv 1937. december 10. – CZECZEY i.m. 22.
- ²⁸ VFH 1891. október 3.
- ²⁹ CZECZEY i.m. 24.
- ³⁰ Vv jkv 1893. május 8.
- ³¹ VFH 1896. október 3.

- ³² VFH 1896. szeptember 5.
- ³³ V 1896. november 21.
- ³⁴ VFH 1896. szeptember 5.
- ³⁵ Vvm tb jkv 1937. december 10.
- ³⁶ VPD 6–7. – VV 1904. december 4.
- ³⁷ Mo. t. cím...1897/115., 1929/10., 1932/10., 1918/617., 1928/362.
- ³⁸ V 1896. november 21. – Vvn 1897. 72.
- ³⁹ FODOR i.m. 14. – VPD 6–7.
- ⁴⁰ VV 1904. március 20. – VV 1904. március 31. – VE 1907. január 27. – RIBÓ Zoltán: Csikász Imre veszprémi szobrászművész életrajza. 1884–1914. – VeML XIV.6/d. Óvári Ferenc iratai. Czigány Károly Emlékbizottság.
- ⁴¹ Országgyűlési almanach 1935. Bp., 104–105. – Balatonalmádi... 532–533.
- ⁴² VH 1909. január 10. – VPD 6.
- ⁴³ VPD 7.
- ⁴⁴ VeML Veszprém halálozási anyakönyv másodpéldánya 93/1938.

Dr. Óvári Ferenc és a tűzvédelem

SZEGEDI JÓZSEF

VESZPRÉM VÁROS TRAGÉDIÁI KÖZÖTT ELSŐ HELYEN a tűzvédek szerepeltek. Nem volt év, hogy tüzesetek ne pusztítottak volna. Nagyobb tüzesetek voltak: 1887-ben a Temetőhegyen 141 ház égett le, az 1893 évi cserhádi tűzben 152 lakóház és több középület pusztult el. Ugyanebben az évben, a várban is pusztított tűz. A tűzoltást minden esetben a vízhiány akadályozta. A századfordulón a városban összesen 96 ázott kút volt. Ezek sem adtak elegendő vizet. Csak 1896. október 1-jén helyezték üzembe Veszprém Város első vízvezeték rendszerét.

Veszprém város közgyűlése 1875 márciusában, majd májusban foglalkozott a Veszprémi Önkéntes Tűzoltó Egylet megalakításával. Az egylet alakuló ülésére 1875. július 18-án került sor. Főparancsnoknak Szabó Imrét választották.

1876-ban Veszprémben tartotta alakuló ülését a Dunántúli Önkéntes Tűzoltó Egylet Területi Szövetsége. 1877-ben tűzoltó zenekart és műkedvelő színi-bizottságot alapítottak. Az 1880-as évek közepére a lendület alábbhagyott. A felszerelések elavultak, azokat a város több pontján tárolták (Temetőhegy, Jeruzsálemhegy). 1885-ben a városi közgyűlés korszerű Tűzvédelmi Szabályrendeletet alkotott.

Ilyen előzmények után fordult dr. Óvári Ferenc érdeklődése a tűzvédelem felé. 1885-ben belépett a Veszprémi Önkéntes Tűzoltó Egyletbe. 1887. május 16-án Veszprém Város Közgyűlése rendkívüli ülésén Óvárit választotta a Veszprém Városi Önkéntes Tűzoltó Egylet főparancsnokává.

Még ebben az évben a Temetőhegyen hatalmas tűzvész pusztított. Ekkor Óvári Ferenc „memorandumot” állított össze, amelyben feltárta az egyesület működőképességének hiányosságait, javaslatokat tett. Tűzrendészeti szabálytervezetet készített, kezdeményezte a „köteles tűzoltóság” bevezetését 20–40 éves férfiak részvételével. Szorgalmazta a fizetett tűzörök létszámának megduplázását és bevezette az önkéntes tűzoltók elméleti, szakmai továbbképzését. Kezdeményezésére a megyében 143 tűzoltó szertár épült.

1893. április 30-án az Óvári által kidolgozott alapszabályt is elfogadva, megalakult a Veszprém Vármegyei Önkéntes Tűzoltó Szövetség. A Szövetség decemberi ülésén dr. Óvári Ferencet ügyvezető elnökké választotta. A Szövetséghez 29 szervezett Tűzoltó Egylet csatlakozott, minden járásban választottak tűzvédelmi felügyelőt.

Dr. Óvári Ferenc Veszprémben végzett tűzvédelmi tevékenysége országosan is elismerést váltott ki, így 1893 évben a Nemzetközi Tűzoltó Szövetség választmányának tagjává választották. Az 1896 augusztusában tartott Országos Tűzoltó Szövetség kongresszusa már a Szövetség elnökévé választotta. Emiatt a Veszprémi

A városház telkén épült veszprémi tűzoltó laktanya (fotó EKMK tulajdona)

Tűzoltó Egylet 1897. évi tisztújító közgyűlésén lemondott főparancsnoki tisztéről, ekkor az ülésen az egylet „Örökös Tiszteletbeli Főparancsnokká” választotta.

A városi tűzoltó parancsokkal közösen dr. Óvári Ferenc határozottan szorgalmazta egy tűzoltó laktanya építését. A város képviselő testülete 1910 szeptemberében határozott a tűzoltó laktanya építéséről, a városház telkén, a Szeglethy utcában. A laktanya ünnepélyes átadására 1912. április 1-jén került sor. E helyen 1953-ig működött majd a mai, dr. Óvári Ferencről elnevezett új laktanyába költözött.

Dr. Óvári Ferenc több országos jelentőségű kezdeményezést is tett. Programokat, szabályzatokat dolgozott ki, aktív szervező munkát végzett. Országgyűlési képviselőként sürgetésére 1888-ban 58. szám alatt „Tűzrendészeti Kormányrendeletet” adtak ki. Elrendelték a települések tűzrendészeti felülvizsgálatát. Szorgalmazta, hogy a Biztosító Társaságok bevételeik bizonyos százalékát tűzvédelmi célokra fordítsák. Mint az Országos Szövetség elnöke 1900-ban országjáró szemlét tartott. Jelentésében írta: 7500 kilométert utazott, 18 vármegye 258 községét szemlélte meg. A választmány nagyra értékelte e munkát kiemelve, hogy döntően a kistelepüléseket kereste fel.

1904 augusztusában Budapesten rendezte a Nemzetközi Tűzoltó Szövetség a soros kongresszusát. Dr. Óvári kezdeményezésére a záró napot Balatonalmádiban tartották. 1911 júliusában a Magyar Országos Tűzoltó Szövetség Veszprémben tartotta 18. kongresszusát.

*Dr. Óvári Ferenc, 1926 (Balatonalmádi
Honismereti kör tulajdona)*

Dr. Óvári Ferenc 1911-re kidolgozta: „Veszprém Vármegye Tűzrendészete 1893–1911” című szabályzatot, melynek több eleme ma is érvényes.

Dr. Óvári Ferencnek a tűzvédelem terén végzett munkássága felbecsülhetetlen. E munkát a vármegyék, városok közösségek elismerték és tiszteletük jeléül különböző címeket adományoztak neki. Öt város, illetve község díszpolgára, öt Vármegyei Tűzoltó Szövetség díszelnöke, illetve tiszteletbeli tagja. Öt Önkéntes Tűzoltó Testület örökös dísztagja és a Veszprémi Önkéntes Tűzoltó Egylet örökös tiszteletbeli főparancsnoka.

A Veszprém Megyei és Városi tűzvédelmi tevékenység és a nagy múltú elődök munkájának is elismerése, hogy 1995 májusában Veszprémben rendezték meg az „Országos Flórián Tűzoltó napot”.

FORRÁSMUNKÁK

- Dr. ÓVÁRI Ferenc: Veszprém Vármegye tűzrendészete 1893–1911. – Veszprém, 1911.
 CZECEZÉY Nándor: Veszprém rendezett tan. Város tűzrendészete és a Veszprémi Önkéntes Tűzoltó Egylet története 1875–1911. – Veszprém, 1911. 5–6. o.
 HOGYA György: A veszprémi tűzoltóság története. – Veszprém, 1995.
 MOLNÁR Jánosné: „Emlékek nélkül a nemzetnek híre csak árnyék”. – Veszprém, 2001. 150. o.
 BŐSZÉNÉ Szatmári Nagy Anikó: „A tudományosság és kultúra bölcsője” Veszprém város története a kezdetektől napjainkig. – Veszprém, 2008. 169–170., 185–186. o.
 Balatonalmádi és Vörösberény története. Szerk. Kredics László és Lichtneckert András. – Balatonalmádi, 1995. 337–338. o.
 Wikipédia: Országgyűlési képviselők 1892–1896

Dr. Óvári Ferenc, Balatonalmádi mecénása

RÁSKY MIHÁLYNÉ

A DUALIZMUS KORI VESZPRÉM VÁRMEGYE KÜLÖNÖSEN a XIX. század végén és a XX. század elején nagy változásokon ment keresztül. Ez időtájt Balatonalmádit gyógyfürdőként említik valamennyi akkori kiadványban, levelezőlapokon. A képeslapok múltunk beszédes tanúi szívünket is megérintő látásmóddal, az emlékezés tükrét tartják elénk. Városunk két kötetre való gyönyörű régi képeslappal idézheti fel – Schildmayer Ferenc helytörténész és Kovács István helytörténeti kutató jóvoltából – a gyógyfürdői rangot kapott település pillanatait abból az időből, mikor jeles emberek, a fürdőhelyért áldozni kész polgárok, tudós értelmiségiek anyagi és szellemi ereje mozdult meg. A régi fürdőhely épületei, jellegzetes vörösköböl rakott falak, fürdőházak, zöld színű teraszok, zsalugáterek tűnnek fel. Nyomon követhető, hogy miként teremtett az ember a „kies Balatonból” mediterrán bájú igazi pannon szépséget. E cselekvő akaratnak kiemelkedő önzetlen mecénása volt dr. Óvári Ferenc.

A veszprémi polgárok fürdőhelye, Almádi a Gyógyfürdő

A XIX. század derekán Almádupusztán a veszprémi káptalan birtokában voltak azok a területek, amelyeken nem folytattak szőlőművelést. Tehát a káptalani birtokok parcellázásával történhetett meg a területek közcélú hasznosítása. Ezek biztosították a településfejlesztést szociális, egészségügy, igazgatásrendészet, egyesületek, fürdő és sportélet működéséhez szükséges intézmények felépülését. Így kerülhetett sor – Óvári közreműködésével – az állami iskola, a községháza, a szobrok, a kálvária és a Szent Imre tiszteletére felszentelt templom felépítésére. A Veszprémi Hírlap 1898. novemberében adott hírt arról, hogy Almádi község elhatározta községháza építését.¹ Egy évvel később már az ünnepélyes avatásra került sor, ahol megválasztották a képviselő-testületet, melynek Óvári is tagja lett. A Balaton szerelmeseként a nyarakat már itt töltötte feleségével az általuk birtokolt Tulipán nyaralóban. Később nyári lakát felajánlotta az egyháznak, mely ma is a római katolikus plébánia épülete. Felkarolta a Szent Imre-templom építésének ügyét, bálokkal, hajókirándulásokkal, sorsjegyekkel jótékonyági adományokat gyűjtve. A templom Szent Erzsébetet ábrázoló egyik színes ólomüveg ablaka az Óvári család ajándéka volt.

A Káptalanfüreden lévő birtokán található vöröskő kálváriát és kőkeresztet szobrokkal, stációkkal szintén az egyháznak adományozta. Valószínűleg környékbeli

Tulipán nyaraló

kőfaragók készítették, sajnos ma már csak két szobor és a kőkereszt található az almádi plébánián.²

Fürdőélet Almádiban

Írásos források szerint a fürdőélet 1874-ben indult meg Almádiban. Brenner Lőrinc veszprémi építőmester és almádi szőlőbirtokos 1877-ben építette meg az első nyolc fürdőkabint, 1883-ban pedig megalakult az Almádi Fürdő Rt., amely meg-egyeezett a Kneipp Egyesülettel a fürdő élet megszervezésére.

1899. július 5-én a szerződés értelmében a káptalan 6000 négyszögöl területet adott bérbe a Kneipp Gyógyház felépítésére.³ 1899. július 10-én megnyílt Gyógyház nagy népszerűsége tett szert. Bevezetésre került a Kneipp-féle vízkúra, a Rickli-féle nap és légfürdő, valamint a Lahmann-féle egészséges táplálkozási rend. Ezen bevezetett kúrák alapján Almádi gyógyfürdői rangot kapott. Az 1899-ben megfogalmazott Almádi Fürdőszabályzatot 1904-ben követte Almádi Gyógyfürdő Szabályrendeletének kiadása.

Az 1918-ban megalakult Balatonalmádi Fürdő és Építő Rt. 1922-ben nagyszabású „korszerű fövenyfürdő” építését kezdte meg, mely az 1926-os szezonra több mint 500 kabinnal épült ki teljesen, és az északi part legnagyobb standjának számított.⁴

Ezzel párhuzamosan az 1880-as évektől kezdve nagyszabású sportélet is zajlott. 1896-ban már két tenispálya állt a nyaralóvendégek részére, s nem múlhatott el szezon úszó és atlétikai versenyek nélkül.

1913-ban megalakult a Balatoni Yacht Club Almádi osztálya, bár a vitorlás sport nem volt oly mértékben meghatározó, mint például Balatonfüreden, vagy Siófokon.

A Balatoni Szövetség

Már a reformkorban is nagy vendégforgalma volt Balatonfürednek. A Pesti Vivatlap 1847-es egyik nyári száma szerint Pestről két gyorskocsi jár. Az egyik Oberhauser Jánosé a Nagy Pipától indult hetente háromszor, s aznap este 7 órakor érkezett a füredi nagy vendéglő elé. A másik Lobmayeré naponként reggel 6 órakor indult a Tigris vendéglő elől és délután 2 órakor már Kenesén volt. Innen az igen csinos 40 lóerős Kisfaludy gőzös egy óra alatt szállította a vendéget Balatonfüredre. Tehát a nehéz közlekedési viszontagságok ellenére is felfedezték a balatoni fürdőhelyeket.⁵

A Balatoni Szövetség elődszervezete a Balatonfüreden 1882. augusztus 24-én megalakult Balatoni Egylet volt.

1904. március 19-én, Budapesten a Royal Szállóban dr. Óvári Ferenc javasolta a Balatonmelléki Fürdők Szövetségének megalakulását és elvállalta alapszabályának kidolgozását. Ezután Siófokon 1904. augusztus 11-én megalakulhatott a Balatoni Szövetség Somogy, Veszprém és Zala vármegyék részvételével. Tiszteletbeli elnöke gr. Széchenyi Imre, egyik alelnöke dr. Óvári Ferenc lett. Célja a balatoni fürdő élet fejlesztése, a fürdők közös érdekeinek megóvása, általánosan pedig a Balaton-part gyarapodásának előmozdítása, a Balaton-kultusz kialakítása, szélesítése, téli idény-nyel (korcsolyázás, jégvitorlázás).⁶

Egy évvel később tartották a Balatoni Szövetség nagy bálját Balatonföldváron. 1907-ben jelent meg első kiadványuk a Balaton összes fürdő és üdülőhelyeinek leírása címmel. „*A Dunántúlnak kétségtelenül hatalmas ékessége a mi Balatonunk. Hatalmas érték ez az áldott víz! De sok tekintetben olyan ez, mint a talált kincs! Csiszolatlan.*” – írta dr. Óvári Ferenc.⁷

1908. március 1-jén Balaton címmel megjelent a Balatoni Szövetség hivatalos értesítője, amelyet először évenként, később havonként adtak ki, melyből sok mindent megtudhatunk erről a „csiszolásról”. A Balatoni Szövetség rendkívül sokoldalú munkát végzett. Dr. Lenkei Vilmos Dani, Almádi fürdő orvosa rendszeresen írt a balatoni gyógyvíz áldásos felhasználásáról. Felkarolták a megyei népi ipari készítményeket árusítását, a méz, zöldség és gyümölcs termesztést és azok értékesítését a nyaraló vendégeknek. Még továbbképzéseket is szerveztek. Tehát korán felismerték és propagálták a hungarikumokat. Fürdőkönyvtárakat alapítottak először a parti településeken, később a környező falvakban is. Figyeltek a kedvezményekre strandokon, éttermekben (pl. Zsák vendéglő Almádi), melyek kölcsönösen jók voltak a ven-

Dr. Óvári Ferenc díszmagyarban

filoxéra, import borok Olaszországból és Dalmáciából, „műbor-gyártás”, kivándorlási hullám a szegénység elől. Dr. Óvári Ferenc jól látta a térség problémáit: a baj közös, a megoldás is csak közösen lehetséges, így hát országgyűlési képviselőként a szőlősgazdák érdekeinek megfelelően politizált. 1892-ben a filoxéra miatt nyomorgók védelmében szólalt fel. Memorandumot intézett a miniszterelnökhöz, melyben a Balaton-felvidékre külön szőlészeti vándortanítót kért, valamint amerikai szőlészeti telepek létesítését, és az újratelepítéshez kedvezményes kölcsönöket.² Ez ügyben fő segítőtársa testvére, Óvári Kálmán balatonalmádi szőlősgazda volt.

Az 1896. évi V. törvénycikk a szőlő felújítások számára 50 millió korona erejéig kölcsönt biztosított a gazdáknak.⁹

1899-ben a Megyei Gazdasági Egylet az 1893. évi XXIII. Törvénycikk értelmé-

dégnek és vendéglátóknak. Foglalkoztak a villamosítás, telefonközpontok, körtelefonok bevezetésével, környezetvédelemmel, kikötőkkel, források kitisztításával (vörösberényi Malom-völgy Ferenc forrása). Lóczy Lajos előadásainak hatására védelembe vették az akarattyai Rákóczi szilfát, a Szent-György-hegyi bazaltorgonákat, s eljutottak a Balatoni Nemzeti Park létesítésének gondolatáig. Óvári Fürdő törvényt és hitelt sürgetett a fürdőtársaságok tökeszegénysége miatt.⁶

1911-ben megjelentették a Magyar Tenger c. idénylapot, melyben az ifjúság nevelésével, tanulmányi kirándulások szervezésére buzdítottak, történelmi emlékhelyek emelésére (Csobánci emlékmű).⁶

1914-ben a Baross gőzhajón tartották a szövetség megalakulásának 10. évfordulóját, mely akkor 3500 tagot számlált.

A szőlő és a bor

A XIX. század második felében a balaton-felvidéki bortermelőket súlyos csapások érték. Fagy, aszály,

ben a bortörvény revízióját követelte. Ez a törvény írta elő az olasz borok behozatalának mérséklését, a borok hamisításának megtiltását, borvizsgáló állomás felállítását Veszprémben.¹⁰

A magyar bor védelmének érdekében léptek fel a balatoni települések előjárói, mikor megalapították a Magyar Szőlősgazdák Országos Egyesületének Almádi Fiókját. 56 balatoni bortermelő község részvételével elfogadták az „Almádi Memorandumot”, melyet a földművelésügyi miniszternek is átnyújtottak. Ennek eredményeképpen jött létre a magyarországi borvidékek hivatalos beosztása, s ebben Balatonalmádi a Balaton melléki borvidékbe került.¹¹

A Veszprém-Alsóörs szárnyvonal építése

Veszprémből a szőlőbirtokosok kocsin vagy gyalog, illetve 1884-től omnibuszon jártak ki, mely nem volt igazán hatékony. A déli parton már 1861-ben megindult a vasúti közlekedés, az északi parton is nagyon hiányzott a fővárossal való összeköttetés. Almádi visszatérő vendégköre főleg Budapestről érkezett. Télen társas összejöveteleket rendeztek a fővárosban, melynek lelke Óvári Ferenc volt. Egy ilyen vacsora alkalmával 1902. december 7-én alapították meg az Almádi Kört, mely az Almádiban nyaralók társas köre lett. Célja kulturális programok szervezése az itt nyaralók számára. Első hozadéka pedig a Kossuth-szobor felállítása az Öreg parkban. Elnökének természetesen Óvárit választották.¹²

A vasútépítés ügye már 1894. májusában elkezdődött, báró Puttehány Géza, dr. Óvári Ferenc és Szabó Imre országgyűlési képviselők érdekeltségi ülésével Balatonfüreden. Egy hónappal később ezt írja Veszprémi Hírlap: „*A füredi gyógyterem megtelt földbirtokosokkal. Dr. Óvári Ferenc és Véghegy Dezső alsipán azt javasolta, hogy a vasút Veszprémből Szentkirályszabadja, Vörösberény, Balatonalmádi, Balatonfüred érintésével Keszthelyig haladjék. Még ezen az ülésen egy 200 tagú nagy végrehajtó bizottságot és egy kisebbet választottak, melynek elnöke Véghegy Dezső Veszprém és Csertán Károly, Zala vármegye alispánjai lettek.*”¹³

1895. június 9-én a kereskedelemügyi miniszter egy évre engedélyezte a helyiérdekű gőzmozdonyos vasútvasút vonal előmunkálatait. 1898. augusztus 17-én az almádi birtokosok értekezletén 5000 Ft. értékben jegyeztek törzsrészcsekket.

1900 januárjára készen voltak a Veszprém–Balatonfüred vonal mérnöki tervei. Aztán megkezdődött a nyomvonal vita, melyet 1906 novemberében dr. Óvári Ferenc, dr. Rainprecht Antal és Friedrich képviselők zártak rövidre a Kereskedelmi Minisztériumban. Ennek értelmében a Börgöndtől Tapolcáig induló fővonálhoz kapcsolódhat a Veszprém–Alsóörs szárnyvonal, érintve Öreghegynél Balatonalmádit is. Finanszírozó az Agrár Bank lesz. A bank visszalépése azonban ismét akadályt gördített, míg nem Kossuth Ferenc kereskedelmi miniszter benyújtotta a parlament elé törvényjavaslatát, melyet az elfogadott és a király szentesített.

Az 1907. február 24-i Veszprémi Hírlap vezércikke örömkialtás: „*A Magyar ten-*

*Dr. Óvári Ferenc és felesége az almádi
parkban 1925. június 20-án
40. házassági évfordulójukon*

ger két gyönyörű vidékén, a Balatonfő és a vadregényes zalai partok mentén a közel jövőben végig száguld a gyors közlekedés tüzes paripája. Bevonják a nagy forgalomba ezt a sokáig árván hagyott földet. Megnyitják előtte a kultúrának, a gazdasági boldogulásnak becses forrásait, hogy a hegykoszorús vidék szépségéhez lakosai nagy öröme-re társuljon a jólét és az áldás.”¹⁴

Szegelethy György, Veszprém város polgármestere vezetésével a város képviselői köszönetüket fejezték ki Óvári-nak eredményes fáradozásaiért. (Ezen kívül 300 db körüli köszönőlevelet, táviratot is kapott választó körzetéből a környező településekről.)

1907 nyarán még a 11 vasútépítési ajánlat között válogatnak, 1909. január 10-én pedig már Tapolcától Börgöndig közlekednek az anyagszállító vonatok az új pályán.¹⁵

1909. július 8-án volt a hivatalos átadás. Dr. Óvári Ferenc az akarattjai alagút előtt köszöntötte az államtitkárt.

Kenesén Hunkár Dénes főispán, Almádiban Szegelethy György Veszprém város polgármestere, Alsóörsön Zala vármegye küldöttsége. Balatonfüreden Vaszary hercegprímás vendégei voltak, s a fellobogózott vonat örömujjongások közepette futott be Tapolcára: „Van már vasút, éljen Kossuth!”¹⁶

Óvári és az egyesületek

Az egyesületek egyfajta polgári kezdeményezések, önszerveződések vállalták fel a kultúra, a művészetek és egyéb társadalmi, gazdasági, politikai célok támogatását, előbbre vitelét. Dr. Óvári Ferenc rengeteg egyesületnek volt a tagja, melyekből még néhányat említek Almádival és a Balatonnal kapcsolatban.

Bár gyermekkel nem áldotta meg a sors, mégis fontosnak tartotta a gyermekvédelmet, így alapította meg a Zsófia Gyermek szanatóriumot Balatonalmádiban 1911. július 31-én. Az Országos Gyermekszanatórium Egyesület részére a káptalan negyed áron adott 5 ezer négyszögöl földterületet, ahol többek között fürdőházat létesíthettek, vasúti átjárót kaptak. Épületei ma is állnak az Óvári út 50. szám alatt.

Az almádi mintára Balatonszabadin is létre hozott hasonló intézményt, melynek kertjében Óvári szobra áll.¹⁷

A Közköztartási Bizottság tagjaként a szegény gyermekek oktatása is foglalkoztatta. 1899-ben Óvári közbenjárására és adományából Herenden egy új négytantermes elemi népiskola épült. Az iskola gondnokság elnökeként saját költségén vett tankönyvekkel, imakönyvekkel, színes ajándékkönyvekkel látta el a szegény gyermeket.¹⁸

Felkarolta az első világháború idején a hadiárvékat, s 400 hadiárva gyermekről gondoskodott. Tagja és szervezője volt a Tulipán Mozgalom, Magyar Védőegyletnek, mely a hazai ipar fejlesztését szolgálta. Balatonkenesén Soós Lajos költő tiszteletére alakult Emlékbizottság (1927.) elnökévé választották.

Emlékezete

Kivételes, fáradhatatlanul dolgozó egyéniség volt, aki nem ismert akadályt, nem látott egyebet, mint a célt, ahol a siker feltalálható, vagy remélhető. Önzetlenül minden nemes cél felé megmozdult a szíve, és kinyílt a pénztárcája. Azon kevesek közé tartozott, akik országgyűlési képviselőként kialakult kapcsolatait nem egyéni karrier építésére, hanem közcélok megvalósítására használta fel.

Emlékét őrzi a hálás utókor, bizonyítja többszörös díszpolgársága, így Balatonalmádiban is, a Tulipán szálló, szobrok, utcák róla elnevezve. Almádi felett magasodik az Óvári kilátó, vagy ahogy az útikönyvek írták, az Óvári messzélátó. Valóban így van, korát megelőzve messzire tekintett, és cselekedett is kedves balatoni tájáért, szelídítette, formálta, szépítette azt.

JEGYZETEK

¹ Almádi községháza. = Veszprémi Hírlap, 1898. nov.

² SZIKLAY János (szerk.) Magyar Tenger Iklódy–Szabó János megvilágításában Budapest, 1940.

³ KREDICS László–LICHNECKERT András: Balatonalmádi és Vörösberény története Veszprém, 1995.

⁴ SZIKLAY János (szerk.) Magyar Tenger Iklódy–Szabó János megvilágításában Budapest, 1940.

⁵ Antalffy Gyula: A reformkor Balatonja Franklin Nyomda Budapest, 1984. 7. p.

⁶ SZIKLAY János (szerk.) Magyar Tenger Iklódy–Szabó János megvilágításában Budapest, 1940.

⁷ VeML Dr. Óvári Ferenc iratai XIV. 6. –d

⁸ Sziklay János (szerk.) Magyar Tenger Iklódy–Szabó János megvilágításában Bp. 1940.

⁹ 1896. é. V. tv. c. a szőlő felújításról. = Veszprémi Független Hírlap, 1892. jún. 18. 25. p.

¹⁰ A bor törvény revíziója. = Veszprémvármegye, 1899. febr. 4.

¹¹ Almádi Memorandum. = Veszprémi Független Hírlap, 1896. szept. 5. 36. p.

¹² KREDICS László–LICHNECKERT András: Balatonalmádi és Vörösberény története Veszprém, 1995.

- ¹³ Vasút érdekeltségi ülés Balatonfüreden. = Veszprémi Hírlap, 1894. május 8. – (téves hírlapírói közlés: Vég hely Dezső Veszprém vármegye, Csertán Károly Zala vármegye alispánja volt)
- ¹⁴ Tömeges küldöttség a parlament előtt. = Veszprémi Hírlap, 1907. febr. 24.
- ¹⁵ Kész a menetrend! = Veszprémi Hírlap, 1909. május 18.
- ¹⁶ Megy a gőzös! = Veszprémi Hírlap, 1909. július 11.
- ¹⁷ HOGYA György: A gyermek és ifjúságvédelem múltja és jelene Veszprém megyében. Veszprém, 1986. 19. p.
- ¹⁸ VeML Dr. Óvári Ferenc iratai XIV. 6. –d

A főnixmadár éneke

Az 1977-ben alakult Hóvirág Énekegyüttes története

II. rész

SOMFAI KATALIN

III. Új korszak hajnala: Nyíró Gábor (1994–2000)

1994 (a fellépések száma: 30)

A munka új művészeti vezetővel folytatódik: Nyíró Gábor zongoratanár, orgonaművész veszi át a kórus zenei irányítását. Május 28–29-én és október 17–18-án készítik a következő évben megjelenő a „Divina et humana” című második CD-jük felvételeit.

Az 1994-es év veszprémi közreműködésekkel kezdődik: a Csermák Antal Zeneiskolában a tokiói Machida Kodály Gyermekkórus koncertjén (jan. 4.), a Magyar Kultúra Napján (jan. 22.) – Gyurkovics Tibor, Hegyeshalmi László, Rajhona Ádám, Veszprémi Vonósegyüttes és a Veszprém Táncegyüttes társaságában –, valamint a VE (Veszprémi Egyetem) aulájában a Veszprémi Vonósegyüttes farsangi koncertjén (febr. 14.).⁵⁹

Tavasszal közös koncert a Barótról (Románia) érkezett Kájoni Consort Régi Zene Együttessel (ápr. 24.) Királyszentistvánban, részt vesznek április 25-én a VE aulájában rendezett Tavasz Éneken és a Veszprémi Vonósegyüttessel közreműködnek a Gizella Napok megnyitóján az Óváros téren (máj. 6.), majd a Bakonyi Múzeumban kiállításmegnyitón (máj. 16.).

Május 23-án a veszprémi református templomban adnak hangversenyt, június 4-én a Vörösberényben megrendezett Magyarok Világszövetségének kongresszusán a Balaton Akadémián, június 14-én a Veszprémi Egyetemen rendezett konferencia tiszteletére a Szent Mihály-székesegyházban (km.: Nyíró Gábor: orgona)⁶⁰ és július 9-én a Vászolyi Napokon a katolikus templomban. Közreműködnek a VE diplomaosztó ünnepségén (júl. 2.).

JAPÁN Július 13–21. között koncertkörútra Japánba utaznak a sapporói Nami kórus meghívására. A kórus útja a Veszprém városi és megyei önkormányzat, a

Komfort Rt., a Veszprémi Művészetek háza, a Herendi Porcelánmanufaktúra valamint az Ajka Kristály anyagi támogatásának valósult meg. A kórossal utazik a művészeti vezető és Tímár Vera (menedzser).

Július 15-én délelőtt látogatás Sapporo város polgármesterénél, ahol Hokkaido megye képviselői is köszöntik az együttest, mint Veszprém város és megye művészeti küldöttét. Este közös koncert a Nami kórossal. Később megtudták, hogy ez az este elnyerte Sapporo Város Kulturális Bizottságának Nívódíját: „Az év legjobb koncertje”.

„Legyen a mi műsorunk is egy kézfogás, szívüinktől a szívünkig érjen a muzsika, legyen kapocs közöttünk és országaink között” (Yoshimura Takashi, a Nami kórus karnagya)

Baráti koncert a Nami kórossal 1994. július 15-én, a sapporói Kaderu Kulturális Központban⁶¹

Másnap városnézés Sapporóban (a téli olimpiai síszánc megtekintése) és fellépés Otaruban. 17-én Tokióba utaznak, részt vesznek az Urawa templomban a misén, utána koncert.

„A Hóvirág fellépései általában – az udvariasság szabályai szerint – egy japán dallal kezdődtek és végződtek. A vendéglátók segítségével szinte a tökéletességig csiszolhatták a kiejtést, s közben egy kicsit közelebb kerülhettek a japánok lelkéhez. ...Viszonzásul a japán dalosok is ízelítőt kaphattak a magyar történelemből, kultúránkból Kodály Esti dala ürügyén. ...Mint mondják, a japánoknál ritkán lehet a tapsból a sikerre következtetni, hiszen a taps egyesek szerint náluk az istenek hívására szolgál. Az együttes műsorát Tokióban mégis vastapssal és bravózással fogadták.”⁶²

Találkozó az Itsukaichi kórossal – bemutató és Kodály Esti dal című művének

betanítása. Az éjszakát – ez Japánban szinte elképzelhetetlen – a kórus tagjainak vendégeként házaikban töltik. Másnap kíséretükkel belekóstolnak Tokióba: megtekintik többek közt Kenzo Tange Stadionját és a Meidzsi szentélyt. Július 19-én egyedül kirándulnak: Enosimába (fürdés a Csendes-óceánban), Kamakurába (A végtelen fény Buddhája, mely Japánban a második legnagyobb méretű Buddha-szobor; a Curugakoa-Hacsimangú-Dzsindzsa szentély), Engakujiba (arany Buddha). A búcsúkoncertre júl. 19-én Tokióban, a Sakura Hotelben került sor.

A hazaérkezés után négy koncert következik: Orosziban (júl. 24.) fellépés Antall József emléktáblájának avató ünnepségén, Tapolcán (júl. 24.) önálló koncert az őstörténeti konferencia, s ugyanitt augusztus 8-án a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület kongresszusának tiszteletére, majd Keszthelyen (aug. 14.) a Magyarok Nagyasszonya templomban.⁶³ Augusztus 20-án Királyszentistvánban közreműködnek Nagy András népművész-fafaragó Szent István szobrának avatásán. Alsóörsön (aug. 27.) hangverseny a katolikus templomban.

Négy koncertet adnak össze: Dabronyban (szept. 10.) az evangélikus műemlék templomban, a szombathelyi (okt. 10.) székesegyházban (km.: Nyíró Gábor, orgona)⁶⁴, Tüskeváron (okt. 16.), és Balatonalmádiban, a zeneiskolában (nov. 18.).⁶⁵

Október 22-én Királyszentistvánban a Faluházban Szelényi Károly fotóművész kiállításának megnyitóján közreműködnek, október 23-án a városi ünnepségen a Veszprém Városi Művelődési Központban, október 29-én a Szent Mihály-székesegyházban Szendi József érsek aranymiséjén, november 15-én Balatonalmádiban a Balaton Akadémia előadásán.

Csopakon (dec. 18.) a református templomban karácsonyi koncert – közreműködik: Nyíró Gábor (orgona), Hajnóczy Miklósné Kovács Erzsébet és Hajnóczy Júlia (szóló).⁶⁶

1995 (a fellépések száma: 29)

A magyar honfoglalás 1100 éves évfordulója tiszteletére megjelenik a „Divina et humana” című CD és kazetta. Km.: Nyíró Gábor (orgona), zenei rendező: Osváth Zoltán.⁶⁷ A hangfelvételek a veszprémi református templomban és a tihanyi Bencés apátsági templom orgonáján készültek.

Január 29-én Veszprémben „Vasárnapi orgona- és kórusmuzsika” a Megyeháza Szent István termében a VVV baráti körének szervezésében. A koncerten közreműködik Hegyeshalmi László (előadóművész), Hajnóczy Miklósné Kovács Erzsébet (szoprán), Szabó Orsolya (hegedű).⁶⁸

A tavaszi fellépések: márc. 11-én a VE Aulájában Polgármesterek találkozója (közreműködés), április 24-én Tavaszi ének Kórustalálkozón részvétel Veszprémben a Vetési Gimnáziumban, 30-án közreműködés a Szent Mihály-székesegyházban a Passauból érkezett vendégek tiszteletére adott szentmisén, máj. 4-én anyák napi gálaműsoron a Veszprém Városi Művelődési Központban (japán és finn művekkel). Másnap Balatonfüreden a református templomban hangverseny (közreműködik

Nyíró Gábor: orgona).⁶⁹ A Gizella napokon a Szent Mihály-székesegyházban Az egyházi zene napja (máj. 9.) rendezvényen a Dowland kamarakórossal együtt lépnek fel.⁷⁰ Május 18-án Veszprémben, a Szelényi Házban dr. Zongor Gábor köszöntésén vesznek részt.

A Szent Mihály-székesegyházban kórushangverseny (jún. 7.) a Lahti Női Karral (Finnország),⁷¹ Papkesziben (jún. 24.) a református templomban koncert a falunapon (szóló: Hajnóczyné Kovács Erzsébet), július 1-jén a tihanyi Bencés Apátsági templomban filharmóniai koncert Áment F. Lukács orgonaművésszel.⁷² Veszprémben (júl. 7.) a Szent Mihály-székesegyházban koncert a Lahti női karral (Finnország). Műsorok: Poulenc: Un visage, Petrovics: Játszik a szél, Udvardy: Profán zsoltár.

Részt vesznek a Füredi Ének Kórustalálkozón (jún. 10.), közreműködnek a veszprémi Mestermű Galériában Szajkó István kiállításának megnyitóján (jún. 24.) és a VE Tanárképző kar évzáró ünnepségén (júl. 1.).

ANGLIA. Július 30. és augusztus 9. között koncertkörúton Angliában (East-Sussex) járnak. A kórossal utazik Nyíró Gábor, Tímár Vera és Horváth Éva újságíró, aki később a Naplóban cikket írt az útról. A koncerteken szólót énekel: Hajnóczy Miklósné (Kodály: A csitári hegyek alatt), Hajnóczy Júlia (Franck: Panis angelicus) és Vikman Pál (barokk áriák).

Öt koncertet adnak: augusztus 2-án Lewes-ben a St Michael Churchben, 3-án Alfristonban a St. Andrew's Churchben, 5-én Londonban (matinékoncertet 13 órakor) a St. James Churchben, aug. 6-án Brightonban a St. Paul Churchben. Másnap a Royal Pavillionban fogadja őket a brightoni polgármester (aug. 7.). Battle-be, Hastingsbe, Rye-ba augusztus 4-én kirándulnak. Ramsgate-en és Dunkerque-en keresztül indulnak haza 8-án.

Hazaérve augusztus 18-án Várpalotán, 19-én Balatonfüzfőn a katolikus templomban⁷³ adnak koncertet, 20-án a királyszentistváni református templomban vesznek részt a Szent István parki ünnepségen. Veszprémben az aug. 20-i ünnepi hangversenyt aug. 22-én a Megyei Bíróságon tartják.

A veszprémi Városházán a Pannon GSM vállalkozói estjén (aug. 31.) közreműködnek. A Petőfi Színház Koldusbankettjén vesznek részt november 26-án. December 13-án a veszprémi Szürkebarát Borozóban sajtótájékoztatót rendeznek az elkészült „Divina et humana” CD-ről. Közreműködnek a Veszprém Megyei Önkormányzat ünnepi közgyűlésén (dec. 15), 21-én pedig a VE karácsonyi fogadásán. Két adventi koncertet énekelnek a papkeszi és a csopak református templomban (dec. 17.).

1996 (a fellépések száma: 22)

Tavasszal közreműködnek Veszprémben a Művelődési Központ: „A magyar művészet az ezredfordulón” című kiállításának megnyitóján (márc. 21.). Tapolcán a Művelődési Házban részt vesznek a Millecentenárium tiszteletére rendezett hang-

versenyen (ápr. 19.). Veszprémben, a Mestermű Galériában Szelényi Károly kiállításmegnyitóján (máj. 6.) közreműködnek Merényi Judit és dr. Zongor Gábor társaságában.

Ez évben május 7-én tartja a kórus a Szent Mihály-székesegyházban első Gizella napi önálló esti koncertjét (orgonán közreműködik Nyíró Gábor).⁷⁴ A 2003-as év kimarad, de 2005-ig kilenc alkalommal rendezik meg kiváló közreműködőkkel. 2006-tól 2010-ig – a város új rendezői koncepciója miatt – pünkösdi koncertként folytatódik a sorozat. A hangversenyek zenei anyagát tíz alkalommal sikerült úgy rögzíteni, hogy jó minőségű CD-felvétel született belőlük.

A nyár során részt vettek Balatonfüreden a megyei kórustalálkozón (jún. 1.)⁷⁵, a Szent Mihály-bazilikában az Éneklő Héten: „Veszprém bemutatkozik” (júl. 13.)⁷⁶, VE évzárója (júl. 29., műsor: Tamási: North Labrador), Veszprémben a Megyei Bírószágon (aug. 21.)⁷⁷ és az augusztus 20-iki ünnepségen Királyszentistvánban.⁷⁸ Három koncertet adtak: jún. 13-án a Regina Mundi templomban, aug. 18-án Örvényesen a katolikus templomban (kórus- és orgonahangverseny, közreműködik orgonán Nyíró Gábor, Hajnóczy Júlia, ének)⁷⁹, majd aug. 31-én Vörösberényben.

SPANYOLORSZÁG Szeptember 1–14. között utaznak másodszer spanyolországi hangversenykörútra.^{80, 81}

A veszprémi érsek ajánlatára s Kada Lajos, Spanyolország apostoli nunciusa közbenjárására a toledói érsek látta vendégül a kórust. Első koncertjük (szept. 4.) Toledóban a Santa Iglesia Catedral Primada fából faragott gótikus oltára előtt szólt meg.

Szeptember 6–8. között Soriában (Kasztília) Nemzetközi kórusfesztivál zajlik: Morón de Almazánban részt vesznek a fesztivál nyitókoncertjén (szept. 6.) Victoria: O magnum és Kodály: Esti dalának előadásával. Másnap Medinaceliben önálló esti koncertet adnak, majd a zárónapon ismét Soriában, a San Pedro katedrálisban rendezett fesztiválkoncerten énekelnek. Innen Baszkföldre utaznak, ahol Muskizban szerepelnek a Kodály Zoltán zenepedagógiai alapelveit megvalósító magániskola tanévnnyitó koncertjén.

Október 4-én részt vesznek a Veszprémben rendezett VI. Romantikus Kóruszenei Találkozón⁸². Október 26-án Pannonhalmán⁸³ énekelnek, november 22-én a veszprémi HEMO-ban a „Kinyílt a világ” Caritas-gálán közreműködnek. Karácsonyi koncertjeik ez évben: Nagyvázszyban (dec. 20.) a református templomban⁸⁴ (közreműködik: a Várnai Zseni Általános Iskola énekkara) és Csupakon (dec. 22.) a református templomban (közreműködik: Nyíró Gábor, orgona).⁸⁵

1997 (a fellépések száma: 22)

Három közreműködés után: Veszprém, Hemo, Szelényi Károly kiállításának (febr. 5.) megnyitóján⁸⁶, ugyanitt a Bárczi-Napokon (április 10.) és a VMK-ban a „Japán napok Veszprémben” megnyitóján (ápr. 11.) két koncert következik: a veszprémi Regina Mundi plébániatemplomban (máj. 2.) közreműködik: Nyíró Gábor,

Kreschka Károly⁸⁷ és a Szent Mihály-székesegyházban (máj. 8.), ahol orgonán Nyíró Gábor közreműködik.⁸⁸ Május 9-én a VE Aulájában három Kodály-mű előadásával részt vesznek a Kodály Zoltán születésének 115. és halálának 30. évfordulója alkalmából rendezett hangversenyen, majd Balatonfüreden a Veszprém megyei kórustalálkozón (jún. 7.).⁸⁹

Nyári hangversenyeik: Papkeszi református templom (jún. 28.), melyen közreműködik: Nyíró Gábor: orgonán⁹⁰, Győr (júl. 1-jén)⁹¹, Taliándörögd, római katolikus plébánia (júl. 18.) (közreműködik: Hajnóczy Júlia: népdal)⁹², a győri bazilikában (aug. 1.) Nyíró Gábor orgonaközreműködésével⁹³, a VEAB Zenélő Udvar Nyári esték koncerten (aug. 4.), ahol vendégük Hajnóczy Júlia⁹⁴, majd szeptember 15-én Tihanyban a Bencés Apátsági templomban (orgona: Nyíró Gábor)⁹⁵.

FRANCIAORSZÁG Szeptember 18–30. között hangversenykörút Franciaországban (közreműködik: Hajnóczy Júlia: ének)⁹⁶.

„Tizenkét nap, ötezer kilométer, hat fellépés, alvás kilenc különböző ágyban. Naponta több órányi ücsörgés a nem túl tágas autóbuszban, egy hónapra elegendő turistalátnivaló, esténként két és fél óras hangverseny és ájult öntudatlanság a reggeli indulásig.” (S. Bonnyai Eszter: Párizsba beszökött a Hóvirág = Veszprémi Napló, 1997. nov. 7.)

A két napos utazás közben Metz, Reims, Párizs, Versailles megtekintése. Vasárnap (szept. 21.) a párizsi Notre-Dame-ban közreműködnek a 11:30-as misén. (Palestrina: Super flumina, Bárdos: Missa tertia, Fauré: Tantum ergo).

„A Notre-Dame-ban 20-án egy órakor kellett megjelenniük akusztikai próbán, miután a világ legkülönbözőbb sarkaiból odasereglett bémészkodókat udvariasan kívülre tessékelt a személyzet. Útjuk egyik emlékezetes élménye maradt, amint a fogadásukra rendelt, kimért modorú zeneigazgató arcán szétfutott az elismerő mosoly, meghallva a Hóvirág énekét. Másnap már a kordonokkal elzárt terület is megnyílt előttük, többen megbámulták a magyar rendszámú kisbuszt, amint ott-honosan leparkol a templom udvarán. A többezres embertömegben, a történelemmel átítatott gótikus falak között vajon hány nemzet fiai hallhatták: a mai szent-misében közreműködik a magyarországi Veszprémből érkezett Hóvirág Énekegyüttes?” (S. Bonnyai Eszter: Párizsba beszökött a Hóvirág = Veszprémi Napló, 1997. nov. 7.)

Szeptember 23-án Tours-ban koncerteznek, másnap Le Mans-ban az Église Saint Benoît Vieux-Mans-ban. Egy nap pihenés – városnézés – következik Angers-ban, majd Nantes-on keresztül utazva a Le Celliers-i Château de Clermontban adnak hangversenyt (szept. 26.). Másnap La Baule-ba kirándulnak. Bouchemains-i esti koncertjük (szept. 27.) címe: „Magyarország felfedezése a dalokon keresztül”. A következő nap kirándulnak Savenniers-ben, Behuard-ban. Segrében az esti koncertet (szept. 28.) a kulturális központban rendezik meg. (Hazafelé Metzben városnézés.)

Október 10-én a veszprémi HEMO-ban a 10 éves Veszprémi Családsegítő Központ tiszteletére rendezett gálaműsoron közreműködnek.

1997. nov. 28-án a VE Aulájában rendezik 20 éves Jubileumi koncertjüket.⁹⁷ Közreműködik: Hajnóczy Miklósné, Hajnóczy Júlia, a Brass in the Fives. Veszprém Megye Közgyűlésének elnöke, dr. Zongor Gábor a Hóvirág Énekegyüttes részére „Pro comitatu” díjat adományoz két évtizedes kiemelkedő színvonalú művészeti tevékenységéért, hazai és nemzetközi koncerteken nyújtott kivételes értékű teljesítményéért. A kórus tagjai és a művészeti vezető „Pro meritis erga bonum publicum” feliratú arany vagy ezüst érdemérmét kaptak.

Két adventi hangversennyel zárják az évet: a veszprémi (dec. 14.)⁹⁸ és a csopaki református templomban (dec. 21.)⁹⁹.

1998 (a fellépések száma: 15)

Koncert január 25-én Veszprémben a Megyeháza Szent István termében (km.: Nyíró Gábor)¹⁰⁰, majd ugyanitt jótékonsági hangverseny (ápr. 4.) a Megyei Könyvtár javára (közreműködött még a Dohnányi E. Zeneművészeti Szakközépiskola Reneszánsz Kamarakórusa Borbásné Gazdag Gabriella – és a Coro san Canciano di Basaldella – Luigi Moratti vezényletével.¹⁰¹ Részt vesznek a VE, Aulájában megrendezett Tavaszi Éneken (ápr. 20.).

Május 8-án tartják Gizella napi koncertjüket a Szent Mihály-székesegyházban (közreműködik: Nyíró Gábor: orgona)¹⁰²

A nyár eljén közreműködnek a Pannonhalmi Orgonahangversenyek sorozatban, pünkösdi koncert: Czigliényi László orgonaművész hangversenyén (jún. 1.) (a műsor: Victoria: Veni Creator Spiritus, Gallus: Alleluia, Liszt: Salve Regina, Orbán: Ave Maria, Kodály: Sík Sándor Te deuma, Bárdos: Missa tertia). Énekelnek a Veszprém Városi Művelődési Központban az Izrael állam megalakulásának 50. évfordulója alkalmából rendezett ünnepi esten (jún. 15.) és a VE diplomaosztó ünnepségén az Aulában (jún. 27.).

AUSZTRIA, NÉMETORSZÁG Augusztus 5-től 11-ig koncertkörút Ausztriában és Németországban. Utazás Admonton, Bad Ischl-en, Nürnbergben keresztül. Dommelstadlban Alois és Marta Wieshammer házában vendégek. Augusztus 8-án a Scherdingen úszó sétahajón a maguk örömeire énekelnek, este Bad Füssingben koncert. Másnap Dommelstadlban a misén közreműködés után koncert. A következő nap a kirándulásé: Passau, majd kirándulás a Jenner am Königssee csúcsára libegővel, a berchtesgadeni sóbányába kisvasúton, végül hazautazás Salzburgon keresztül.

A veszprémi Mestermű Galériában az In memoriam Bartha László kiállítás megnyitóján (szept. 26.) közreműködnek (megnyitja: Konok Tamás festőművész). Október 4-én koncerteznek Magyarpolányban a katolikus templomban¹⁰³, majd a veszprémi Magyarok Nagyasszonya-templomban adnak jótékonsági hangversenyt (okt. 24.) a kárpátaljai árvízkárosultak javára (közreműködik: Hajnóczy Júlia: ének, Hajnóczy Zsuzsanna: orgona).¹⁰⁴

Decemberi három fellépésük: 10-én a balatonalmádi Városi Zeneiskola Nagytermében adventi hangverseny (Hajnóczy Zsuzsanna: zongora), 19-én a

Magyarok Nagyasszonya-templomban újabb jótékonysági hangverseny (Hajnóczy Zsuzsanna: orgona)¹⁰⁵, 20-án Csupokon a református templomban karácsonyi koncert.

1999 (a fellépések száma: 16)

Január 25-én Veszprémben közreműködnek az Eötvös Károly Megyei Könyvtár avatásán, márc. 11-én a Megyei Pedagógiai Intézetben Szelényi Károly fotóművész kiállításának megnyitóján, ápr. 7-én a Szent Mihály-székesegyházban Áment Ferenc Lukács orgonakoncertjén.¹⁰⁶ Részt vesznek a VE Aulájában megrendezett Tavaszi Éneken (ápr. 26.).¹⁰⁷ – száz éve született Bárdos Lajos, ötven éves a VE, 35 éves a Tavaszi Ének fesztivál. Május 6-án a Megyei Pedagógiai Intézetben közreműködnek Kajári Gyula grafikusművész kiállításának megnyitóján. Május 7-én az Aulában ünnepi hangverseny az 50 éves VE tiszteletére – közreműködik a Mendelssohn Kamarazenekar, a Hóvirág Énekegyüttes, a VE énekkara, a Pro Musica Kamarakórus (Kodály: Sík Sándor Te Deuma, Járdányi: Árva madár, Csenki: Széki nóták).

A Szent Mihály-székesegyházban máj. 7-én tartják a Gizella-koncertet. Közreműködik: László Anikó (fuvola)¹⁰⁸. A koncertről hangfelvétel és CD készült.

AUSZTRIA, SVÁJC, OLASZORSZÁG Június 19–27. Ausztria, Svájc, Olaszország – koncertkörút. Az előadásokon magyar népdalokat szólóban énekel: Hajnóczy Miklósné Kovács Erzsébet. Utazik: Nyíró Gábor, Hajnóczy Miklósné Kovács Erzsébet, Gyurkovics Ágnes, Somfai Katalin, Martonné Szilas Katalin, Wittmanné Rozgievics Marianna; Szabó János, Freund Csaba, Tkálits Gábor, Dr. Sebestyén Attila, Hajnóczy Miklós.¹⁰⁹

Turistaprogram: Kufstein, tranitszállás Tulfes-ben, majd a Lech völgyén át Tirolból Voralbergbe (Dornbirn), Zug, a Vierwaldstätter See fölött a Rigi Kulm csúcsára hegyi vasúttal, St. Gallen, Schaffhausen am Rein (vízesés), Stein am Rein, Lago di Braies, Lago di Carezza, Tre Croci, Cortina d’Ampezzo, San Vito di Cadore (szállás a Villa Emiliában, nem messze az olimpiai síugró sánctól), Monte Lagazuoi (a Falzarego hágó felett), Bolzano, Borgo, Ossana (szállás a turistaszállássá alakított középkori toronyban), Riva di Garda.

„A legcsodálatosabb pillanatok akkor élték át, amikor a Monte Lagazuoi csúcsáról lefelé tartva a hegyi lift kabinjában önkéntelenül énekelni kezdték a trentinóiak „szent himnuszát” (Signore delle cime). A dal azokról szól, akiket a hegy magához szólított, akik életüket veszítették a kopár, mégis fenséges szirtek között. Mindenkinek könnybe lábadt a szeme, legjobban a kabinban véletlenül velük utazó helybéli férfi volt meghatódva. Az volt benne az igazán fantasztikus, hogy ott szólalt meg a muzsika, ahol született, s ahol mindenki átérzi a természet iránti tiszteletet, alázatot.”¹¹⁰

Három koncertet adnak: Götzisch Alte Kirche (jún. 20.), Buechen-Staad katolikus templom (jún. 22.), Castelnuovo (jún. 25.).

„Az együttes erőssége mind a komplex hangzás finomsága, mind a barokk kor szenvedélyes retorikájába való ízléses átvezetés képessége... Már itt bebizonyosodott, hogy a kamarakórus egy egységes, a lehető legjobban összehangolt hangzás-egység, melyben minden egyéni hangnak megvan a maga helye, és amelyek mind-egyike karakteres egyéni színével járul hozzá a harmonikus összképhez. Eleven és organikus a dallamívek dinamikája, a ritmus finoman rugózik, ugyanakkor a hangzás tökéletesen kiegyenlített.”¹¹¹

Bresimoban szervezési hibák miatt 26-án elmarad a koncert.

„Vacsora után az ossanai szálláson, a falu fölé emelkedő középkori bástya egy gyönyörűen faragott mennyezetű, fával borított termében megköszöntöttük az aznap 50 éves Milost. Körbeültünk, felbontottunk egy kétliteres üveg pezsgőt, s ünneplésként sorban elénekeltük mindenki kedvenc művét a repertoárból.”

Hazaindulás előtt, 27-én megkoszorúzzák a környéken található, az I. világháborúban itt elesett magyar katonák emlékművét.

Nyáron a Szent Mihály-székesegyházban Kreschka Károly orgonahangversenyén (júl. 8.) közreműködnek (Kodály: Pange lingua), majd Harry Rosenthal milánói szobrászművész kiállításmegnyitóján, amit Szabó György író nyit meg aug. 7-én a veszprémi Csikász Galériában.

Mária-napi hangversenyt tartanak Veszprémben a Magyarok Nagyasszonya római katolikus templomban (szept. 12.) Közreműködik Hajnóczy Júlia (ének), Hajnóczy Zsuzsanna (orgona)¹¹² Szeptember 24-én Csajágon a református templomban énekelnek. A koncerten közreműködik Hajnóczy Miklósné Kovács Erzsébet (ének)¹¹³. Október 7-én közreműködnek a VE Aulájában Antall József emlékére rendezett fotókiállítás megnyitóján. Az évet december 19-én Csupakon a református gyülekezeti házban zárják adventi hangversennyel.¹¹⁴

2000 (a fellépések száma: 18)

Martonné Szilas Katalin márciusban elbúcsúzik az együttestől, helyette Szabó Krisztina énekel az altban.

AMERIKA Április 3–17. az USA-ban „Divina et humana” millenniumi koncertkörút (második a Hóvirág történetében) az American Hungarian Federation Washington D. C. meghívására.¹¹⁵

A kórossal utazik Nyíró Gábor (művészeti vezető), Hajnóczy Júlia (ének) és Hajnóczy Zsuzsanna (zongora). A New Jersey-be érkezés után két fellépés következik Washingtonban a Kossuth Házban (koncert, ápr. 4.) és a Magyar nagykövetségen (ápr. 5.) Rendkívüli turistaprogramban volt részük: látogatást tettek a NASA-ban.

Április 6-án és 11-én van módjuk New Yorkban turistaként nézelődni (a World Trade Center 107. emeletéről, Empire State Building, Fifth Avenue, és még sok felejtethetelen látnivaló), 10-én Poukhepsee-ben járnak. A többi nap a New Jersey-i koncerteké: Cranford metodista templomában (ápr. 7.), New Brunswickban a Szent

„...akkor most meghajlás...” a washingtoni Magyar Nagykövetségen¹¹⁶

László templomban (ápr. 8.), Connecticutben (ápr. 9.). 12-én repülővel Clevelandbe, onnan busszal Perrysburgbe utaznak. A polgármester fogadja őket Bowling Greenben (ápr. 13.), majd az egyetememen találkozó és fellépés az egyetemistákkal. A másnapi hangversenyt a toledói magyar klubban (ápr. 14.), az utolsót, a magyar–amerikai barátsági koncertet április 15-én Perrysburgben rendezik.

„Nem sokkal elutazásuk előtt arra kérték őket, repüljenek át Ohióba, és az ottani Wood megyében a kultúra első követeiként szöjék tovább a néhány hónapja kint járt hivatalos delegáció által hasznosnak és elmélyítésre érdemesnek nevezett, bontakozó partnerkapcsolat szálait. Örömmel vállalták a missziót, és jó szívvvel előlegezték meg a négynapos kitérő pluszköltségeit. Hisz a megyei önkormányzatnál ígéretet kaptak, pályázattal visszanyerhetik az összeget a millenniumi programkeretből. ...kellemetlen meglepetés várta őket idehaza... Négyszázezer forintot kérelmüket – ami összköltségeiknek csupán ötöde, azaz kevesebb, mint amennyit időarányosan jelentett számukra a misszió – elutasította a pályázatokat elbíráló kuratórium. Legfeljebb azzal vigasztalódhatnak, hogy Sapporót és Passaut is ők ismertették meg elsőként a megye jelenkori kultúrájával, s lám, mára mindkét várossal szoros a kapcsolat. Egyszer talán Wood megye is célba ér, és akkor már megérte a zsebükbe nyúlni kétezer tavaszán.”¹¹⁷

Május 7-én rendezik a Szent Mihály-bazilikában a Gizella napi koncertet. Közreműködik Hajnóczy Júlia (ének), Hajnóczy Zsuzsanna (zongora)¹¹⁸. 11-én részt vesznek a Daloló magyar zenetörténet rendezvényen (VE Aula).¹¹⁹

Nyáron háromszor hangversenyeznek. A sólyi (júl. 2.)¹²⁰ és a lovasi (júl. 6.)¹²¹ katolikus templomban, majd a Millennium és a templom fennállásának 200 éves évfordulója tiszteletére megrendezett hangversenyen (aug. 13.)¹²² Csupakon a református templomban.

Decemberben Balatonfüzfőn a Művelődési Házban közreműködnek Vágfalvi Ottó festőművész kiállításának megnyitóján (dec. 14.), és négy adventi koncertet adnak: Pétfürdőn a Művelődési Házban (dec. 2.)¹²³, Balatonfüzfőn a Szent László katolikus templomban (dec. 14.)¹²⁴, Hajmáskéren (dec. 16.)¹²⁵ és Csupakon december 17-én¹²⁶.

JEGYZETEK

- ⁵⁹ Lennon-McCartney: Michelle, Simon: Like a Bridge
- ⁶⁰ Lotti: Regina coeli, Vittoria: Ave Maria, O, magnum mysterium, Lassus: Super flumina, Arcadelt: Ave Maria, Bach: Jesu meine Freude, Mozart: Ave verum, Kodály: Adventi ének, Poulenc: Tenebrae factae sunt, Thompson: Alleluia
- ⁶¹ Balról: Hajnóczy Miklósné Kovács Erzsébet, Horváth Elemérné Kovács Mária, Gyurkovics Ágnes, Somfai Katalin, Wittmanné Rozgievics Marianna, Martonné Szilas Katalin; Szabó János, Freund Csaba, Lajcsik Dániel, Tkálits Gábor; Dr. Sebestyén Attila, Hajnóczy Miklós
- ⁶² Juhász Ferenc: Újra itthon a Hóvirág = Veszprémi Hét, 1994. szept. 2.
- ⁶³ Hassler: Dixit Maria, Bach: Jesu, meine Freude, Mozart: Ave verum corpus, Liszt: Ave Maria, Kodály: Sík Sándor Te Deuma, Thompson: Alleluia
- ⁶⁴ Lassus: Super flumina, Victoria: Ave Maria, O magnum mysterium, Hassler: Dixit Maria, Bach: Jesu meine Freude, Mozart: Ave verum corpus, Liszt: Ave Maria, Kodály: Adventi ének, Sík Sándor, Thompson: Alleluia
- ⁶⁵ Három francia chanson, Victoria: O magnum mysterium, Hassler: Őszi fák, Victoria: Ave Maria, Bach: Jesu meine Freude, Mozart: Ave verum corpus, Mendelssohn: Der erste Frühlingstag, Liszt: Ave Maria, Kodály: Sík Sándor Te Deuma, Udvardy: Profán zsolttár, Petrovics: Játszik a szél, Csenki: Széki nóták, Sayonara, Simon: Bridge over
- ⁶⁶ Victoria: O magnum mysterium, Arcadelt: Ave Maria, Bach: Jesu meine Freude, Franck: Panis Angelicus, Kodály: Adventi ének, Demény: Aranyszárnyú angyal, Farkas: Áldott éj, Zasskovszky: Pásztordal, Bárdos: Karácsonyi bölcsődal
- ⁶⁷ A *Divina et humana* című CD zenei anyaga: Sermisy: Tant que vivrai, Gosse: Je file quand Dieu, Lasso: Super flumina Babilonis, Lotti: Regina coeli, Victoria: Ave Maria, Liszt: Ave Maria, Poulenc: Tenebrae factae sunt, Mendelssohn: Frühlingsahnung aus dem Sechs Lieder, Járdányi: Árva madár, Udvardy: Profán zsolttár, Kodály: Sík Sándor Te Deuma, Adventi ének
- ⁶⁸ Anonym: Benedictus, Mozart: Laudate Dominum, Poulenc: Tenebrae, Copland: Help Us O Lord, Bárdos: Libera me, Hassler: Őszi fák, Petrovics: Játszik a szél, Udvardy: Profán zsolttár
- ⁶⁹ Anonym: Benedictus, Viadana: Exultate, Victoria: O, magnum, Banchieri: Jubilate, Byrd: Ave verum corpus, Gasparini: Adoremus Te Christe, Bach: Gloria sei, Liszt: Salve Regina, Ave maris stella, Ave Maria

- ⁷⁰ Victoria: O magnum, Banchieri: Jubilate, Byrd: Ave verum corpus, Bach: Gloria sei, Poulenc: Tenebrae factae sunt, Bárdos: Libera me, Kodály: Sík Sándor Te Deuma
- ⁷¹ Anonym: Benedictus, Byrd: Ave verum corpus, Gasparini: Adoramus Te Christe, Liszt: Salve Regina, Mozart: Ave verum corpus
- ⁷² Victoria: O magnum, Banchieri: Jubilate Deo, Byrd: Ave verum, Bach: Gloria sei dir gesungen, Kodály: Este, Bárdos: Libera me, Kodály: Sík Sándor Te Deuma
- ⁷³ Kodály: Ének Szent István királyhoz, Akik mindig elkésnek, Szokolay: Ima, Viadana: Exultate justi, Arcadelt: Ave Maria, Gasparini: Adoramus te Christe, Banchieri: Jubilate Deo, Sermisy: Tant que, Gosse: Je file, Passereau: Il est bel et bon, Hassler: Őszi fák, Petrovics: Játsszik a szél, Udvardy: Profán zsolttár, Bárdos 3 magyar népdal, Csenki: Széki nóták
- ⁷⁴ Clemens Non Papa: Heu Mihi Domine, Palestrina: Super flumina, Goudimel: In festo nativitatit Domini, Byrd: Ave verum, Banchieri: Jubilate Deo, Gasparini: Adoramus te, M. Haydn: Tenebrae factae sunt, Liszt: Salve Regina, Poulenc: Quem vidistis pastores dicite, Gallus: Halleluja, Fauré: Tantum ergo (I.)
- ⁷⁵ Tamási: North Labrador, Petrovics: Játsszik a szél, Paul Simon: Bridge
- ⁷⁶ Hassler: Őszi fák, Mendelssohn: 3 dal, Tamási: North Labrador, Liszt: Salve Regina, Bárdos: Libera me, Udvardy: Profán zsolttár, Csenki: Széki nóták
- ⁷⁷ Clemens Non Papa: Heu mihi Domine, M. Haydn: Tenebrae, Liszt: Salve Regina, Járdányi: Árva madár, Kodály: Ének Szent István királyról
- ⁷⁸ Vittoria: O magnum, Banchieri: Jubilate, Byrd: Ave verum, Gasparini: Adoremus, Gallus: Halleluia
- ⁷⁹ Vittoria: O magnum, Clemens Non Papa: Heu mihi Domine, Byrd: Ave verum, Banchieri: Jubilate Deo, Palestrina: Super flumina, Gallus: Halleluia, M. Haydn: Tenebrae factae sunt, Liszt: Ave Maria, Bárdos: Libera me, Franck: Panis Angelicus, Kodály: Esti dal, Adventi ének
- ⁸⁰ Spanyolország, 1996. szept. 1–14. (A turné zenei anyaga: Vittoria: O magnum, Clemens Non Papa: Heu mihi Domine, Byrd: Ave verum, Banchieri: Jubilate Deo, Gallus: Halleluia, M. Haydn: Tenebrae factae sunt, Gasparini: Adoramus te, Mozart: Ave verum, Liszt: Salve Regina, Ave Maria, Bárdos: Libera me, Kodály: Esti dal, Járdányi: Árva madár, Udvardy: Profán zsolttár, Kodály: Adventi ének)
- ⁸¹ S. Bonnyai Eszter cikke = Napló, 1996. november 14. 7. o.
- ⁸² Palestrina, Banchieri, Liszt: Salve, Bárdos: Libera, Poulenc: Tenebrae, Hassler: Őszi fák, Mendelssohn: 3 dal, Kodály: Siratóéneke, Udvardy: Profán zsolttár, Csenki: Széki nóták
- ⁸³ Vittoria: O magnum, Heu mihi, Byrd: Ave verum, Liszt: Salve Regina, Bárdos: Libera me, M. Haydn: Tenebrae
- ⁸⁴ Goudimel: In die festo nativitatit, Victoria: O magnum mysterium, Palestrina: Exultate Deo, Viadana: Exultate justi, Poulenc: Videntes stellam, Quem vidistis pastores, Kodály: Adventi ének, Farkas: Áldott éj, Maros: O Tannenbaum, Demény: Aranyszárnyú angyal, Zsaskovszky: Pásztor dal, Mennyből az angyal, Bárdos: Karácsonyi bölcsődal
- ⁸⁵ Goudimel: In die festo Nativitatit, Victoria: O magnum mysterium, Palestrina: Exultate Deo, Viadana: Exultate justi, Poulenc: Videntes stellam, Quem vidistis pastores, Kodály: Adventi ének, Farkas: Áldott éj, Maros: O Tannenbaum, Demény: Aranyszárnyú angyal, Zsaskovszky: Pásztor dal, Mennyből az angyal, Bárdos: Karácsonyi bölcsődal
- ⁸⁶ Banchieri: Jubilate Deo, Viadana: Exultate
- ⁸⁷ Weelkes: All people, Schütz: Gib unsern, Elgar: Ave maris stella, Fauré: Tantum ergo, Kodály:

- Pange lingua, Sanctus, Clemens Non Papa: Heu Mihi Domine, Victoria: Vere languores, Esquivel: Veni Domine, Palestrina: Super flumina Babylonis, Exultate Deo, Kodály: Este, Sík Sándor Te Deuma
- ⁸⁸ Weelkes: All people, Schütz: Gib unsern Fürsten, Elgar: Ave maris stella, Fauré: Tantum ergo, Kodály: Pange lingua, Clemens: Heu mihi Domine, Victoria: Vere languores, Banchieri: Jubilate, Palestrina: Super flumina Babylonis, Exultate Deo
- ⁸⁹ Kodály: Sirató ének, Elgar: Ave maris stella, Fauré: Tantum ergo (I.)
- ⁹⁰ Lotti: Regina coeli, Vittoria: Vere Languores, Banchieri: Jubilate Deo, Palestrina: Super flumina Babylonis, Bach: Jesu meine Freude, Gallus: Halleluia, Mozart: Ave verum corpus, Gasparini: Adoremus te Christe, Liszt: Salve Regina, Elgar: Ave maris stella, Kodály: Stabat Mater, Fauré: Tantum ergo (I.)
- ⁹¹ Vittoria: Vere languores, Palestrina: Super flumina, Banchieri: Jubilate Deo, Bach: Gloria, Elgar: Ave maris stella, Fauré: Tantum ergo II., Liszt: Salve Regina, Bárdos: Libera me, Orbán: Ave Maria, Kodály: Sík Sándor Te Deuma
- ⁹² Lotti: Regina coeli, Vittoria: Vere Languores, Banchieri: Jubilate Deo, Palestrina: Super flumina Babylonis, Bach: Jesu meine Freude, Gallus: Halleluia, Mozart: Ave verum corpus, Gasparini: Adoremus te Christe, Liszt: Salve Regina, Kodály: Stabat Mater, Sík Sándor Te deuma, Orbán: Ave Maria, Udvardy: Profán zsolttár, Járdányi: Árva madár, Kodály: Esti dal
- ⁹³ Vittoria: Vere languores, Banchieri: Jubilate Deo, Palestrina: Super flumina, Bach: Gloria, Elgar: Ave maris stella, Fauré: Tantum ergo I., Kodály: Pange lingua, Liszt: Salve Regina, Bárdos: Libera me, Orbán: Ave Maria, Kodály: Sík Sándor Te Deuma
- ⁹⁴ Szívünkre száll, Viadana: Exultate, Gallus: Halleluia, Bach: Gloria, Elgar: Ave maris stella, Fauré: Tantum ergo (I.), Sermisy: Tant que vivrai, Gosse: Je file quand Dieu, Mendelssohn: Der erste frühlingstag (op. 48.), Brahms: All meine Herzgedanken, Udvardy: Profán zsolttár, Petrovics: Játszik a szél, Sayonara, Bridge, Járdányi: Hej, halászok, János bácsi, Karai: Estvéli nótázás
- ⁹⁵ Banchieri: Jubilate, Palestrina: Super flumina, Exultate Deo, Vittoria: Vere languores, Gasparini: Adoramus te, Bárdos: Missa tertia, Liszt: Salve Regina, Poulenc: Tenebrae factae sunt, Orbán: Ave Maria, Bárdos: Libera me
- ⁹⁶ 1997. szept. 18–30. hangversenykörút Franciaországban. A turné zenei anyaga: Sermisy: Tant que vivrai, Gosse: Je file quand Dieu, Passereau: Il est bel et bon, Palestrina: Super flumina Babilonis, Vittoria: Vere languores, Banchieri: Jubilate Deo, Gasparini: Adoramus te Christe, Gallus: Alleluia, Poulenc: Tenebrae factae sunt, Poulenc: Belle et ressemblante, Liszt: Salve Regina, Kodály: Adventi ének, Udvardy: Profán zsolttár, Orbán: Ave Maria, Bárdos: Libera me, Bárdos népdalfeldolgozásai, Járdányi: Árva madár, Birtalan: Énekeljünk, Petrovics: Játszik a szél, Csenki: Széki nóták, Kodály: Esti dal
- ⁹⁷ 1997. nov. 28. Veszprém, VE Aula 20 éves Jubileumi koncert. Műsor: Gallus: Halleluia, Palestrina: Super flumina, Banchieri: Jubilate, Hassler: Ach weh des Leiden, Unter all'n auf dieser Erden, Sermisy: Tant que vivrai, Gosse: Je file quand Dieu, Passereau: Il est bel et bon, Mendelssohn: Der erste frühlingstag (Op. 48.), Brahms: All meine Herzgedanken, Es geht ein Wehen, Fauré: Cantique de Jean Racine, Kodály: Sík Sándor Te deuma, Orbán: Ave Maria, Udvardy: Profán zsolttár, Csenki: Széki nóták, Karai: Estvéli nótázás
- ⁹⁸ Kodály: Adventi ének, Gallus: Halleluia, Goudimel: In die festo Nativitatis Domini, Anonym: Benedictus, Palestrina: Exultate, Victoria: O magnum, Viadana: Exultate, Bach: Jesu meine Freude, Gloria sei dir gesungen, Poulenc: Videntes stellam, Poulenc: Quem vidistis pastores

- dicite, O tannenbaum, Aranyszárnyú angyal, Bárdos: Karácsonyi bölcsődal, Pásztordal, Mennyből az angyal, Kodály: Sík Sándor Te Deuma
- ⁹⁹ Kodály: Adventi ének, Gallus: Halleluia, Goudimel: In die festo Nativitatis Domini, Anonym: Benedictus, Palestrina: Exultate, Victoria: O magnum, Viadana: Exultate, Bach: Jesu meine Freude, Gloria sei dir gesungen, Poulenc: Videntes stellam, Poulenc: Quem vidistis pastores dicite, O tannenbaum, Aranyszárnyú angyal, Bárdos: Karácsonyi bölcsődal, Pásztordal, Mennyből az angyal, Kodály: Sík Sándor Te Deuma
- ¹⁰⁰ Hassler: Unter all'n auf dieser Erde, Bennet: Weep, O Mine Eyes, Passereau: Il est bel et bon, Poulenc: Belle et ressemblante, Melartin: Tule, tule, Bárdos: Három népdal, Karai: Estvéli nótázás
- ¹⁰¹ Liszt: Salve Regina, Orbán: Ave Maria, Hassler: Unter all'n auf dieser Erden, Bárdos: Hej, halászok, János bácsi, Hej, igazítsad
- ¹⁰² Fauré: Tantum ergo II., Mendelssohn: Hör mein Bitten, Bárdos: Missa tertia, Brahms: O Heiland reis die Himmel auf, Csajkovszkij: Pater noster, Rachmanyinov: Ave Maria, Poulenc: Vinea mea electa, Orbán: Ave Maria
- ¹⁰³ Gregorián antifóna, Anonym: Benedictus, Gallus: Alleluia, Hassler: Dixit Maria, Bach: Gloria, Gasparini: Adoramus te Christe, Elgar: Ave maris Stella, Fauré: Tantum ergo (I.), Poulenc: Vinea mea electa, Franck: Panis Angelicus, Liszt: Salve Regina, Orbán: Ave Maria, Kodály: Stabat Mater
- ¹⁰⁴ Gregorián antifóna, Anonym: Benedictus, Gallus: Alleluia, Hassler: Dixit Maria, Bach: Gloria, Gasparini: Adoramus te Christe, Elgar: Ave maris Stella, Fauré: Tantum ergo (I.), Poulenc: Vinea mea electa, Franck: Panis Angelicus, Liszt: Salve Regina, Orbán: Ave Maria, Kodály: Stabat Mater
- ¹⁰⁵ Anonym: Benedictus, Mozart: Laudate, Elgar: Ave maris stella, Fauré: Tantum ergo (I.), Arcadelt: Ave Maria, Victoria: O magnum mysterium, Bach: Gloria, Kodály: Adventi ének, Demény: Aranyszárnyú angyal, Farkas: Áldott éj, Maros: O Tannenbaum, Zasskovszky: Pásztordal, népelemek, Bárdos: Karácsonyi bölcsődal
- ¹⁰⁶ Anonym: Benedictus, Tallis: O nata lux de lumine, Byrd: Ave verum corpus, Gallus: Alleluia, Csajkovszkij: Pater noster, Rachmanyinov: Ave Maria, Poulenc: Hodie Christus, Copland: Help us, o Lord, Udvardy: Profán zsolttár, Orbán: Ave Maria, Kodály: Stabat Mater, Bárdos: Libera me
- ¹⁰⁷ Tallis: O nata lux de lumine, Rachmanyinov: Ave Maria, Orbán: Ave Maria
- ¹⁰⁸ Anonym: Benedictus, Tallis: O nata lux de lumine, Byrd: Ave verum corpus, Bach: Gloria, Csajkovszkij: Pater noster, Rachmanyinov: Ave Maria, Sztravinszkij: Ave Maria, Poulenc: Hodie Christus, Liszt: Salve Regina, Kodály: Stabat Mater, Bárdos: Libera me
- ¹⁰⁹ 1999. jún. 19–27. Ausztria, Svájc, Olaszország - koncertkörút. A turné zenei anyaga: Anonym: Benedictus, Tallis: O nata lux de lumine, Byrd: Ave verum, Hassler: Dixit Maria, Gallus: Halleluia, Bach: Gloria, Csajkovszkij: Pater noster, Rachmanyinov: Ave Maria, Sztravinszkij: Ave Maria, Járdányi: Árva madár, Liszt: Salve Regina, Kodály: Stabat Mater, Udvardy: Profán zsolttár, Orbán: Ave Maria, Bárdos: Libera me, Kodály: Esti dal.
- ¹¹⁰ S. Bonnyai Eszter: Hóvirág: szépség, öröm, sikerturné = Napló, 1999. aug. 4.
- ¹¹¹ Bettina Kugler cikke a buechen-staadti koncertről egy helybéli újságban (fordította: Martonné Szilas Katalin)
- ¹¹² Lotti: Regina coeli, Arcadelt: Ave Maria, Victoria: Ave Maria, Hassler: Dixit Maria, Liszt: Ave

- Maria, Liszt: Ave maris stella, Verdi: Ave Maria, Marzi: Signore delle cime, Rachmanyinov: Ave Maria, Sztavinszkij: Ave Maria, Liszt: Salve Regina, Orbán: Ave Maria, Kodály: Stabat Mater
- ¹¹³ Lotti: Regina coeli, Anonym: Benedictus, Tallis: O nata lux, Byrd: Ave verum, Hassler: Dixit Maria, Gallus: Halleluia, Bach: Gloria, Csajkovszkij: Pater noster, Rachmanyinov: Ave Maria, Sztravinszkij: Ave Maria, Járdányi: Árva madár, Udvardy: Profán zsoltár, Orbán: Ave Maria, Kodály: Stabat Mater, Esti dal
- ¹¹⁴ Lotti: Regina coeli, Victoria: O magnum mysterium, Tallis: O nata lux, Byrd: Ave verum, Bach: Gloria, Jesu meine Freude, Csajkovszkij: Pater noster, Sztravinszkij: Ave Maria, Poulenc: O magnum, Hodie Christus, Kodály: Adventi ének, Bárdos: Ó, ékes, szép virág, Demény: Aranyszárnyú angyal, Farkas: Áldott éj, Maros: O, Tannebaum, Kósa: Karácsonyi énekek, Bárdos: Karácsonyi bölcsődal
- ¹¹⁵ 2000. ápr. 3–17. USA. A turné zenei anyaga: Kodály: Ének Szent István királyhoz, Akik mindig elkésnek, Sík Sándor Te Deuma, Fauré: Cantique de Jean Racine, Udvardy: Profán zsoltár, Orbán: Ave Maria, Szokolay: Ima rontás ellen Járdányi: Árva madár, Bárdos: Három népdal, Csenki: Széki nóták, Karai: Estvéli nótázás.
- ¹¹⁶ Balról: a közreműködők: Hajnóczy Zsuzsanna (zongora), Hajnóczy Júlia (ének), a kórus: Hajnóczy Miklósné Kovács Erzsébet, Kovács Mária, Gyurkovics Ágnes, Somfai Katalin; Wittmanné Rozgievics Marianna; Szabó János, Freund Csaba, Tkálits Gábor, Dr. Sebestyén Attila, Hajnóczy Miklós.
- ¹¹⁷ S. Bonnyai Eszter: Turné kellemetlen meglepetéssel = Napló, 2000. jún. 28.
- ¹¹⁸ Ad missam (gregorián), Anonym: Benedictus, Hassler: Dixit Maria, Schütz: Gib unsern Fürsten, Gallus: Alleluia, Bach: Gloria, M. Haydn: Tenebrae, Liszt: Salve Regina, Udvardy: Profán zsoltár, Orbán: Ave Maria, Kodály: Stabat Mater
- ¹¹⁹ Petrovics: Játszik a szél, Orbán: Ave Maria, Szokolay: Ima
- ¹²⁰ Ad missam, Anonym: Benedictus, Hassler: Dixit Maria, Schütz: Gib unsern Fürsten, Gallus: Alleluia, Bach: Gloria, M. Haydn: Tenebrae, Liszt: Salve Regina, Gounod: Ave verum, Udvardy: Profán zsoltár, Orbán: Ave Maria, Kodály: Stabat Mater
- ¹²¹ Ad missam, Anonym: Benedictus, Hassler: Dixit Maria, Schütz: Gib unsern Fürsten, Gallus: Alleluia, Bach: Gloria, M. Haydn: Tenebrae, Liszt: Salve Regina, Gounod: Ave verum, Udvardy: Profán zsoltár, Orbán: Ave Maria, Kodály: Stabat Mater
- ¹²² Gregorián antifóna, Anonym: Benedictus, Schütz: Gib unsern Fürsten, Gallus: Alleluia, Goudimel: Mint a szép híves patakra, Bach: Jesu meine Freude, Gloria, M. Haydn: Tenebrae factae sunt, Liszt: Salve Regina, Gounod: Ave verum, Kodály: Stabat Mater, Tillai: Adjakok hálát az Istennek, Kodály: Ének Szent István királyhoz, Bárdos: Erkel Szózata, Szokolay: Ima rontás ellen
- ¹²³ Tillai: Adjakok hálát, Kodály: Adventi ének, Lisznyay: Puer natus, Maros: O, Tannebaum, Farkas: Áldott éj, , Demény: Aranyszárnyú angyal, Gerzsenyi: Csillagfényes csöndes éjjel, Gruber: Stille nacht, amerikai karácsonyi népénekek: Away in a Manger, The first Noël, Oh, come all ye faithfull, Yoy to the world, It came upon, Zasskovszky: Pásztordal, Mennyből az angyal, Kósa: Ó, gyönyörű szép, Dicsőség, Bárdos: Karácsonyi bölcsődal
- ¹²⁴ Tallis: Te lucis ante terminum, Arcadelt: Ave Maria, Goudimel: Ainsi qu'on oit le cerf, Kodály: Adventi ének, Lisznyay: Puer natus, Maros: O, Tannebaum, Demény: Aranyszárnyú angyal, Gerzsenyi: Csillagfényes csöndes éjjel, Gruber: Stille nacht, amerikai karácsonyi népénekek:

A jászolban a gyermek, Oh come all ye faithfull, Yoy to the world, It came upon, Dicsőség, Bárdos: Karácsonyi bölcsődal

¹²⁵ Tallis: Te lucis ante terminum, Arcadelt: Ave Maria, Goudimel: Ainsi qu'on oit le cerf, Kodály: Adventi ének, Lisznyay: Puer natus, Maros: O, Tannebaum, Farkas: Áldott éj, Demény: Aranyszárnyú angyal, Gerzsényi: Csillagfényes csöndes éjjel, Gruber: Stille nacht, amerikai karácsonyi népelemek: Away in a Manger, The first Noël, Oh come all ye faithfull; Yoy to the world; It came upon, Zasskovszky: Pásztordal, Mennyből az angyal, Kósa: Ó gyönyörűszép, Dicsőség, Bárdos: Karácsonyi bölcsődal

¹²⁶ Tallis: Te lucis ante terminum, Arcadelt: Ave Maria, Goudimel: Ainsi qu'on oit le cerf, Kodály: Adventi ének, Lisznyay: Puer natus, Maros: O, Tannebaum, Farkas: Áldott éj, Demény: Aranyszárnyú angyal, Gerzsényi: Csillagfényes csöndes éjjel, Gruber: Stille nacht, amerikai karácsonyi népelemek: Away in a Manger, The first Noël, Oh come all ye faithfull; Yoy to the world; It came upon, Zasskovszky: Pásztordal, Mennyből az angyal, Kósa: Ó, gyönyörűszép, Dicsőség, Bárdos: Karácsonyi bölcsődal

KÖNYVSZEMLE

A Veszprémi Közgazdasági Szakközépiskola 2011–2012. tanévi értesítője /szerk.: Kolláthné Botkó Judit, – Veszprém, 2012. – 130 p. Kolláthné Botkó Judit szerkesztésében jelent meg az 1895-ben alapított iskola értesítője a 117. tanévről, mely az értesítők sorában már a 16. kötet. A 2010–2011. tanév krónikája, statisztikai adatai, a tanév hagyományosan kiemelt eseményei, tanulmányi- közismereti-, szakmai- és sportversenyek eredményei, az iskola tanulóinak névsora, fényképei, munkatársainak felsorolása, kitüntetettjeinek bemutatása, publikációi.

Az iskolai értesítőjét Fehér Titanilla Anita 10. b. osztályos tanuló Veszprém című verse nyitja meg, majd ifj. Szathmáry Árpád igazgató „Ilyenek voltunk” című bevezető soraival indul, melyet egy újsághír követ.

„Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet által végzett vizsgálat során a felvételi arányt, a nyelvvizsga arányt, az érettségi átlagpontokat, valamint az OKTV pontszámokat tekintve állítottak fel rangsort az ország 417 szakközépiskolája között. Ebben a sorban szerepel a legjobb húsz intézmény között a Veszprémi Közgazdasági Szakközépiskola.”

A következő írás Pál Imrének, az iskola elismert tanárának a munkája az államszöveggel foglalkozik. A szerző dolgozatában az Európai Unióban aktuális téma lényegét foglalja össze.

Az értesítő folytatása hagyományos. Az ifjúságvédelmi felelősi munkáról valló Virág Istvánné visszaemlékezése után a könyvtárostanárné Kolláthné Botkó Judit összegző képet ad a 2011–2012. tanév eseményeiről. Innentől a kronológia a kötet vezérelve, amikor Túri Mihály az iskola történetében 20. szervezett véréadásról, Kavalecz Gábor „iskolazöldítési” történetét bemutató kiállításáról, akciójáról, a Téry Ödön Országjáró Diákok Körének történetét bemutató kiállításáról, a versmondókat motiváló Nyakas János díjról tudósít a szerkesztő.

Halmai Gergely szaktanár „Iskolapadból a cet gyomrába” címmel a veszprémi Petőfi Színház célkitűzéséről – a Biblia diákszínjátékosok általi színpadra állításáról – ad hírt. Az iskola diákjai Jónás könyvével szerepeltek a lelkes fellépők között.

A valamennyi középiskola életében évente visszatérő eseményt, a szalagavató bált a Közgázban 2012-ben a jelvényavató szertartás tette különlegessé. *„Az... iskolajelvényt, amelyet ma is használunk iskolánk jelenlegi igazgatója tervezte. A pajzs alakú jelvény tetején a Szent Korona látható. A pajzson iskolánk nevét és az 1895-ös évszámot, vagyis intézményünk alapításának évét olvashatjuk. A pajzson látható várkapu a várban található két régi épületünkre utal.”* – szavakkal adta át id. Szathmáry Árpád, korábbi igazgatóhelyettes az új jelvényt.

A kötet következő oldalain a tanulóké a főszerep. Az ifjú közgazdász napi rendezvénysorozaton belül meghirdetett pályázat egyik nyertese munkáját olvashatjuk

„Minden, amit a bio termékekről tudni kell” címmel. Karsai Dóra 12. a osztályos tanuló dolgozatában tisztázza a „bio”, az „öko” fogalmakat, majd kitér a biotermék, ökológiai gazdálkodás témakörére. A környezetvédelem, az egészséges táplálkozás igénye magas fokú fogyasztói bizalommal párosul, de az élelmiszerminőség ellenőrzése sem zárható ki a fogyasztói kereslet megtartása/növelése érdekében a szerző szerint. Karsai Dóra dolgozatában beszámol saját felméréséről, melyben Veszprém lakosságának az egészséges életmódhoz való viszonyát vizsgálta.

Megállapítása szerint a megkérdezett 70 emberből 19 vásárol bioterméket, 51 nem. Különösen azok tartoznak az előbbi csoportba, akik könnyebben megengedhetik maguknak a magasabb árú termékek vásárlását. Az utóbbi csoport számára néhány olcsó, házi praktikát is megjelenít az írás.

Üdítő könnyedségű írás következik a KözGázBand nevű zenekar megalakulásáról és működéséről, majd Lévainé Major Csilla szaktanár vázolja a „közgázos” JAM (Junior Achievement Magyarország Oktatási, Vállalkozásszervezési Alapítvány) programokat, melyek az önismeret, az álláskeresés, a diákvállalkozás, a gazdasági kalandjáték, tanulmányi verseny területeket érinti.

A diákönkormányzat éves munkájáról szóló írásban Tótik Bernadett diákönkormányzati elnök számol be egyebek mellett a gólyatábor, az iskolai nyílt nap, a Krampusz kupa, a civil nap sikeréről. A tanulói blokkot stílszerűen Hajmássy Zsuzsanna 13. c osztályos tanuló ballagási búcsúbeszéde zárja egy társainak célzott humoros biztatással: *„De higgyétek el, nem kell nagyon izgulni, hiszen ezt a négy-öt évet mindannyian nagyon becsületesen végigtanultuk... ugye?”*

Az iskolai könyvtár 2011–2012. tanévi tevékenységével foglalkozik Kolláthné Botkó Judit könyvtárostánár írása, melyben kitér az intézményegység állománygondozási, könyvtár-pedagógiai és olvasószolgálati tevékenységére egyaránt. A későbbi korok kutatói sokat méríthetnek az Iskolánk a sajtóban címmel közölt bibliográfiából, valamint a közismereti, szakmai versenyek és sportesemények adattárából is, továbbá az iskola munkatársainak publikációit tartalmazó felsorolásból is.

Az iskolai értesítők hagyományosan informatív értékeként statisztikai összesítő táblázatokban kaphat képet az olvasó az érettségi, a szakmai vizsgák eredményeiről, a tantárgyi tanulmányi eredményekről, a sikeres diákokról.

A kitüntetettjeink c. fejezetben már a sikeres tanulók bemutatása következik: Sörös Marian büszkén ír Hajmássy Zsuzsanna 13.c osztályos tanulójáról, aki Kazinczy Emlékérmeket kapott a Szép Magyar Beszéd országos döntőjén. Lévainé Major Csilla osztályfőnök méltatja Szabó Vivien 13. c osztályos tanulót, aki aranykoszorús iskolajelvényt érdemelt ki tanulmányi és közösségi munkájával. Az Iskoláért díjas Kertai Máté egyetemi hallgató bemutatásában a volt diákok korábbi iskolájukhoz való ragaszkodására kapunk igazolást.

Dr. Csiszár Miklós, az intézmény korábbi iskolai könyvtárosa 2012-ben Gizella-díjat kapott Veszprém várostól. Az iskolaigazgató köszöntőjében elismeri és megköszöni az iskola múltjának, értékeinek széleskörű megismertetésért végzett munkáját. *„Helytörténeti munkásságával, kiadványai sorozatával, tevékenységével messze túl-*

lépett az iskolai kereteken, és a veszprémi helytörténet élet kiemelkedő személyisége lett.”

A kötetet az iskola munkatársainak, a 2011–2012. tanév tanulóinak névsora és táblói, majd az iskola munkatársainak publikációs jegyzéke zárja

Összességében az iskolai értesítő átfogó képet ad a 2011–2012. tanév történéseiről, az iskola tevékenységéről, a különleges eseményektől a 117 év alatt megszokott hagyományos tanulói és tanári munkáról egyaránt.

Fontos szerepet tölt be a kiadvány Veszprém város oktatástörténetében. Köszönet a szerkesztőnek, segítőinek és a kiadásban szerepet vállaló valamennyi szereplőnek.

EMMER MÁRTA

* * *

Táncsics Mihály Szakközépiskola, Szakiskola és Kollégium 2011/2012. tanév. Digi-évkönyv. Szerk. Nagy Dóra – Veszprém, TMSzSzK, 2012. – Egyre gyakoribb, hogy különböző cégek, s hasonlóképpen a nevelési-oktatási intézmények is digitális kivitelben jelentetnek meg velük kapcsolatos ismertető anyagokat. Új jelenség, hogy ez utóbbiaknál sem ritkaság, hogy a nyomtatott évkönyv helyett cd-n, dvd-n adják ki és hagyják az utókorra a tanévi történések, adatsomagok általuk fontosnak tartott állományait. Kétségtelenül, a totális vizualitás, a nagyobb állománymennyiség több információt szolgáltat, mint amit egy átlagos terjedelmű évkönyv befogadhat. Ugyanakkor averziókn is lehet azért, vajon tíz vagy húsz év múlva lesz-e gép ahhoz, hogy ezt megnyithassuk? (Vagy folyamatosan konvertálni kell majd a sok-sok ilyen adathordozót, hogy mindig aktuálisan „igazítsuk” az új lejátszó technikához? Lásd: floppy disc-ről cd-re, erről esetleg dvd-re, majd pendrive-ra, s már erről is menthetjük valamikor az újabb adathordozóra. Egyre elterjedtebb, s követésre ajánlható az, hogy négy-öt példányban kinyomtatják, így is archiválják az állományt, s eljuttatnak egy-egy példányt a területi könyvtárnak, az OPKM-nek és az OSZK-nak.)

Egyelőre maradjunk annyiban, hogy az aktuális felhasználáshoz kitűnő megoldás a „kerek lemez”, ma már mindenütt kezelhető, megnyitható, aligha kell „szomszédolni” azért, mert nincs otthon számítógép vagy más lejátszó.

(Nem tudtam feloldani azt a dichotómiát, hogy a borítón a 2011-2012-es tanévet jelölték meg, ugyanígy a home page-en is, ugyanakkor az állományban a két utolsó fájl kivételével a többiek a 2010–2011-es tanévről szólnak. Az alábbiak ennek megfelelően értelmezendők.)

A cd-t készítő OSD Informatikai Szolgáltató Kft. a következő információkat adja a cd-tok hátsó borítóján: „*A digitális évkönyv a klasszikus iskolai évkönyvek modernizált és elektronizált új generációja. A hagyományos írott, képekkel illusztrált bemutatkozó és ismertető anyagokon kívül a technika lehetővé teszi hang- és képanyag megjelenítését is. A kiadvány fő értéke mégis a megjelenő képanyag rendkívüli, /a/ hagyományos évkönyvekben elképzelhetetlen terjedelme.*”

De mit is tartalmaz ez az évkönyv? A 2010–2011-es tanév eseményeit (szöveg-szerűen + képekben + adattáblázatokban). Az igazgatói beszámolóban Körmenyi István tájékoztatója olvasható, majd az évkönyv-tradícióknak megfelelően az 1883-ban alapított intézmény történetéről olvashatunk. Ez a vissza-visszatérő és minden tanévvel bővülő történet-sorozat megerősítője az iskola imázsának, mentális és érzelmi kötőerő az egykori és a mai diákok, pedagógusok és a más munkatársak számára. (A közelmúltbeli, a mai és a jövő diákjai, valamint a mai 45 év körüli és alatti felnőtt munkatársak még-már ott lehetnek majd az iskola jeles, 150 éves jubileumán, 2033-ban. Akkorra, ha folytatják az évkönyv-kiadást, olyan iskolatörténeti dokumentumtár áll majd rendelkezésükre, amely alapján országosan is jelentős iskolatörténeti kötet vagy más információhordozó készülhet.)

Ez az intézmény is az átalakulás időszakát éli meg: a duális képzés, a rendészeti orientációjú osztály indítása, a szakképzés iránti gyér érdeklődés ha átmenetileg gondokat is jelentenek, – ahogyan az igazgató optimizmusából kiolvasható –, ha jók lesznek a gazdálkodási, pénzügyi és beiskolázási feltételek, bizonyára további sikeres tanévekre számíthat az intézmény. Az ezek teljesítéséhez szükséges feltételek megteremtésén folyamatosan dolgozik az iskola: számos fejlesztést hajtott végre/végeztek el azért, hogy a tanulók és a pedagógusok számára biztosíthassák a tanítás-(képzés)-tanulás-nevelés optimális körülményeit. (Többször is *fejlesztésről* olvashatunk. A jövőben célszerű lenne e fogalmat valóban ennek tartalma szerint használni, és elkülöníteni azoktól, amelyeket a *korszerűsítés*, *rekonstrukció*, vagy *felújítás* fogalmakkal kell megjelölni.) A szellemi-tőke-beruházás kiemelkedő eredménye a könyvtárra fordított 612 ezer, az ingyenes tankönyvekre biztosított hárommillió 143 ezer, és a pedagógus-továbbképzésre adott 714 ezer forint.

A számos fájl közül néhány fontosabb. Sok kép található a tanévnyitó ünnepségről. Ennek nyilván örülnek a tanulók, mert közöttük talán mindenki újra láthatja önmagát – ami nem elhanyagolható pszichológiai szempont a tinédzser korúak között. Az évkönyv több részében is szerepelnek karitatív tevékenységek. Közülük a vörösiszap-mentesítésben nyújtott segítségük példaértékű. A pályaválasztási nyílt nap, a szalagavató, a Táncsics-nap, az osztálykirándulások, a ballagás képei mellett ott található a nagyon is sikeres tanulmányi versenyek eredményei, képei, a Székelyudvarhelyen rendezett 17. Nemzetközi Építészeti Diákkonferenciára készített dokumentáció és a tanulók dobogós díjazása, de ugyanígy említésre méltó a kozmetikusok eredménye, a pálkővei nyári tábortevékenységük, a németországi ács szakmai továbbképzésük, a német vendégek programja, a versmondók sikeressége, a nyíregyházi tanulmányi verseny eredményei, a Comenius-program, a szakköri munka stb.

Olvashatunk, nézhetünk a gyakorlati oktatásról, a kollégiumi munkáról, s a Táncsics-nyugdíjasok programjáról is. A tanulmányi eredmények igen részletesek, jól strukturált adatbázis, ugyanígy a versenyeredmények összefoglalása is. Összeállítás látható a Táncsics-díjas tanulókról, emlékező sorok olvashatók az iskolából eltávozott dr. Baglyasné Hornyák Erika humánszervezőről, valamint a közelmúltban elhunyt Göndöcs Sándorról.

Az eddigi évkönyvekben is ott szerepeltek az iskolával kapcsolatos publikációk bibliográfiai adatai. Ebben a tanévben is számos publikációs anyaggal, adattal gazdagodott az iskola. A két utolsó fájl az osztályokat (2011–2012!) és a nevelőtestületet mutatja be (ugyancsak a 2011–2012-es tanévben).

A cd image processingéről elmondható, hogy igen széles körű, jól reprezentálja az intézmény sokoldalúságát, eredményeit, s a fájlokat néző-olvasó számára úgy tűnik, a teljes állomány (mint tartalom) jelentős emanációt ad, ami a szakmaisággal társulva emocionálisan is értékékként tartható számon.

A szöveges anyagok jelentős részét a diákok írták. A közös tanár-diák munka révén létrehozott évkönyv (amelyhez a számítógépes munkát végző Horváth Tamásné szakértelme is hozzájárult), dicséretes alkotás, követendő példa más intézmények számára is.

A cd-t kiadó Kft. az évkönyv megtekintéséhez legalább 1024x768-as képernyőfelbontást és 16 bites színmélységet ajánl. A cd a behelyezés után automatikusan elindul. A cd tartalmazza a megtekintéshez szükséges valamennyi programot.

TÖLGYESI JÓZSEF

* * *

A Buhim-völgyi Szalon, 51–100 : 2006–2011. /összeáll. és szerk. Bószéné Szatmári-Nagy Anikó – Veszprém: Buhim-völgyi Szalon Kult. Egyes., 2011. – 103 p. A „szalon” az a hely, ahol nagy művészek, nagy gondolkodók találkoznak, nagy ötletek születnek, igaz barátságok mélyülnek el az alkotók és csodálók között.

A szalonélet a 17. században indult útjára: lelkes, műkedvelő és műpártoló – nem ritkán tollforgató – hölgyek az akkori felső tízezerből saját otthonaikban kezdték irodalmi felolvasóesteket, házi kamarakonzerteket, képkiallításokat szervezni. A szalon összejövetelein finom ételeket, nemes borokat szolgáltak fel, meghitt hangulatot teremtettek. Ezek az összejövetelek, irodalmi és művészeti szalonok adtak teret a kultúrának, a művészetnek. A szalonok életében részt venni minden időben nagy megtiszteltetést jelentett: itt jöhetett össze az író a könyvszerkesztővel, a festő a galériatulajdonossal, az építész a szobrásszal.

Nálunk, Magyarországon a szalonélet 1990 után kezdett feléledni: elsősorban irodalmi szalonok jöttek létre (pl. Miskolcon és számos szalon Budapesten).

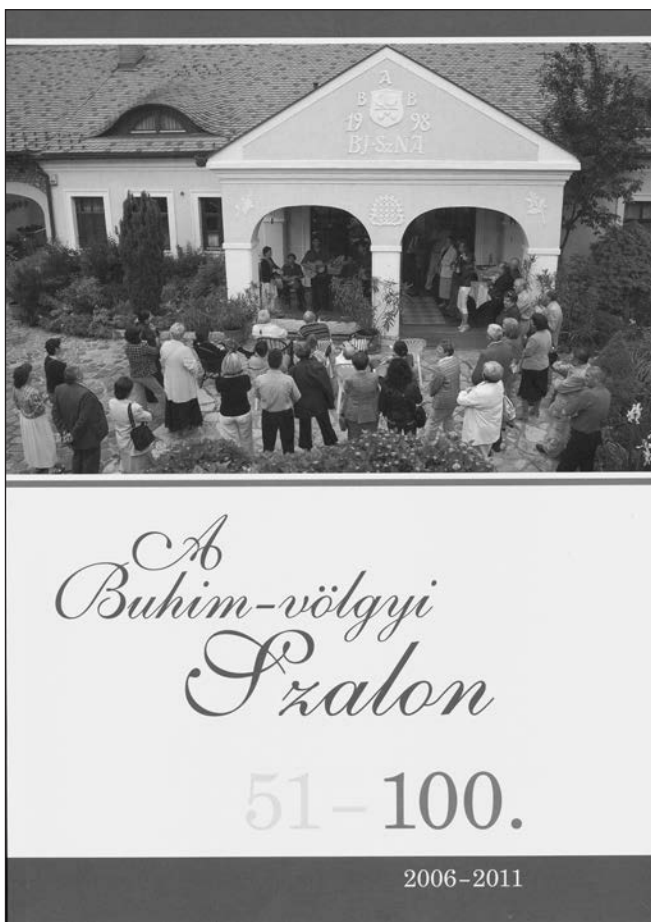
Vannak továbbá országszerte más, – szélesebb spektrumú – kezdeményezések, amelyek a kultúra terjesztésének több lehetőségére koncentrálnak, valósítják meg mindazt, amit egy szalon programrendszere reprezentálhat. Egy adott város írónak, művészeinek bemutatásán túlmenően a szalon inspirálhatja a művészeti ágak közötti tájékozódást és átjárást, de inspirálhatja a tudományokra való kitekintést is. A szalon segítheti továbbá a fiatal írók és művészek felfedezését.

2000 és 2011 között lüktető szalonéletnek adott otthont, széles spektrumú programsorozattal vonzotta Veszprém város kultúra és tudomány iránt érdeklődő lakál-

patrióta értelmiségi elitjét és a tudomány iránt érdeklődő értelmiség elitjét a Bősze-Szatmári ház a Buhim-völgyben. A házigazda dr. Bősze Ferenc, neves ügyvéd és felesége Szatmári-Nagy Anikó tanárnő számos – országszerte is ismert és elismert – honismereti szakkönyv szerzője. A szalon háziasszonya érdeme jelen kiadványok összeállítása és szerkesztése is.

A két rangos kiadvány szerkezeti felépítése és esztétikai értékrendszere egységet mutat: az első kötet (*A Buhim-völgyi Szalon, 50 : 2000–2006 /összeáll. és szerk. Bőszéné Szatmári-Nagy Anikó – Veszprém: Buhim-völgyi Szalon Kult. Egyes., [2006]. – 88 p.*) a Szalon életét a 2000–2006-ig, a második kötet pedig a 2006–2011-ig terjedő időszakban reprezentálja. A szerző, a Szalon háziasszonya a rendezvények krónikása a meghívott vendégeket a szalonnaptár műsorozatát kötetenként 1–1 oldalon – kötetenként az 50–50 rendezvényt – mutatja be.

Az első kötet Jancsó Miklós filmrendező ajánlásával és Dávidházi Péter előszavával indul. A Szalon gazdái a Bősze család, valamint a Szalon megálmodói: Felhősi István festőművész és Géczy János író bemutatása után megismerkedhet az olvasó a Szalon otthonával „a barokk remekmű védőszárnyai alatt felépült Bősze-Szatmári házaspár csodálatos házával, melynek elbűvölő kertje is egyfajta képzőművészeti alkotás” (Kádár Tibor). A szalonrendezvények színhelye a ház télikertje, jó idő esetén pedig a kultúra kertje várta a szabadtéri rendezvények közönségét. A rendezvények profilját vizsgálva – a házigazdák kifinomult ízlésvilágának köszönhetően – az irodalom, a különböző művészeti ágak és a különböző tudományterületek tárgykörébe tartozó rendezvények helyesen proporcionáltnan követték egymást. A Szalon műsorozata a kultúra széles palettáján adott alkalmat a magas színvonalú művelődésre. Irodalmi esteken kívül a film- és színházművészet, a média világát bemutató beszélgetéseket legtöbbször pedig koncertprogramokkal egybekötött tárlatvezetéseket szerveztek. A tematikailag sokszínű műsorfolyamban a művészeti ágak közül a zene, a házimuzsika dominált. A zenei programok műsorán – figyelembe véve a hallgatóság sokoldalú érdeklődését is – kiváló előadóművészek tolmácsolásában a klasszikus zenétől kezdve a modern zene és a népzene különböző irányzataival is ismerkedhetett a Szalon közönsége. A rendezvények színvonalát számos tudományos előadás, valamint egyházi vezető személyiségek bemutatkozása is emelte. A Szalon feladatának tekintette Veszprém város alkotó művészeinek és alkotásainak a bemutatása mellett a tudomány területén elismert személyiségek bemutatkozását is: Markó László professzor előadását pl. tárlatvezetés követte a Vass Gyűjteményben. Az első Szalon est programja Géczy János „Régi magyar kertek” című könyvének bemutatása volt. 2000 decemberében került sor a dr. Bősze Ferenc kiadásában megjelent a „Séd Völgye Veszprémben” című könyv bemutatójára. 2011 szeptemberében a Kováts Péter vezette Mendelssohn Kamarazenekar szórakoztatta a Szalon vendégeit. 2005-ben a Szalon vendége a Veszprémben született Schweitzer József főrabbi volt. A Szalon programjában helyet kapott a határon túli művészet és a népzenei kutatások bemutatása is. – Az első kötetben a Szalon műsorain fellépő művészek, tudósok bemutatását egy – az adott művészeti ágban vagy tudományterületen

szakavatott – legtöbbször veszprémi illetőségű beszélgetőpartner segítségével riport vagy önvallomás és rövid életrajzi adatokat is tartalmazó méltatás formájában ismerheti meg az olvasó.

A Buhim-völgyi Szalon kiadvány második kötetében, amelynek előszavát Spiró György író jegyezte le, az ötvenegyedikről a százig kísérhetjük végig a Szalon rendezvényeit. A Szalon az évtized második felére országos, regionális és helyi szinten egyaránt elérte a média elismerését is (2002-ben a Veszprém TV „Egy civil társas-kör története” címmel filmet készített a Szalon életéről). Méltatta a Szalon programjait a Clubrádió és a Duna TV is. Több alkalommal foglalkozott a Szalonnal a Prémium Magazin; 2008-ban pedig bemutatta a Szalon folyóirat is az eredményesen működő „civil társaskört”. A helyi média (a Napló, a Veszprém 7 Nap, a VEHIR) folyamatosan követte a szalonélet történéseit, adott híradást a rendezvényekről. A Szalon életét bemutató írások között a második kötetben kisebb szerep jut az elő-

adókkal készített riportoknak. A programsorozatban a 2006 és 2011 közötti időszakban valamelyest csökkent az írói bemutatkozások, továbbá a házikoncertek száma is. Nagybbr hangsúlyt fektettek a képzőművészeti rendezvényekre, rövidebb tanulmányok, előadások közlésére. Gopcsa Katalin művészettörténész, Kádár Tibor festőművész és Raffay Béla szobrászművész a Ház és a Kert műalkotásait rövid tanulmányorozatban mutatja be: Gopcsa Katalin Szilágyi László képeit, Kádár Tibor és Raffay Béla pedig saját alkotásait elemzi.

Az adott időszakban több színművész tartott előadói estet, továbbá növekedett a tudományos előadások száma is. 2006 és 2011 között felerősödött a Szalon kapcsolata a VEAB-val, közösen szerveztek tudományos előadásokat, koncerteket, könyvbemutatókat. A tudományos előadások sorát Mészáros Ernő nyitotta meg. A Szalon vendége volt továbbá a veszprémi születésű Freund Tamás neurobiológus is. A veszprémi irodalmi élet reprezentánsai közül Fenyvesi Ottó költő és Rakk Tamás író mutatkozott be a Szalon közönsége előtt. A Szalon programjában szerepelt – 1–1 premier után – mindkét veszprémi színház bemutatkozása is.

A jubileumi szalonrendezvény műsorán 2006 szeptemberében ismét a Mendelssohn Kamarazenekar adott hangversenyt, 2007-ben pedig a veszprémi születésű Rozsnyói Péter zongoraművész koncertjét hallgathatták a Szalon vendégei. A 2006–2011-ig terjedő időszakban a Szalon műpártolói közönsége számára két alkalommal szerveztek tárlatvezetéssel egybekötött kirándulást (az esztergomi Keresztény múzeumba és a fővárosi Petőfi irodalmi múzeumba). További két alkalommal tettek író-olvasó találkozóval egybekötött látogatást Szeremley Huba borász badacsonyi udvarházában. Együttesen látogatták Kádár Tibor festőművész tárlatát a városházán és a Liszt Ferenc kórustársaság koncertjét a Szent István templomban.

A Szalon programjában továbbra is helyt kapott a határon túli magyar művészek, tudósok bemutatkozása is.

A kiadvány zárófejezetében a Buhim-völgyi kulturális Egyesület által is támogatott Veszprém Megyei Príma Díj évenkénti nyerteseinek tablóját ismerheti meg az olvasó.

A recenzió keretei nem teszik lehetővé a programok elemző bemutatását, így a második kötet névmutatóját kiegészítve – az előadások kronológiai sorrendjét követve – kívánom illusztrálni a pezsgő szalonéletet.

Haumann Péter, Bárdi György, Kokas Klára, Kóka Rozália, Voce D'Amore klarinétzenekar, Palya Bea, Szállási Árpád, Kátai Zoltán, Bozsodi Vonósnégyes, Glatz Ferenc, Fláre Beás együttes, Felhősi István, Babakumar Kynayat, Antal Zsuzsanna & Fisher's Company, Jankovics Marcell, Machai Tamás, Máthé Lajos, Földes László (Hobo), Spiró György, Ladányi Andrea, Gloria Együttes, Abaházi Nagy Livia, Huszár Tibor, Nagy ENZO Zoltán, Sztevanovity Zorán, Makk Károly, Szarka László, Simon Attila, Czákó Gábor, Móre Nándor, Bozsik Yvette, Oláh Ibolya, Tóth Loon, Máté P. Gábor, Szűcs László, Pitti Katalin, Konok Tamás, Bodrogi Gyula, Bátorfi Andrea, Ritoók Zsigmond és Sivaráma Szvámi (Létai Péter).

A Bösze-Szatmári házaspár a 17. században útjára indult – a művészeket és alko-

tásaikat népszerűsítő – szalonélet célkitűzéseit követve 2000-ben a 21. század min-taszalonját hozta létre. A Szalon életéről megjelent médiaközlemények, a Szalon tagjainak elismerő gondolatai, továbbá a Szalon rendezvényein fellépő művészek, írók, tudósok bejegyzései a legnagyobb elismeréssel szólnak a kisközösség léleklek-nezesítő és erőt adó hatásáról, a Szalon házigazdájáról, áldásos művészetpártoló tevé-kenységrendszeréről, a vendégfogadó, szeretettel és melegséget sugárzó házról. Mindkét kitűnően szerkesztett és illusztrált „Szalon” kiadvány gazdagítja a Veszprémről szóló honismereti irodalmat.

MIHALOVICSNÉ LENGYEL ALOJZIA

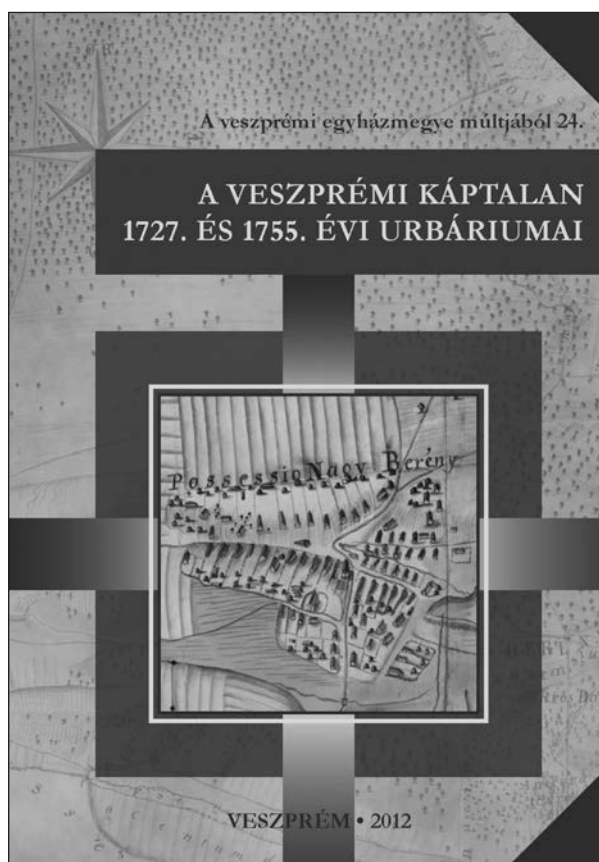
* * *

Kálmán Dániel – Mihalik Béla Vilmos – Zarnóczki Áron (közéteszik): A veszprémi káptalan 1727. és 1755. évi urbáriumai. – Veszprém: Veszprémi Érseki és Főkáptalani Levéltár, 2012. (A veszprémi egyházmegye múltjából 24.) – 162 p.

A veszprémi érseki levéltár 2012-ben jelentette meg a veszprémi káptalan birtokai-nak 18. századi urbáriumait. A források átírására fiatal történészeket és levéltár sza-kos egyetemi hallgatókat kértek fel. A kiadvány az urbáriumok természetéből adó-dóan elsősorban a gazdaságtörténeti kutatásokhoz szolgáltat új információkat, mivel a veszprémi kanonokok testületének, a káptalannak, mint intézménynek a földesu-rasága alá tartozó településeken élő jobbágyok kötelezettségeit rögzítette.

A veszprémi káptalan birtokai több tagban helyezkedtek el a Dunántúlon, köze-lebbről a Balaton környékén. A legnagyobb, veszprém-jutasi központú uradalom a székváros környéki és Balaton-felvidéki településeket ölelte fel. Létezett továbbá egy kiliti központú birtoktömb a mai Siófok környékén, illetve egy jóval távolabbi uradalom Zalamerenye vidékén. A jelenlegi megyehatárok alapján ezek joggal nevezhetők veszprémi, somogyi és zalai birtokoknak, azonban a történeti megyeha-tárok miatt árnyaltabb a kép. Veszprém és a Balaton közötti részen húzódott ugyan-is egykor Veszprém és Zala megyék határa, így például amíg Kádárta 1755. évi urbárium a Veszprém megyei, addig Füredé a zalaiak között található meg. Hasonló volt a helyzet a Sió vidékén is: a folyó bal partja (Fok és Fokszabadi) Veszprém megyéhez, a jobb part (Kiliti, Ságvár, Nagyberény) Somogyhoz tartozott. A kiad-ványban egy térkép segíti a falvak elhelyezését a korabeli megyehatárok között.

A középkorban a 18. századi helyzetnél szórta-bbaktak voltak a káptalani birtokok: például a Duna-menti Faddnak és a Veszprém megye északnyugati részén található Nagygyimótnak is a káptalan volt a földesura. Mint ismert, a török előrenyomulás következtében a veszprémi püspökkel együtt a káptalan is elmenekült a városból, sőt 1552 és 1630 között voltaképpen szünetelt is a működése. Az egykori birtokok jöve-delmeit, hasonlóan más egyházi testületek falvaihoz, a végvárrendszer egyes várai-nak fenntartására fordították, így a hajdani birtokviszonyok megváltoztak. Bár a török visszaszorulásával lehetőség nyílt a korábbi földesúri hatalom visszaállítására,

a Habsburg kormányzat által megszabott váltságot csak kevés egykori birtokos tudta akkor leróni.

A káptalan új birtokrendszerének kialakításában fontos tényező volt az is, hogy Sennyei püspök már 1630-ban kezdeményezte a káptalannak a visszaállítását. Mivel a testület birtokainak közelében fekvő egyéb egyházi testületek – fehérvári káptalan, fehérvári örkanonokság, zalavári bencés konvent – leghamarabb csak a 17. század végén kezdett újra működni, így a káptalan akadály nélkül válthatott meg a végvárak fenntartása miatt már egyébként is több évtizede együttesen kezelt olyan birtokokat, amelyek korábban nem számítottak földesurasága alá. Ezek közé tartozott például az somogyi uradalomnak nevet adó Kiliti – korábban a szomszédos Nagyberény volt a kanonokok itteni birtokközpontja –, vagy Ságvár és Füle is. A 18. század elején a békésebb időszak eljövetelével mind szükségesebbé vált a káptalani birtokokon is – legyenek azok újak vagy régiek – az úrbéres, jobbágy-földesúri viszony szabályozása. Ennek eredménye lett az 1727. évi, majd az időközben megvalósuló gazdasági fejlődés következtében az 1755. évi urbárium.

A forráskiadvány valójában négy levéltári egység egy kiadványban történő megjelentetése. Az első egység a káptalan valamennyi birtokának 1727-ben rögzített urbárium, amely a jobbágyok neveit és tulajdoni viszonyait is – teleknagyság, állatok száma, fajtája, stb. – rögzítette. A másik három, bár neve tekintetében „urbárium” és levéltári sorozatként is így található meg a káptalan gazdasági levéltárában, voltaképpen nem településenként, hanem megyei szinten, a megyei közgyűlés előtt rögzítette a birtokok összességének a szolgáltatásait. A három 1755. évi urbárium a káptalan korabeli Veszprém, Zala és Somogy megyei birtokainak urbáriumát jelenti.

A kötet a levéltári források természetéhez igazodva vegyesen magyar és latin nyelvű. Az összefüggő latin nyelvű szövegek esetében nem, de a magyarba ékelt latin mondatrészek fordítását a források közreadói lábjegyzetekben adták meg. A gyakoribb latin szavak és szószerkezetek magyarázataát a szöszedetben találhatja az olvasó. Az 1755. évi urbáriumok gyakran hivatkoznak korábbi törvényekre, amelyeket a szerkesztők lábjegyzetekben feloldottak, illetve a törvénycikkek számát és címeit egy mutatóban kigyűjtötték, megkönnyítve ezzel a kutatók munkáját. A szövegbeli határnapok, az egyes szolgáltatások teljesítési határideje az „Ünnepek, határnapok” jegyzékében, a korabeli mértékegységek és az urbáriumokban előforduló családneveket pedig egy-egy mutató segítségével lehet büngészni.

Közreadóként nem tekinthetünk el attól, hogy a kötet hiányosságait is megemlítsük. Apróbb hiányosság a mértékegységek tekintetében, hogy minden esetben automatikusan pozsonyi mérővel számoltunk ott is, ahol ezt nem jelezte a forrásszöveg. A Dunántúlon azonban más mértékegységek is használatban voltak ekkor, s közöttük akár 150%-os eltérés is lehetett, így egészen eltérő eredmények is előfordulhatnak. A másik probléma abból adódott, hogy a káptalani levéltár 18. századi birtokjogi iratait nem emeltük be a forráskiadvány keretei közé. Ezek között ugyanis az 1750-es évek tekintetében előfordulnak olyanok is, amelyek az 1727-es urbárium felépítésével állíthatók párhuzamba (pl. Alsóörs esetében). Ezek felhasználása összevethetőbb adatsorokat eredményezhetett volna a forráskiadvány által érintett két időszak tekintetében.

Mindent összevetve egy, a gazdaságtörténeti és a 18. századi egyháztörténeti kutatásokban használható forráskiadvány jelent meg. A kötet Nagyberény korabeli birtoktérképének egy részletét tartalmazó borítója reprezentatív, a könyvet fizikai valójában is jó kézbe venni, ami a tördelőt és a nyomdát dicséri. Haszonnal forgathatják a kiadványt a településtörténettel és a gazdag névanyag miatt – mivel az anyakönyvezés sok település esetében csak a 18. század közepén indult meg – a családtörténettel foglalkozók is.

KARLINSZKY BALÁZS